גליון

תְּחַכְּמֵנִי מִצְוֹתֶךָ

באגדה ובהלכה

מפי הרב **אורן נזרית** שליט"א

פרשת תולדות

הַתְקֵן עַצְמְךָ כַּפְּרוֹזְדוֹר

לִבָּרְכָה וְלֹא לִקְלָלָה - לְטַב עָבִיד ..... ג
וַיְהִי כִּי זָקֵן וַתִּכְהֶיָן עֵינָיו מֵרְאוֹת ..... ד
יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל - הקב"ה מִתְאַוֶּוה לִשְׁמוֹעַ קוֹל תְּפִילוֹתֵינוּ ..... ו
קָשֶׁה זִיּוּגוֹ שֶׁל אָדָם כִּקְרִיעַת יַם סוּף ..... ז
וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי בְנִי ..... ח
אִישׁ תָּם - לִשְׁמוֹר עַצְמוֹ ע"י גְּדֵרֵי קְדוּשָּׁה ..... י
גֵּר אָנֹכִי בָּאָרֶץ - הַתְקֵן עַצְמְךָ בַּפְּרוֹזְדוֹר ..... י
לְרִשְׁתְּךָ אֶת אֶרֶץ מְגוּרֶיךָ ..... יב
עֲשֵׂה לִי מַטְעַמִּים כַּאֲשֶׁר אָהַבְתִּי ..... יב
וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֶיָן עֵינָיו מֵרְאוֹת ..... ד
לִדְרוֹשׁ אֶת ה' - הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר כַּוָּונַת הַלֵּב ..... יד
הַבְּכוֹרָה רַק בִּ'נְזִיד עֲדָשִׁים ..... טז
יוֹשֵׁב אוֹהָלִים - עִיקַּר הַצְּלָחָתוֹ בַּתּוֹרָה ע"י הַיְגִיעָה וְהַהִתְמָדָה ..... יז
טוֹב לוֹ לְאָדָם דָּבָר אֶחָד בְּצַעַר מִמַּאָה בְּרֵיווח ..... יח

סִימָן שׂ - דִּין סְעוּדָה רְבִיעִית ג

אִם צָרִיךְ לְהַנִּיחַ עַל הַשֻּׁלְחָן ב' כִּכָּרוֹת בִּסְעוּדָה רְבִיעִית ..... כ
הַמַּפְסִיק מִנְהָגוֹ לֶאֱכוֹל סְעוּדָה רְבִיעִית מָתַי צָרִיךְ הַתָּרָה ..... כ
הָיָה אוֹכֵל סְעוּדָה שְׁלִישִׁית וּבְאֶמְצַע הַסְּעוּדָה חָשְׁכָה, וְנִתְכַּוֵּון לָצֵאת י"ח סְעוּדָה רְבִיעִית .... כא
כְּשֶׁחָל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ במוצ"ש, בִּסְעוּדָה רְבִיעִית אַחַת יוֹצֵא גַּם יְדֵי סְעוּדַת רֹאשׁ חוֹדֶשׁ ..... כא
אִם לוֹמַר מַגְדִּיל אוֹ מְגַדֵּל בִּבְרָכַת הַמָּזוֹן בִּסְעוּדָה רְבִיעִית ..... כב
חַמִּין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְלוּגְמָא, פַּת חַמָּה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְלוּגְמָא ..... כג
מִנְהַג נָשִׁים לִדְלוֹת מַיִם מִן הַבּוֹר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת - מִיסָּר בִּגְנוּת מְדַּת הַכַּעַס ..... כד
נָכוֹן שֶׁלֹּא לְהָסִיר אֶת בִּגְדֵי הַשַּׁבָּת עַד אַחַר סְעוּדָה רְבִיעִית, וְלֹא יֹאמַר וִידּוּי עַד שֶׁיַּעֲבוֹר חֲצוֹת .. כד
טוֹב לְהַחְמִיר שֶׁלֹּא לְהִתְעַסֵּק בִּמְלָאכָה עַד אַחַר סְעוּדַת מוֹצָאֵי שַׁבָּת ..... כה
סְעוּדָה רְבִיעִית בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב ..... כ
מְלַוֶּה מַלְכָּה בְּמוֹצָאֵי תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל אַחַר הַשַּׁבָּת ..... כח
מְלַוֶּה מַלְכָּה בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּיפּוּרִים שֶׁחָל בְּשַׁבָּת ..... כח

יגדיל תורה

גליון

תורתך חנני

ניתן להקדיש
פרשיות להצלחה ולברכה
ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים,
ניתן ליצור קשר בפל':
0509013000
0506491414

ניתן להשיג בטלפונים:
0509013000
0506491414
למעוניינים
ניתן לקבל השיחה במייל:
toraoren@gmail.com

עיצוב ועימוד:
שלמה. נ.
0504158840
shlomo131375@gmail.com

הַתְקֵן עַצְמְךָ בַּפְּרוֹזְדוֹר

לְבָרְכָה וְלֹא לִקְלָלָה - לְטַב עֲבִיד

רְאִיתִי בִּבְאֵר הַפָּרָשָׁה שֶׁכָּתַב בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כה, לד), 'וְיַעֲקֹב נָתַן לְעֵשָׂו לֶחֶם וּנְזִיד עֲדָשִׁים וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ וַיָּקָם וַיֵּלַךְ וַיִּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה', וּבֵיאֵר רַבֵּינוּ הָאִבֶן עֶזְרָא' הַטַּעַם שֶׁבִּיזָּה עֵשָׂו אֶת הַבְּכוֹרָה וְלֹא הָיָה לוֹ צוֹרֶךְ בָּהּ - מִשּׁוּם שֶׁיִּצְחָק אָבִינוּ לֹא הָיָתָה לוֹ עֲשִׁירוּת, וְאִם כֵּן מַה בָּצַע בִּבְכוֹרָה לָרֶשֶׁת פִּי שְׁנַיִם כְּשֶׁאֵין לְאָבִיו מַה לְהוֹרִישׁ, וּמוֹכִיחַ כֵּן הָאִבֶן עֶזְרָא, שֶׁהֲרֵי אִילּוּ הָיָה יִצְחָק עָשִׁיר וּבַעַל נְכָסִים בְּוַודַּאי הָיָה בְּבֵיתוֹ אוֹכֶל לָשׂוֹבַע דַּי וְהוֹתֵר, וְלֹא הוּצְרַךְ עֵשָׂו לִמְכּוֹר אֶת בְּכוֹרָתוֹ בַּעֲבוּר נְזִיד עֲדָשִׁים, וְגַם יִצְחָק לֹא הָיָה צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מֵעֵשָׂו לְהָבִיא לוֹ צַיִד וְלֹא הָיָה אוֹהֵבוֹ עַל שֶׁמְּסַפֵּק לוֹ צְרָכָיו (ועיי"ש עוד הוֹכָחוֹת לְשִׁיטָתוֹ), אֲכָן רַבֵּינוּ הָרַמְבַּ"ן הִרְבָּה לִתְמוֹהַּ עַל דְּבָרָיו, כִּי לֹא יִתָּכֵן לוֹמַר כֵּן שֶׁהָיָה יִצְחָק עָנִי (עיי"ש מַה שֶׁהִרְבָּה לִתְמוֹהַּ עַל דִּבְרֵי הָאִבֶן עֶזְרָא), וּבְיוֹתֵר מַקְשֶׁה בזה"ל, כִּי הַכָּתוּב אָמַר (לְעֵיל כה, יא) 'וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹוקִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ' וְהַבְּרָכָה הַיְינוּ תּוֹסֶפֶת בְּעוֹשֶׁר וּבְנָכָסִים וְכָבוֹד, וְאֵיזֶה בִּרְכָתוֹ שֶׁאֹבֵד הוֹן אָבִיו וְהֶעָנִי וכו', וְ(אֲפִילּוּ) אִם יֵשׁ צַדִּיקִים שֶׁמַּגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים בְּעִנְיַן הָעוֹשֶׁר אֵין זֶה בְּאוֹתָם שֶׁנִּתְבָּרְכוּ מִפִּי הקב"ה, כִּי 'בִּרְכַּת ה' הִיא תַּעֲשִׁיר וְלֹא יוֹסִיף עֶצֶב עִמָּהּ' (מִשְׁלֵי י, כב), עכ"ל, וְעַל כֵּן מְבָאֵר בְּאוֹפַנִּים אֲחֵרִים הַטַּעַם שֶׁבִּיזָּה עֵשָׂו אֶת הַבְּכוֹרָה (עיי"ש בַּאֲרִיכוּת גְּדוֹלָה), אָמְנָם, הגה"ק הַ'כְּתָב סוֹפֵר' זי"ע מְיַישֵּׁב כְּדִבְרֵי הָאִבֶן עֶזְרָא, וּמְבָאֵר, כִּי אָכֵן, מֵאֵת ה' הָיְתָה זֹאת שֶׁיִּהְיֶה יִצְחָק עָנִי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, בְּכְדֵי שֶׁלֹּא יַחְפּוֹץ עֵשָׂו בַּבְּכוֹרָה (כָּאָמוּר, שֶׁמִּמֵּילָא אֵין לוֹ מַה לְיָרֵשׁ), אֶלָּא יִמְכּוֹר אוֹתָהּ לְיַעֲקֹב בַּעֲבוּר נְזִיד עֲדָשִׁים, וְעַל יְדֵי זֶה שֶׁעָבְרָה הַבְּכוֹרָה לְיַעֲקֹב זָכָה יַעֲקֹב לְקַבֵּל אֶת בִּרְכַּת אַבְרָהָם שֶׁהָיְתָה רְאוּיָה לַבְּכוֹר [וְכַמְבוֹאָר בָּרַמְבַּ"ן], וְהָיְתָה זֶה לְטוֹבַת יִצְחָק וְזַרְעוֹ אַחֲרָיו שֶׁלֹּא תִּתְקַיֵּים בּוֹ בְּאוֹתָהּ הָעֵת בִּרְכַּת ה' שֶׁהִיא תַּעֲשִׁיר, כְּדֵי שֶׁיַּעֲקֹב וּבָנָיו יִזְכּוּ בַּבְּרָכוֹת וְלֹא עֵשָׂו וְזַרְעוֹ אַחֲרָיו, וּלְחִיבַּת הַקּוֹדֶשׁ נַעְתִּיק לְשׁוֹנוֹ, ונ"ל דְּלֹא קַשְׁיָא מִידֵי, דְּמֵאֵת ה' הָיְתָה זֹאת שֶׁיִּמְכּוֹר עֵשָׂו בְּכוֹרָתוֹ לְיַעֲקֹב וִיקַבֵּל בְּרָכָה הָרְאוּיָה לַבְּכוֹר, וְהִיא בִּרְכַּת אַבְרָהָם עי' רַמְבַּ"ן, וְאִילּוּ הָיָה יִצְחָק עָשִׁיר לֹא מָכַר עֵשָׂו בְּכוֹרָתוֹ לְיַעֲקֹב, לָכֵן לְטוֹבַת יִצְחָק וּלְזֶרַע צַדִּיק אַחֲרָיו הָיָה עָנִי לְשָׁעָה כְּדֵי שֶׁבְּקַל יִמְכּוֹר עֵשָׂו הַבְּכוֹרָה לְיַעֲקֹב. עכ"ל.

כִּיוֹצֵא מָצִינוּ גַּם בְּדִבְרֵי הָרַמְבַּ"ן בְּהַאי לִישָׁנָא, וְהַשְּׁאֵלָה עַל מְאוֹר עֵינָיו [מַדּוּעַ כָּהוּ עֵינָיו שֶׁל יִצְחָק אָבִינוּ מִלִּרְאוֹת, וְאֵיזֶה עוֹנֶשׁ הִגִּיעַ לְאוֹתוֹ צַדִּיק] שְׁאֵלַת עִיְּוֵרֵי לֵב, כִּי אִם הָיְתָה סִיבָּה מֵאֵת הַשֵּׁם הִנֵּה הִיא כְּדֵי שֶׁיְּבָרֵךְ אֶת יַעֲקֹב, עכ"ל, ור"ל, שֶׁאִילּוּ לֹא הָיָה יִצְחָק סוֹמָא אֲזַי לֹא הָיָה יָכוֹל יַעֲקֹב לָבוֹא וְלִיטּוֹל אֶת הַבְּרָכוֹת, וַהֲרֵי שֶׁכָּל מַה שֶּׁהָיָה סוֹמָא לֹא הָיָה אֶלָּא לְטוֹבָה, כְּדֵי לְהָבִיא אֶת הַבְּרָכָה לְיַעֲקֹב שֶׁהוּא הָיָה רָאוּי לָהּ...

בְּרֵרָה זֶה מַמָּשׁ בְּיֵאֵרוּ רַבּוֹתֵינוּ בַּעֲלֵי הַתּוֹסָפוֹת בְּמַה שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁנִּשּׂוֹת עֵשָׂו הָיוּ לְ'מוֹרַת רוּחַ לְיִצְחָק וּלְרִבְקָה' (כו, לה), כִּי הקב"ה 'גִּדּוֹל הָעֵצָה וְרַב הָעֲלִילְיָה' (יִרְמְיָה לב, יט) סִיבֵּב זֹאת, כְּדֵי שֶׁאוֹתָן רְשָׁעִיּוֹת לֹא יִהְיוּ בַּבַּיִת, וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֶת רִבְקָה מְדַבֶּרֶת עִם בְּנָהּ יַעֲקֹב 'לְגְנוֹב' אֶת הַבְּרָכוֹת, וְלֹא יָרוּצוּ לְסַפֵּר לְעֵשָׂו עַל כָּךְ. וּמִכָּאן, שֶׁגַּם אוֹתוֹ קוֹשִׁי שֶׁהֵסַבּוּ לָהֶם כַּלּוֹתֵיהֶם אַף הוּא הָיָה לְטוֹבָה.

וּמִכָּאן יִמְצָא הָאָדָם חִיזּוּק וְטַלְלֵי נוֹחַם, כַּאֲשֶׁר עוֹמֵד וְתָמֵהַּ 'אַיֵּה הִיא הַבְּרָכָה', מַדּוּעַ נֶהְפַּךְ עָלָיו הַגַּלְגַּל וּמָטָה רַגְלוֹ בְּפַרְנָסָה אוֹ בִּשְׁאָר צָרְכֵי הָעוֹלָם, כִּי בֶּאֱמֶת כָּל מַאי דְּעָבִיד רַחֲמָנָא לְטַב עָבִיד, וְגַם אוֹתָהּ רָעָה אֵינָהּ אֶלָּא לְטוֹבָה, פְּעָמִים שֶׁיִּרְאֶה מִיָּד אֶת הַטּוֹבָה שֶׁהָיְתָה לוֹ, וּפְעָמִים שֶׁלֹּא יִתְבָּרֵר לוֹ אֶלָּא לְאַחַר זְמַן, אֶלָּא שֶׁלְּקוֹצֶר עֵינָיו וּמִיעוּט שִׂכְלוֹ אֵינוֹ יוֹדֵעַ כֵּיצַד הקב"ה מְגַלְגֵּל עוֹלָמוֹ לְהָבִיא רַק לִידֵי תַּכְלִית טוֹב.

הִנֵּה כְּתִיב (כה, כט) 'וַיָּזֵד יַעֲקֹב נָזִיד', וּפֵירֵשׁ רַשִׁ"י (פָּסוּק ל) 'וְאוֹתוֹ הַיּוֹם מֵת אַבְרָהָם וכו', וּבִישֵּׁל יַעֲקֹב עֲדָשִׁים לְהַבְרוֹת אֶת הָאֵבֶל, וְלָמָּה עֲדָשִׁים, שֶׁדּוֹמוֹת לְגַלְגַּל, שֶׁהָאֲבֵלוּת גַּלְגַּל הַחוֹזֵר בָּעוֹלָם', וּלְכְאוֹרָה יֵשׁ לְתִמְהַּ, וְכִי זוֹ דַּרְכּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ 'אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים' לַעֲמוֹד

בַּמִּטְבָּח וּלְבַשֵּׁל עֲדָשִׁים... וְאַף אִם נִצְרְכוּ עֲדָשִׁים לִ'סְעוּדַת הַבְּרָאָה', הֲרֵי זוֹ מְלָאכָה שֶׁיְּכוֹלָה לְהֵעָשׂוֹת עַל יְדֵי אֲחֵרִים... וְהֵיכָן הָיְתָה רִבְקָה... וּמְבָאֵר בְּסֵפֶר 'מֵלִיץ יוֹשָׁר' (להג"ר רְאוּבֵן מְלַמֵּד זצ"ל, ר"מ בִּישִׁיבַת פּוֹנִיבֶ'ז לִצְעִירִים) כִּי אָכֵן עִיקַּר מַטָּרָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב בְּבִישׁוּל הָעֲדָשִׁים לֹא הָיְתָה בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה לְיִצְחָק מַה לֶּאֱכוֹל...

אֲפָא עִיקַּר רְצוֹנוֹ הָיָה לְלַמֵּד לְעַצְמוֹ וְלַאֲחֵרִים שֶׁהָאֲבֵלוּת הִיא גַּלְגַּל הַחוֹזֵר בָּעוֹלָם, עַל כֵּן הִתְעַסֵּק בָּזֶה 'לְמַעֲשֶׂה' לְהַשְׁרִישׁ בְּעַצְמוֹ אֶת הָאֱמוּנָה שֶׁגַּלְגַּל חוֹזֵר בָּעוֹלָם, וּמִמֵּילָא לֹא יָזוּחַ לִיבּוֹ גַּם כְּשֶׁזּוֹרַחַת עָלָיו שֶׁמֶשׁ הַהַצְלָחָה, וּלְאִידָךְ לֹא תָּמוּט רַגְלוֹ גַּם בְּשָׁעָה שֶׁהַגַּלְגַּל שׁוֹקֵעַ כְּלַפֵּי מַטָּה, מִתּוֹךְ הָאֱמוּנָה שֶׁעוֹד יָשׁוּב וְיַעֲלֶה מַעְלָה מַעְלָה.

לְפָנִי שָׁנִים הָיָה 'מַשְׁבֵּר' גָּדוֹל בְּעוֹלַם הָ'עֲסָקִים', כְּשֶׁגְּבִירִים אַדִּירִים הִפְסִידוּ הוֹן עָצוּם מִנְּכְסֵיהֶם כַּאֲשֶׁר נִתְבָּרֵר שֶׁהִשְׁקִיעוּ מִכַּסְפָּם אֵצֶל נוֹכֵל 'יָחִיד מוּמְחֶה' בְּרַמָּאוּת אֲשֶׁר לֹא הָיָה כְּמוֹתוֹ. בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה נָשָׂא הַגָּאוֹן רַבִּי שָׁאוּל בְּרֵיישׁ זצ"ל גאב"ד צִירִיךְ דִּבְרֵי חִיזּוּק, וְסִיפֵּר לָהֶם 'מַעֲשֶׂה' מִקּוֹרוֹת חַיֵּי אָבִיו הַגָּאוֹן רַבִּי מָרְדְּכַי יַעֲקֹב זצ"ל בַּעַל הַ'חֶלְקַת יַעֲקֹב', בּוֹ רָאוּ בְּעָלִיל כִּי כָּל קוֹשִׁי וְכָל מַכְאוֹב - גַּם בְּאִיבּוּד מָמוֹן הַרְבֵּה, מַטָּרָתוֹ לְהוֹעִיל טוֹבָה וּבְרָכָה, הַצָּלָה וִישׁוּעָה.

וְכָךְ הָיָה מַעֲשֶׂה, בִּצְעִירוּתוֹ הָיָה רַבִּי מָרְדְּכַי יַעֲקֹב דָּר בְּלֶעמְבֶּערְג שֶׁבְּפוֹלִין, וְהָיוּ לוֹ בִּרְשׁוּתוֹ 'מְזוּמָנִים' הַרְבֵּה שֶׁמֵּהֶם הִתְפָּרְנֵס, וְהָיָה יָכוֹל לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה כְּאַוַּת נַפְשׁוֹ. וְהִנֵּה בִּשְׁנַת תרפ"ט גָּמַר בְּדַעְתּוֹ לִקְנוֹת בִּנְיָן וּבוֹ כַּמָּה דִּירוֹת, אֶת הַבָּתִּים יַשְׁכִּיר וּמִדְּמֵי הַשְׂכִּירוּת תִּהְיֶה פַּרְנָסָתוֹ. וְאָכֵן בָּא בְּדְבָרִים עִם בַּעַל בִּנְיָן, וְסִיכְּמוּ בֵּינֵיהֶם אֶת כָּל הַמִּקָּח וְלֹא הָיָה חָסֵר אֶלָּא לַחְתּוֹם עַל 'חוֹזֶה' וְלַעֲשׂוֹת קִנְיָין, וּמְשׁוּם מָה נִדְחָה הַדָּבָר מִיּוֹם לְיוֹם, עַד שֶׁקָּבְעוּ זְמַן לַחֲתִימַת הַחוֹזֶה. וּלְחֶרְדָּתוֹ בַּיּוֹם שֶׁלִּפְנֵי כֵּן אֵירַע מַשְׁבֵּר עוֹלָמִי (שֶׁהֵחֵל בְּקְרִיסַת הַבּוּרְסָה בִּנְיוּ יָארְק), וּמֵרֶגַע לְרֶגַע נָפַל שַׁעַר הַכֶּסֶף וְעֶרְכּוֹ יָרַד פְּלָאִים, עַד שֶׁבְּתוֹךְ זְמַן קָצָר נֶהְפַּךְ רמ"י לְעָנִי וְאֶבְיוֹן, הֶחֱזִיק בִּרְשׁוּתוֹ שְׁטָרוֹת כֶּסֶף לַאֲלָפִים וּרְבָבוֹת שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁווִים אֶלָּא לָצוּר עַל פִּי צְלוֹחִיתוֹ... וְנִשְׁאַר בְּלֹא כְּלוּם...

בִּרְלִית בְּרֵירָה נֶאֱלַץ רמ"י לָתוּר אַחַר מְקוֹר פַּרְנָסָה, וְנוֹדַע לוֹ שֶׁמִּחַפְּשִׂים רַב בָּעִיר דִּינְסְבּוּרְג שֶׁבְּגֶרְמַנְיָה, וְהִצִּיעַ עַצְמוֹ לְתַפְקִיד זֶה, וְאָכֵן הוּא נִתְקַבֵּל לְמָרָא דְּאַתְרָא וְכַמּוּבָן שֶׁעָבַר לָדוּר שָׁם. כַּעֲבוֹר כַּמָּה שָׁנִים עָלוּ הַנָּאצִים ימ"ש לַשִּׁלְטוֹן וְהֵחֵלּוּ לְהָצֵר רַגְלֵי הַיְּהוּדִים, עַד שֶׁבְּחוֹדֶשׁ אֲדָר תרצ"ג תָּפְסוּהוּ וְהִתְעַלְּלוּ בּוֹ וְכִמְעַט שֶׁהֲרָגוּהוּ וְאַךְ בְּנִיסִּי נִיסִּים נִיצוֹל בְּחַסְדֵי השי"ת (אֵין כָּאן הַמָּקוֹם לְהַאֲרִיךְ בְּפָרָטִים, וְאִם תִּרְצֶה לְדַעְתָּם, עַיֵּן בַּהַקְדָּמָה לְסִפְרוֹ חֶלְקַת יַעֲקֹב), וְתֵיכֶף וּמִיָּד עָזַב אֶת אֶרֶץ הַדָּמִים, וְעָבַר לָדוּר בְּצִירִיךְ שֶׁבְּשְׁוַוייץ, וְשָׁם נִתְקַבֵּל לִהְיוֹת רַב קְהִילַת אֲגוּדַת אַחִים.

וְאָמַר רַבִּי שָׁאוּל, כִּי אַחַר שָׁנִים נִתְגַּלּוּ חַסְדֵי ה' שֶׁבְּתוֹךְ הַהַסְתָּרָה - כִּי אִילּוּ הָיָה אָבִיו הרמ"י 'מַסְפִּיק' לְרַכּוֹשׁ אֶת הַבִּנְיָן בְּלֶעמְבֶּערְג - אֲזַי הָיָה נִשְׁאָר לָדוּר שָׁם עוֹד רַבּוֹת בַּשָּׁנִים מִבְּלִי שֶׁתִּהְיֶה לוֹ סִיבָּה לַעֲזוֹב שָׁם, וּמִן הַנִּרְאֶה הָיָה חֶלְקוֹ כִּשְׁאָר רִבְבוֹת יְהוּדֵי לֶעמְבֶּערְג שֶׁנֶּהֶרְגוּ עַל קִידּוּשׁ ה' בְּשָׁנוֹת הַמִּלְחָמָה הַנּוֹרָאָה (שֶׁפָּרְצָה בְּסוֹף תרצ"ט), אַךְ מֵאֵת ה' הָיְתָה זֹאת לְהַצִּילוֹ וּלְהַחֲיוֹתוֹ, וְסִיבְּבוּ מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁהֶבִיאוּהוּ לִידֵי עֲנִיּוּת בִּכְדֵי שֶׁלֹּא יוּכַל לִקְנוֹת אֶת הַבִּנְיָן, וּמִבְּעוֹד מוֹעֵד כַּמָּה שָׁנִים בְּטֶרֶם פִּרוֹץ הַמִּלְחָמָה יִצְטָרֵךְ בְּעַל כָּרְחוֹ לַעֲבוֹר לְגֶרְמַנְיָה, וּמִשָּׁם הָיָה סִיפֵּק בְּיָדוֹ לִבְרוֹחַ עַד לִשְׁוַוייץ - שֶׁלֹּא נָטְלָה חֵלֶק בְּכָל הַ'מִּלְחָמָה', וְנַפְשׁוֹ הָיְתָה לוֹ לְשָׁלָל. וּמִכָּאן נִרְאֶה כֵּיצַד הקב"ה מַנְהִיג עוֹלָמוֹ לְטוֹב 'כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ', וְגַם הָ'עֲנִיּוּת' אֵינָהּ אֶלָּא דֶּרֶךְ וּמָבוֹא לְהַצִּיל מִמָּוֶת נַפְשׁוֹ וּלְהַחֲיוֹתוֹ לִפְלֵיטָה גְּדוֹלָה.

וַיְהִי כִּי זָקֵן וַתִּכְהֶיןָ עֵינָיו מֵרְאוֹת

בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כז, א) נֶאֱמַר, 'וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֶיןָ עֵינָיו מֵרְאוֹת', דָּבָר נוֹרָא הֵבִיא בְּסֵפֶר 'פְּנִינִים יְקָרִים הֶחָדָשׁ' (ד"ה בְּמִדְרָשׁ שו"ט) דְּאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (בר"ר תּוֹלְדוֹת סה י) שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׁעָה רָאָה אֶת הַשְּׁכִינָה וְנִגְזַר עָלָיו מִיתָה (כְּדֶרֶךְ שֶׁמֵּתוּ נָדָב וַאֲבִיהוּ כְּשֶׁהִבִּיטוּ בַּשְּׁכִינָה), לָכֵן נַעֲשָׂה סוּמָא שֶׁהֲרֵי הַ'סּוּמָא חָשׁוּב כְּמֵת' (נְדָרִים סד:), וְאַל תַּקְשֶׁה מַדּוּעַ לֹא נִסְתַּמְּאוּ עֵינָיו מִיָּד בְּעֵת הָעֲקֵידָה, כִּי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה עֲדַיִן לֹא נוֹלְדוּ לוֹ בָּנִים, וּבְהָא גּוּפָא נֶחְשַׁב כְּמֵת, עַל כֵּן הָיוּ יְכוֹלִים לְהַשְׁאִירוֹ עִם מְאוֹר עֵינָיו, רַק 'וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק' וְאָז נוֹלְדוּ לוֹ בָּנָיו (שֶׁהֲרֵי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בֶּן שִׁשִּׁים הָיָה, וקיי"ל בֶּן שִׁשִּׁים לְזִקְנָה) מִמֵּילָא הוּכְרַח לָבוֹא לִידֵי 'וַתִּכְהֶיןָ עֵינָיו

מֵרֹאוֹת'. נִמְצָא שֶׁ'חֶסְרוֹן הַבָּנִים' הִצִּילוֹ מִלִּהְיוֹת סוּמָא, וְכֵן הֱיוֹתוֹ סוּמָא לְאַחַר זְמַן הִצִּילוֹ מִן הַמִּיתָה...

וּמִכָּאן יִלְמַד הָאָדָם, שֶׁלֹּא לִבְכּוֹת וּלְהִתְאוֹנֵן עַל חֶסְרוֹן וּמַחְסוֹר שֶׁיֵּשׁ לוֹ, כְּחֶסְרוֹן הַבָּנִים וכיו"ב אוֹ בְּאֵיזֶה חוֹלִי וְיִסּוּרִים, כִּי לְעוֹלָם אֵין בְּיָדוֹ לָדַעַת אֵיזוֹ צָרָה נִמְנַעַת מִמֶּנּוּ בִּזְכוּת מַחְסוֹר וּכְאֵב זֶה הָעוֹבֵר עָלָיו...

עַל דֶּרֶךְ זֶה מָצִינוּ עוֹד אֵצֶל יִצְחָק אָבִינוּ ע"ה. שֶׁלֹּא הוֹלִיד עַד כ' שָׁנִים מִיּוֹם נִישּׂוּאָיו, וְגַם שָׁם נִתְגַּלָּה לְבַסּוֹף שֶׁהַכֹּל הָיָה לְטוֹבָה, כִּי 'אַרְבַּע מֵאוֹת' הַשָּׁנִים שֶׁל גָּלוּת מִצְרַיִם הִתְחִיל מִלֵּידַת יִצְחָק, וְאִילּוּ הַשִּׁעְבּוּד בְּפוֹעַל לֹא הִתְחִיל כִּי אִם מִשֶּׁמֵּת הָאַחֲרוֹן בַּשִּׁבָטִים וְהוּא לֵוִי (שֶׁחַי בְּמִצְרַיִם צ"ד שָׁנִים), וְנִמְצָא שֶׁאִלּוּ הכ' שָׁנִים שֶׁהִמְתִּין יִצְחָק לְלֵידַת יַעֲקֹב אִיחֲרוּ מִמֵּילָא אֶת לֵידַת הַשִּׁבָטִים בְּנֵי יַעֲקֹב וְכָךְ גַּם מִיתָתָם הִתְאַחֲרָה, וּבְכָךְ נִתְמַעֲטוּ שְׁנוֹת הַשִּׁעְבּוּד שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִצְרַיִם בכ' שָׁנִים, וְכָךְ הוּא בְּכָל דַּרְכֵי הַחַיִּים שהקב"ה מְסַבֵּב הַכֹּל בִּכְדֵי שֶׁטּוֹבָה חֲדָשָׁה מֵאִיתּוֹ יֵצֵא.

זֹאת וְעוֹד, הֲרֵי יָדוּעַ מַה שֶּׁכָּתַב רַשִּׁ"י (כה, ל) 'וְאוֹתוֹ הַיּוֹם [בּוֹ בִּישֵּׁל יַעֲקֹב נָזִיד וּמָכַר עֵשָׂו אֶת הַבְּכוֹרָה] מֵת אַבְרָהָם, שֶׁלֹּא יִרְאֶה אֶת עֵשָׂו בֶּן בְּנוֹ יוֹצֵא לְתַרְבּוּת רָעָה, וְאֵין זוֹ שִׂיבָה טוֹבָה שֶׁהִבְטִיחוֹ הקב"ה (לְעֵיל טו, טו), לְפִיכָךְ קִיצֵּר הקב"ה חָמֵשׁ שָׁנִים מִשְּׁנוֹתָיו וכו', נִמְצָא שֶׁאִילּוּ לֹא הָיְתָה רִבְקָה עֲקָרָה וְהָיוּ לוֹ לְיִצְחָק בָּנִים תֵּיכֶף - אֲזַי הָיָה צָרִיךְ הקב"ה לְקַצֵּר עוֹד שָׁנִים הַרְבֵּה מִשְּׁנוֹתָיו שֶׁל אַבְרָהָם, עַל כֵּן לֹא הָיוּ לְיִצְחָק בָּנִים לְמַעַן יַאֲרִיכוּ יְמֵי אָבִיו, וְרַק מֵאַחַר שֶׁהִתְפַּלֵּל הַרְבֵּה נִפְקְדָה רִבְקָה וע"ז נֶחְסַר חָמֵשׁ שָׁנִים מִשְּׁנוֹתָיו שֶׁל אַבְרָהָם.

הוֹסִיף עַל כָּךְ הגה"צ רַבִּי יוֹסֵף חַיִּים זוֹנֶנְפֶלְד זי"ע כִּי 'וַיֹּעֶתֶר לוֹ ה'' בְּגִימַטְרִיָּא חָמֵשׁ שָׁנִים... וּכְשֶׁבָּאוּ הַדְּבָרִים לִידֵי הַגָּאוֹן רַבִּי אַהֲרֹן קוֹטְלֶר זצ"ל נַעֲנָה וְאָמַר מוּבְטָחֵנִי כִּי גִּימַטְרִיָּא זוֹ בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמָרָה (חָכְמַת חַיִּים, עיי"ש עוד).

בְּאוֹפֶן נִפְלָא נוֹסָף מוּבָא בְּ'שִׁפְתֵי כֹהֵן' עה"ת לְרַבִּי מָרְדְּכַי הַכֹּהֵן מצפת"ו מִגּוּרֵי הָאֲרִיזַ"ל זי"ע (פָּרָשַׁת לֶךְ לְךָ ד"ה וְשָׂרַי אֵשֶׁת אַבְרָם לֹא יָלְדָה), שֶׁהֲרֵי הקב"ה גָּזַר בְּגָזֵרַת בֵּין הַבְּתָרִים 'וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אוֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה', אָמְנָם הקב"ה חִישֵּׁב אֶת הק"ץ - וְהֶחְסִיר ק"ץ שָׁנִים מִמִּנְיַן אַרְבַּע מֵאוֹת, וְעִינּוּ אוֹתָם רַק ר"י שָׁנִים. וּמָה הוֹעִיל לָהֶם, אַחַר שֶׁאַבְרָהָם הָיָה בְּצַעַר מֵאָה שָׁנָה עַד שֶׁנּוֹלַד יִצְחָק וְשָׂרָה הָיְתָה בְּצַעַר תִּשְׁעִים שָׁנָה עַד שֶׁנּוֹלַד יִצְחָק, מִבֵּין שְׁנֵיהֶם נִצְטָרְפוּ מִנְיַן מֵאָה וְתִשְׁעִים שְׁנוֹת הַצָּלָה, וְנֶחְסַר לָהֶם לְצֵאתָם בְּמִצְרַיִם ק"ץ שָׁנִים מֵהַשִּׁעְבּוּד הַקָּשֶׁה. מֵעַתָּה תָּבִין עַד כַּמָּה כָּל צַעַר נֶחְשָׁב לְאָדָם לְהַצִּילוֹ פִּי כַּמָּה וְכַמָּה, וְכָל רֶגַע וָרֶגַע מִמַּה שֶׁהִמְתִּינוּ לִישׁוּעָתָם הִצִּיל אֶת כָּל כְּלַל יִשְׂרָאֵל (עַד שֶׁנִּיתָּן לוֹמַר שֶׁכַּאֲשֶׁר אָדָם יַכִּיר בָּזֶה יְבַקֵּשׁ לְהַמְתִּין עוֹד...).

וּבְהַאי עִנְיָנָא אָמְרוּ לְבָאֵר אֶת דִּבְרֵי רַשִּׁ"י עַל הַפָּסוּק (כז, א) 'וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֶיָן עֵינָיו מֵרְאוֹת' - 'דָּבָר אַחֵר, כְּשֶׁנֶּעֱקַד עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְהָיָה אָבִיו רוֹצֶה לְשָׁחֲטוֹ, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִפְתְּחוּ הַשָּׁמַיִם, וְרָאוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת (אֶת מַעֲשֵׂה הָעֲקֵידָה) וְהָיוּ בּוֹכִים, וְיָרְדוּ דִּמְעוֹתֵיהֶם וְנָפְלוּ עַל עֵינָיו, לְפִיכָךְ כָּהוּ עֵינָיו'. וְלִכְאוֹרָה צָרִיךְ בֵּיאוּר וְכִי בִּכְדֵי שֶׁיִּרְאוּ הַמַּלְאָכִים אֶת הַנַּעֲשֶׂה בָּזֶה הָעוֹלָם שֶׁאַבְרָהָם עוֹקֵד אֶת בְּנוֹ יִצְחָק - וְכִי נִצְרָךְ עֲבוּר זֶה לִפְתּוֹחַ אֶת הַשָּׁמַיִם. וְאָמְרוּ בֵּיאוּר נוֹרָא הוֹד, כִּי בְּוַודַּאי אֶת הַכֹּל הֵם רוֹאִים מִן הַשָּׁמַיִם, אֶלָּא שֶׁמִּשָּׁם אֵינָם בּוֹכִים עַל זֶה כִּי שָׁם רוֹאִים רַק אֶת הַטּוֹבָה שֶׁבַּדָּבָר, וְעַל דְּבַר טוֹבָה וּבְרָכָה אֵין בּוֹכִים, רַק בְּהַבִּיטָם בְּזֶה הָעוֹלָם אֵיךְ שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל נֶאֱנָקִים וְנֶאֱנָחִים אִישׁ אִישׁ בְּנִגְעוֹ וּמַכְאוֹבוֹ עַל זֶה הֵם בּוֹכִים מֵאֵין הֲפוּגוֹת עַד שֶׁנִּסְתַּמְּאוּ עֵינֵי יִצְחָק ע"ז...

וּכְבָר הֵבֵאנוּ מַה שֶּׁכָּתַב רַשִּׁ"י שֶׁקִּיצֵּר הקב"ה חָמֵשׁ שָׁנִים מִשְּׁנוֹתָיו שֶׁל אַבְרָהָם בִּכְדֵי שֶׁלֹּא יִרְאֶה אֶת עֵשָׂו יוֹצֵא לְתַרְבּוּת רָעָה, וְלִכְאוֹרָה תָּמוּהַּ, מָה 'רְוִוח' יֵשׁ לוֹ לְאַבְרָהָם מִכָּךְ שֶׁמֵּת חָמֵשׁ שָׁנִים קוֹדֶם זְמַנּוֹ, וַהֲרֵי אַחֲרֵי עֲלוֹתוֹ הַשָּׁמַיְמָה יִרְאֶה מִשָּׁם הֵיטֵב אֶת כָּל הַנַּעֲשֶׂה כָּאן... יֵשׁ שֶׁבִּיאֲרוּ בְּאוֹפֶן נוֹרָא, כִּי גַּם מַה שֶּׁנִּרְאֶה בְּהַאי עָלְמָא כְּדָבָר הַקָּשֶׁה בְּיוֹתֵר, צָרָה צְרוּרָה שֶׁאֵין לְמַעְלָה הֵימֶנָּה - הֲרֵי בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל רוֹאִים אֶת הַטּוֹבָה שֶׁנִּצְמַחַת מִכָּךְ, וְאִילּוּ הָיָה אַבְרָהָם אָבִינוּ מִסְתַּלֵּק בִּזְמַנּוֹ וְרוֹאֶה מִכָּאן אֶת בְּנוֹ עֵשָׂו יוֹצֵא לְתַרְבּוּת רָעָה אֲזַי הָיָה מִצְטַעֵר הַרְבֵּה וְאֵין זוֹ 'שֵׂיבָה טוֹבָה', עַל כֵּן נִפְטַר חָמֵשׁ שָׁנִים קוֹדֶם זְמַנּוֹ, וְכַאֲשֶׁר הִגִּיעַ לַשָּׁמַיִם וְרָאָה מַה שֶּׁרָאָה - אֲזַי הֵבִין הֵיטֵב כִּי אֵין כָּאן רָעָה אֶלָּא טוֹבָה גְּדוֹלָה. וּכְדַאִיתָא בספה"ק שֶׁבִּכְדֵי שֶׁיִּזְכֶּה יַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁתִּהְא 'מִטָּתוֹ שְׁלֵימָה' וּמִמֶּנּוּ יִצְמַח כְּלַל יִשְׂרָאֵל בִּקְדוּשָּׁה וּבְטָהֳרָה הָיָה נִצְרָךְ שֶׁיֵּצֵא עֵשָׂו

מִיִּצְחָק לְבָרֵר אֶת הַפְּסוֹלֶת, וּמִמֵּילָא יִהְיֶה יַעֲקֹב אִישׁ תָּם וְשָׁלֵם לְגַמְרֵי.

כֵּיוֹצֵא בָּזֶה מָמָשׁ מְסוּפָּר עַל הרה"ק רַבִּי יִשְׂרָאֵל מִגּוֹרְדְזִיסְק זי"ע הי"ד (בַּעַל הָאֱמוּנַת יִשְׂרָאֵל) אֲשֶׁר בְּעוֹדוֹ בְּ'מַחֲנֵה הַהַשְׁמָדָה' בִּימֵי הֶרֶס עוֹלָם בַּמִּלְחָמָה הַנּוֹרָאָה, בְּטֶרֶם נִלְקַח לְהֵיהָרֵג וּלְהִישָּׂרֵף עַל קִדּוּשַׁת הַשֵּׁם - בִּקְּשׁוּ מִמֶּנּוּ הַסּוֹבְבִים שֶׁיֹּאמַר לָהֶם דְּבַר חִיזּוּק בֶּאֱמוּנָה. נַעֲנָה לָהֶם וְאָמַר, הֲרֵי בְּעוֹד שָׁעָה קַלָּה יַעֲלוּ נִשְׁמוֹתֵינוּ בְּסַעֲרָה הַשָּׁמַיְמָה, וְ'שָׁם' נִרְאֶה אֶת כָּל מַה שֶּׁעָבַר עָלֵינוּ בְּאוֹפֶן אַחֵר לְגַמְרֵי מִכְּפִי מַה שֶּׁזֶּה נִרְאֶה כָּעֵת... מִמֵּילָא אַל תֵּעָצְבוּ וְאַל יִפּוֹל רוּחֲכֶם...

נִפְלָאוֹת לָמַדְנוּ בְּתוֹרָתוֹ שֶׁל הרה"ק הַ'קְּדוּשַׁת לֵוִי' זי"ע (ד"ה אִם תַּעֲשֶׂה) לְבָאֵר בְּמַה שֶּׁנֶּאֱמַר (כו, כט) 'אִם תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ רָעָה כַּאֲשֶׁר לֹא נְגַעֲנוּךָ', וז"ל, נִרְאֶה, כִּי יָדוּעַ מַה שֶּׁכָּתַב בַּעַל הַטּוּרִים דַּאֲבִימֶלֶךְ רָצָה לַעֲשׂוֹת רָעָה לְיִצְחָק, אֶפֶס שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הֵפֵכוֹ לְטוֹבָה, דְּה' יִתְבָּרַךְ מְהַפֵּךְ כָּל הָרָעוֹת לְטוֹבָה ע"ש. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר אֲבִימֶלֶךְ 'אִם תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ רָעָה' - שֶׁאִם תִּרְצֶה לְהָרַע לָנוּ וַדַּאי יִתְהַפֵּךְ לְטוֹבָה, וְהָא רְאָיָה 'כַּאֲשֶׁר לֹא נְגַעֲנוּךָ' - שֶׁאָנוּ חָשַׁבְנוּ לְהָרַע לְךָ וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הֵפֵכוֹ לְטוֹבָה וְעָשִׂינוּ עִמְּךָ רַק טוֹב. וְכֵיוָן שֶׁמִּידָּתוֹ יִתְבָּרַךְ לְהֵטִיב, כֵּן אִם אַתָּה תִּרְצֶה לְהָרַע לָנוּ יִתְהַפֵּךְ גַּם כֵּן לְטוֹבָה, לָכֵן עֲשֵׂה אַתָּה עִמָּנוּ טוֹבָה כֵּיוָן שֶׁסּוֹף סוֹף יִהְיֶה טוֹבָה, וְהָבֵן, עכ"ל.

בֵּיאוּר הַדְּבָרִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב 'בַּעַל הַטּוּרִים' שֶׁמִּתְּחִלָּה בִּיקֵּשׁ אֲבִימֶלֶךְ לַהֲרוֹג אֶת יִצְחָק, וְלֹא עָלְתָה בְּיָדוֹ, וְנַהֲפוֹךְ הוּא, כִּי לֹא רַק שֶׁהקב"ה הִצִּילוֹ מִיָּדָיו, אֶלָּא אֲבִימֶלֶךְ הוּכְרַח ג"כ לַעֲשׂוֹת לוֹ טוֹבָה וּבְרָכָה, וְיִצְחָק מָצָא בָּאָרֶץ הַהִיא מֵאָה שְׁעָרִים וְהַרְבֵּה בְּאֵרוֹת מַיִם, גַּם צֹאנוֹ וּמִקְנֵהוּ נִתְרַבּוּ מְאֹד מְאֹד, כִּי ה' הִיפֵּךְ לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה אֶת כָּל הָרָעוֹת שֶׁזָּמַם אֲבִימֶלֶךְ. וּבְרֵאוֹת אֲבִימֶלֶךְ הַדָּבָר הַמּוּפְלָא הַזֶּה הֵיאַךְ שֶׁה' ית' הָפַךְ לְיִצְחָק הָרָעָה לְטוֹבָה בְּאוֹפֶן נַעֲלֶה, נִתְבָּרֵר אֵצְלוֹ הַדָּבָר כָּל כָּךְ בִּפְשִׁיטוּת - שֶׁאֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ הוֹפֵךְ הָרָעוֹת לְטוֹבָה לְכָל בְּרוּאֵי עוֹלָם הַמַּאֲמִינִים וּבוֹטְחִים בּוֹ (גַּם לְגוֹיִים שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּזְמְמוּ אֲמֶשׁ לַהֲרוֹג אֶת צַדִּיק הַדּוֹר...) עַד שֶׁבְּעַצְמוֹ אָמַר לְיִצְחָק בְּאוֹפֶן מוּחְלָט, לֹא תוּכַל לְהָרַע עִמָּדִי, מֵאַחַר שֶׁהִנְנִי מַאֲמִין כָּעֵת בֶּאֱלוֹקֵי הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, בָּרוּר לִי שֶׁגַּם אִם תִּרְצֶה לְהָרַע לִי, ה' יַהֲפוֹךְ לִי הַכֹּל לְטוֹבָה.

יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל - הקב"ה מְתֻאַוֶּה לְשָׁמְעֵנוּ קוֹל תְּפִלּוֹתֵינוּ

בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כה, כא), 'וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַה' לְנוֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִיא', הִקְשָׁה רַבֵּינוּ בְּחַיֵּי, שֶׁלִּכְאוֹרָה הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר תְּחִילָּה 'וַתְּהִי רִבְקָה עֲקָרָה', וְרַק לְאַחמ"כ לְהַזְכִּיר 'וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַה' לְנוֹכַח אִשְׁתּוֹ'. וּמְבָאֵר כִּי לֹא כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה בְּעֵינֵי בָּשָׂר שֶׁמִּחֲמַת שֶׁהָיוּ עֲקָרוֹת הוּצְרְכוּ לְהִתְפַּלֵּל, אֶלָּא אַדְרַבָּה, מֵחֲמַת שֶׁרָצָה הַבּוֹרֵא וְהִתְאַוָּה שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ, לָכֵן עֲשָׂאָן עֲקָרוֹת. וז"ל, יִתָּכֵן לוֹמַר שֶׁהִקְדִּים הָעִיקָּר, וְלָמַדְנוּ שֶׁאֵין הַכַּוָּונָה שֶׁתִּהְיֶה הָעֲקָרוּת סִיבַּת הַתְּפִלָּה, שֶׁאִם כֵּן הַסִּיבָּה עִיקָּר וְהַתְּפִלָּה טְפֵלָה לָהּ (וְהָיָה צָרִיךְ לִכְתּוֹב תְּחִלָּה אֶת הָעִיקָּר דְּהַיְינוּ הָ'עֲקָרוּת'), אֲבָל הַכַּוָּונָה בִּלְשׁוֹן הַכָּתוּב כִּי הַתְּפִלָּה סִיבַּת הָעֲקָרוּת, וְלוֹמַר לְךָ שֶׁלֹּא נִתְעַקְּרָה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ שְׁנֵיהֶם עַל הַדָּבָר, לְפִיכָךְ הִקְדִּים הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא הָעִיקָּר וְהַסִּיבָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבִּשְׁבִילָהּ בָּא הָעֲקָרוּת לְרִבְקָה אִמֵּנוּ. וְזֶה שֶׁדָּרְשׁוּ ז"ל (שהש"ר ב לד) 'מִפְּנֵי מָה נִתְעַקְּרוּ הָאִמָּהוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהקב"ה מִתְאַוֶּוהוּ לִתְפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים'. עכ"ל.

וְכַמָּה מָתוֹק לַחַיִּךְ אוֹתוֹ מִקְרָא שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קטז, א) 'אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹלִי תַּחֲנוּנָי כִּי הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבְיָמַי אֶקְרָא', שֶׁכְּבָיְכוֹל הקב"ה מַטֶּה אָזְנָיו - כְּלוֹמַר, מַרְכִּין עַצְמוֹ כְּבָיְכוֹל וּמִתְאַמֵּץ לִשְׁמוֹעַ אֶת קוֹלִי תַּחֲנוּנָי...

וּבְעֵינַיִן הַתְּפִלָּה מָצִינוּ בְּ'חת"ס' (וַיֵּרָא ד"ה וַה' פָּקַד) עַל הַפָּסוּק וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמָר, דְּהִנֵּה מִפְּקִידַת שָׂרָה לָמְדוּ חז"ל וְהוּבָא כָּאן בְּרַשִׁ"י דְּהַמִּתְפַּלֵּל עַל חֲבֵירוֹ וְהוּא צָרִיךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר הוּא נַעֲנֶה תְּחִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּתְפַּלֵּל אַבְרָהָם אֶל הָאֱלֹקִים, וַיִּרְפָּא אֱלֹקִים אֶת אֲבִימֶלֶךְ, וּפְמִיךְ לֵיהּ וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה וְלֹא כְּתִיב וַיִּפְקוֹד אֶת שָׂרָה מַשְׁמַע פָּקַד כְּבָר קוֹדֶם שֶׁרִפָּא אֶת אֲבִימֶלֶךְ. וּמְבָאֵר הַחת"ס, דְּלִכְאוֹרָה פְּקִידָה זוֹ שֶׁפָּקַד תְּחִלָּה אֶת שָׂרָה גָּרְמָה לְכַמָּה עֲלִילוֹת - שֶׁאָמְרוּ 'מֵאֲבִימֶלֶךְ נִתְעַבְּרָה שָׂרָה', עַד שֶׁהוּצְרַךְ מֵחֲמַת זֶה לְשַׁנּוֹת קְלַסְתֵּר פָּנָיו שֶׁל יִצְחָק כְּשֶׁל אַבְרָהָם כְּדֵי שֶׁיַּכִּירוּ שֶׁמֵּאַבְרָהָם נִתְעַבְּרָה וְלֹא יֹאמְרוּ מֵאֲבִימֶלֶךְ נִתְעַבְּרָה... וְכִי לֹא הָיָה עָדִיף לְהַמְתִּין זְמַן רַב עִם פְּקִידַת שָׂרָה עַד שֶׁלֹּא יֵהָא מָקוֹם לוֹמַר כֵּן...

אֶלָּא מְבָאֵר הַחת"ס, וז"ל, אַף גְּזֵרָה הִיא מִימוֹת עוֹלָם דְּהַמִּתְפַּלֵּל עַל חֲבֵרוֹ הוּא נַעֲנֶה תְּחִלָּה, וְאִם כֵּן יֵאבֵד

עוֹלָמוֹ מִפְּנֵי שׁוֹטִים וְלֵצָנִים וישַׁנֶּה תַּפְקִידוֹ, בְּתִמְיהָה. עַל כֵּן וַה' פָּקַד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמָר, פי' כַּאֲשֶׁר גָּזַר כְּבָר שֶׁכָּל הַמִּתְפַּלֵּל עַל חֲבֵרוֹ וְהוּא צָרִיךְ לְאוֹתוֹ דָּבָר הוּא נַעֲנֶה תְּחִילָּה (וּמַה שֶּׁיִּצְטָרְכוּ לְשַׁנּוֹת מֵחֲמַת כֵּן, יְשַׁנֶּה וְלֹא יִתְבַּטֵּל הַכְּלָל שֶׁהוּא נַעֲנֶה תְּחִילָּה), עכ"ל.

וְכָךְ כָּתַב הרה"ק הַ'עַרְבֵי נַחַל' זי"ע (רֵישׁ פר' וָאֵרָא) וז"ל:

הַיּוֹצֵא מִכְּלָל דִּבֵּרִינוּ, שֶׁלִּפְעָמִים מִתְאַחֵר בַּקָּשָׁתוֹ לְהִתְמַלְּאוֹת עֲבוּר שֶׁחָפֵץ הש"ת שֶׁיִּתְפַּלֵּל לְפָנָיו. וּבָזֶה נִרְאֶה לִי בֵּיאוּר מַה שֶּׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה (תְּהִלִּים פו, ג) 'חָנֵּנִי ה' כִּי אֵלֶיךָ אֶקְרָא כָּל הַיּוֹם', וְיֵשׁ לְדַקְדֵּק, שֶׁ'חָנֵּנִי' הוּא בַּקָּשַׁת מַתְּנַת חִנָּם, וְהֵיאַךְ אָמַר 'חָנֵּנִי כִּי אֵלֶיךָ אֶקְרָא' שֶׁנִּרְאֶה כְּאוֹמֵר חָנֵּנִי בְּשָׂכַר שֶׁאֵלֶיךָ אֶקְרָא כָּל הַיּוֹם. וְעוֹד, מַהוּ אוֹמְרוֹ אֶקְרָא לְשׁוֹן עָתִיד, הָיָה לוֹ לוֹמַר 'קָרָאתִי'. אֶלָּא בֵּיאוּרוֹ, שֶׁבִּיקֵּשׁ 'חָנֵּנִי ה' - בְּמַתְּנַת חִנָּם מִיָּד, וְאַל תְּעַכֵּב מִלְּמַלְּאוֹת בַּקָּשָׁתִי כְּדֵי שֶׁאֶתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ, כִּי הִנְנִי מְקַבֵּל עָלַי 'לְעָתִידִי שֶׁאֵלֶיךָ אֶקְרָא כָּל הַיּוֹם אֲפִילּוּ אַחַר שֶׁאַשִּׂיג מְבוּקָשִׁי'.

וּמוֹסִיף הָעַרְבֵי נַחַל יְסוֹד גָּדוֹל, וז"ל. וּלְטַעַם זֶה ארז"ל (סַנְהֶדְרִין מד:) 'לְעוֹלָם יַקְדִּים אָדָם תְּפִלָּה לְצָרָה' וכו" כִּי הש"ת מְתְאַוֶּה לִתְפִלַּת יִשְׂרָאֵל, וּכְשֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל אֶלָּא בְּעֵת הַצּוֹרֶךְ לוֹ תְּעוּכַּב בַּקָּשָׁתוֹ כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּלֵּל הַרְבֵּה, משא"כ הָאָדָם הַמִּתְפַּלֵּל תָּמִיד אַף בְּאֵין צַר לוֹ אֵין כָּל סִיבָּה לְהָבִיא עָלָיו צָרָה וְעָקְתָא, וְאַף אִם תָּבוֹא עָלָיו תִּסְתַּלֵּק מֵעָלָיו מִיָּד כְּבוֹאָהּ. עכ"ל.

וּמִכָּאן חִיזּוּק גָּדוֹל לְמִי שֶׁעוֹבְרִים עָלָיו יִסּוּרִים, כִּי יִתָּכֵן שֶׁכָּל סִיבַּת הַיִּסּוּרִים הוּא רַק מִפְּנֵי שֶׁהקב"ה מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתוֹ, וּמְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ 'הַשְׁמִיעִינִי אֶת קוֹלֵךְ, כִּי קוֹלֵךְ עָרֵב'. וּמִמֵּילָא, אַף אִם הִתְפַּלֵּל וְלֹא נַעֲנָה אַל יָפוֹל רוּחוֹ בְּקִרְבּוֹ לוֹמַר, אוֹיֶה, כִּי אֵין 'שׁוֹמְעִים' בַּמְּרוֹמִים לִתְפִלָּתִי, אֶלָּא אַדְּרַבָּה, מֵחֲמַת שֶׁהקב"ה מְצַפֶּה לִשְׁמוֹעַ אֶת קוֹלוֹ, דַּיְיקָא לָכֵן עֲדַיִין לֹא נַעֲנָה - בְּכְדֵי שֶׁיַּחֲזוֹר וְיִתְפַּלֵּל...

קָשֶׁה זִיווּגוֹ שֶׁל אָדָם כִּקְרִיעַת יַם סוּף

הִנֵּה אָמְרוּ חז"ל (פְּסָחִים קיח.) קָשֶׁה זִיווּגוֹ שֶׁל אָדָם כִּקְרִיעַת יַם סוּף וְקָשֶׁה פַּרְנָסָתוֹ שֶׁל אָדָם כִּקְרִיעַת יַם סוּף, וידועָה הַקּוּשְׁיָא מַה שַּׁיָּיךְ דָּבָר 'קָשֶׁה' כְּלַפֵּי הקב"ה. אֶלָּא, שֶׁהִנֵּה אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (שמו"ר כא ה) שֶׁהקב"ה סִיבֵּב אֶת יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בְּאוֹפֶן שֶׁיִּהְיוּ הַמִּצְרִים בְּצַד אֶחָד וְהַיָּם בְּצַד הַשֵּׁנִי, וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם דֶּרֶךְ לְהִינָּצֵל מִן הַצָּרָה, 'וְלָמָּה עָשָׂה הקב"ה לָהֶם כָּךְ אֶלָּא שֶׁהָיָה הקב"ה מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן'. וּמַסְמִיךְ עַל זֶה מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (שה"ש ב, יד) 'יוֹנָתִי בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה וכו' הַשְׁמִעִינִי אֶת קוֹלֵךְ כִּי קוֹלֵךְ עָרֵב', שֶׁהָיָה הקב"ה מְבַקֵּשׁ לִשְׁמוֹעַ אֶת קוֹלָם (וְעַיֵּי"ש בַּאֲרִיכוּת). וּלְאַחַר שֶׁצָּעֲקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה' רָצָה לְהוֹשִׁיעָם וְלִקְרוֹעַ לָהֶם אֶת הַיָּם, אַךְ יָדַע שֶׁמֵּעַתָּה יֶחְדְּלוּ מִלְּצְעוֹק וּלְהִתְפַּלֵּל אֵלָיו, וְדָבָר זֶה - הָיָה קָשֶׁה בְּעֵינָיו, וּכְדֵרֶךְ שֶׁאָמְרוּ קָשָׁה עָלַי פְּרִידַתְכֶם... כְּעִנְיָן זֶה הוּא גַּם לְגַבֵּי הַפַּרְנָסָה וְזִיווּגוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁהקב"ה מִתְאַוֶּה לִתְפִלָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְעַל כֵּן אֵינוֹ מַשְׁפִּיעַ בְּבַת אַחַת פַּרְנָסָה בְּהַרְחָבָה, וּכְדְאִיתָא בַּגמ' (יוֹמָא עו.) לְגַבֵּי יְרִידַת הַמָּן, כָּךְ גַּם לְגַבֵּי מְצִיאַת הַזִּיווּג, שֶׁהקב"ה מְחַכֶּה שֶׁבָּנָיו אֲהוּבָיו וַחֲבִיבָיו יַעַמְדוּ בַּתְּפִלָּה וְיִזְעֲקוּ 'מֵאַיִן יָבוֹא עֶזְרִי'. אָמְנָם קָשֶׁה לְמַלְּאוֹת מִשְׁאֲלוֹתֵיהֶם כִּי שׁוּב לֹא יִתְלוּ עֵינֵיהֶם בּוֹ וְלֹא יַרְבּוּ בַּתְּפִלָּה... וְקָשֶׁה עָלַי פְּרִידַתְכֶם...

עַל כֵּן זֹאת עֲשׂוּ וְחִיוּ, לְהִתְרַגֵּל לִפְנוֹת אֶל הקב"ה בְּכָל עִידָּן וּמַצָּב, הֵן קוֹדֶם שֶׁפָּתְבוֹא הַיְשׁוּעָה וְהֵן לְאַחֲרֶיהָ בְּשֶׁבַח וּבְהוֹדָאָה, וְאִם לֹא יִהְיֶה 'פְּרִידַתְכֶם' גַּם לֹא יִהְיֶה 'קָשֶׁה'... וְכַמְּסוּפָּר עַל הרה"צ רַבִּי יִצְחָק דָּוִד גּוּטְפָּרֵב זצ"ל מְיַקִּירֵי יְרוּשָׁלַיִם, אֲשֶׁר פַּעַם הָיָה נִצְרָךְ לִישׁוּעָה בְּבֵיתוֹ וְהָלַךְ אַרְבָּעִים יוֹם לַכּוֹתֶל הַמַּעֲרָבִי לְבַקֵּשׁ שָׁם וּלְהִתְפַּלֵּל עַל אוֹתוֹ עִנְיָן, וּלְאַחַר שֶׁנּוֹשַׁע בְּעֶזְרָתוֹ יתב"ש הָלַךְ עוֹד אַרְבָּעִים יוֹם בְּכְדֵי לְהוֹדוֹת עַל כָּל הַטּוֹב וְהַחֶסֶד.

עוֹד כָּתַב רַבֵּינוּ בְּחַיֵּי בזה"ל, מִכָּאן יֵשׁ לִלְמוֹד עוֹד כֹּחַ הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא גְּדוֹלָה מְאֹד וַאֲפִילּוּ לְשַׁנּוֹת הַטֶּבַע.

וּמִטַּעַם זֶה הִזְכִּיר לְשׁוֹן 'וַיֵּעָתֵר' וְלֹא אָמַר וַיִּתְפַּלֵּל אוֹ וַיִּצְעַק, וּשְׁאָר הַלְּשׁוֹנוֹת, כִּי הוּא מִלְּשׁוֹן עֶתֶר וכו', כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בפ"ק דְּסוּכָּה (יד.) לָמָּה נִמְשְׁלָה תְּפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים לְעֶתֶר, מָה עֶתֶר זֶה מְהַפֵּךְ הַגּוֹרֶן הַזֶּה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, כָּךְ תְּפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים מְהַפֶּכֶת דַּעְתּוֹ שֶׁל הקב"ה מִמִּדַּת אַכְזָרִיּוּת לְמִדַּת רַחֲמָנוּת, עכ"ל.

בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה גָּדוֹל כֹּחַ הַתְּפִלָּה, שֶׁהִנֵּה נֶאֱמַר (לְעֵיל כא, יז) 'וַיִּשְׁמַע אֱלוֹקִים אֶת קוֹל הַנַּעַר', וְכָתַב רַשִׁ"י, 'מִכָּאן שֶׁיָּפָה תְּפִלַּת הַחוֹלֶה מִתְּפִלַּת אֲחֵרִים עָלָיו וְהִיא קוֹדֶמֶת

לְהִתְקַבֵּל', וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת שֶׁהֲרֵי קיי"ל 'אֵין חָבוּשׁ מַתִּיר עַצְמוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים' (בְּרָכוֹת ה:), וְתֵירְצוּ רַבּוֹתֵינוּ בַּעֲלֵי התוס' (מוֹשֵׁב זְקֵנִים) וְכֵן בְּפֵירוּשׁ הַטּוּר, תְּפִילָה שָׁאנֵי... (וְיָדוּעַ שֶׁהַגָּאוֹן רַבִּי אַבְרָהָם גִּינְיחוֹבְסְקִי הֵעֱלָה אֶת הַדְּבָרִים הַלָּלוּ עַל גַּבֵּי הַכָּתָב וּתְלָאָם לְמוּל מִיטַּת בְּנוֹ הַחוֹלֶה ל"ע, כְּדֵי לְחַזֵּק אֶת עִנְיַן הַתְּפִילָה בִּכְלָל וּתְפִילַת הַחוֹלֶה עַל עַצְמוֹ בִּפְרָט).

סִיפֵּר מַגִּיד מֵישָׁרִים הגה"ח רב"צ סָנֶה שליט"א אֲשֶׁר בְּיוֹדְעוֹ וּמַכִּירוֹ קָאָמִינָא, אִישׁ יְהוּדִי נִכְבָּד עַסְקָן גָּדוֹל מְאֹד שָׂכַב זֶה כְּחוֹדְשַׁיִם וּמֶחֱצָה בְּבֵית הַחוֹלִים בְּקָלִפוֹרְנִיָה, כְּשֶׁהוּא מַמְתִּין לְ'הַשְׁתָּלַת רֵאוֹת' וְלֹא נִרְאֲתָה יְשׁוּעָתוֹ בָּאוֹפֶק, אַט אַט נֶחֱלַשׁ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד וְלֹא הָיָה לְאֵל יָדָם שֶׁל הָעַסְקָנִים וְהָרוֹפְאִים לְעָזְרוֹ - כִּי לֹא נִמְצְאוּ הָ'רֵאוֹת' הַמַּתְאִימוֹת.

וְאַחַר כַּמָּה שָׁבוּעוֹת טָרְחוּ עַצְמָם כַּמָּה אֲנָשִׁים נִכְבָּדִים, יָצְאוּ לַדֶּרֶךְ הָרְחוֹקָה מִנְּיוּ יָארְק, וְעָלוּ אֵלָיו לְבַקְּרוֹ. בִּהְיוֹתָם שָׁמָּה הִגִּיעַ זְמַן מִנְחָה, וְשָׁאֲלוּ אֶת הַחוֹלֶה שֶׁאַךְ בְּקוֹשִׁי הִצְלִיחַ לְדַבֵּר מֵרוֹב חוּלְשָׁתוֹ, אוּלַי יֹאבֶה לְהִתְפַּלֵּל בְּמִנְיָן, כִּי זֶה כְּבָר חוֹדְשַׁיִם וּמֶחֱצָה שֶׁהוּא שׁוֹהֶה בֵּינֵיכֶם וְאֵין לוֹ 'מִנְיָן' לִתְפִילוֹת... וְעָנָה הֵן, בס"ד הִצְלִיחוּ לְסַדֵּר מִנְיָן מִבֵּין הַמְבַקְּרִים, וְהִתְפַּלְּלוּ מִנְחָה בְּכַוָּונָה גְּדוֹלָה וּבְלֵב נִשְׁבָּר, וּרְאֵה זֶה פֶּלֶא, מִיָּד כְּשֶׁגָּמְרוּ לְהִתְפַּלֵּל תְּפִילַת הַמִּנְחָה, הוֹדִיעוּ הָרוֹפְאִים כִּי נִמְצְאוּ הָרֵאוֹת הַמַּתְאִימוֹת, וְלַמָּחֳרָת בַּבּוֹקֶר תֵּיעָרֵךְ הַהַשְׁתָּלָה בשעטומ"צ, וַיְהִי לְפֶלֶא בְּרֹאוֹתָם כּוֹחָהּ שֶׁל תְּפִילָה עַד הֵיכָן הִיא מַגַּעַת.

וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי בְנִי

חִיזּוּק גָּדוֹל כָּתַב הרה"ק הַ'דִּבְרֵי יִשְׂרָאֵל' זי"ע (וַיֵּרָא ד"ה וַיֹּאמֶר) שֶׁהִנֵּה כְּתִיב בְּפָרָשַׁת הָ'עֲקֵידָה' (בְּרֵאשִׁית כב, ז) 'וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי בְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים וְאַיֵּה הַשֶּׂה לְעוֹלָה', וְלִכְאוֹרָה קָשֶׁה לְשֵׁם מָה הִזְכִּיר הַכָּתוּב לְדוֹרוֹת מַה שֶּׁאָמַר יִצְחָק אָבִי וְעָנָה לוֹ אַבְרָהָם הִנֵּנִי בְנִי, וַהֲרֵי הָעִיקָּר הוּא בְּמַה שֶּׁשָּׁאָלוֹ אַיֵּה הַשֶּׂה לְעוֹלָה, וְאִם כֵּן הָיָה יָכוֹל לוֹמַר 'וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אַבְרָהָם אָבִיו הִנֵּה הָאֵשׁ וכו', וְלִכְאוֹרָה כָּל מַה שֶּׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי בְנִי וַיֹּאמֶר הוּא יִיתּוּר לָשׁוֹן. אֶלָּא, שֶׁכְּבָר אָמְרוּ חז"ל (עי' בר"ר נו, ג) שֶׁכָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁהָיָה בָּעֲקֵידָה עָשָׂה רוֹשֶׁם גָּדוֹל בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וּפָעַל לִזְכוּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְדוֹרֵי דוֹרוֹת, ועפי"ז מְבָאֵר בזה"ל, וְהַדִּיבּוּר הַזֶּה שֶׁאָמַר יִצְחָק אֶל אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי, וְאַבְרָהָם אָבִינוּ הֵשִׁיב לוֹ הִנֵּנִי בְּנִי, זֹאת עָשָׂה רוֹשֶׁם בַּשָּׁמַיִם לְזַרְעָם אַחֲרֵיהֶם עַד עוֹלָם שֶׁכַּאֲשֶׁר יִהְיֶה אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל מִתְאַנֵּחַ לִפְנֵי אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם 'וַיֹּאמֶר אָבִי' - בְּמִלָּה זוֹ בִּלְבָד שֶׁהוּא מִתְאַנֵּחַ מִקִּירוֹת לִבּוֹ וְצוֹעֵק 'אָבִי', יִתְמַלֵּא אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם רַחֲמִים עָלָיו וַיַּעֲנֶה וְיֹאמַר 'הִנֵּנִי בְּנִי' לְמַלֹּאוֹת מִשְׁאֲלוֹתֶיךָ. עכ"ל.

וּכְבָר מִילָּתֵנוּ אֲמוּרָה שֶׁגַּם 'תְּפִילָתָן שֶׁל רְשָׁעִים' מְעוֹרֶרֶת רַחֲמִים כִּי הקב"ה שׁוֹמֵעַ תְּפִילַת כָּל פֶּה. נִפְלָאוֹת כָּתַב בְּסֵפֶר 'מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ' (לְהַגָּאוֹן רַבִּי יוֹחָנָן לוּרְיָא זצ"ל, מְגִדּוֹלֵי רַבָּנֵי אַשְׁכְּנַז לִפְנֵי כְּחֻמֵּשׁ מֵאוֹת שָׁנָה) לְבָאֵר דִּ'יּוּק לְשׁוֹן הַכָּתוּב (כז, כב) 'הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב', מַדּוּעַ ה'קוֹל' הָרִאשׁוֹן נִכְתַּב חָסֵר וְאִילּוּ ה'קוֹל' הַשֵּׁנִי הִינּוֹ מָלֵא, אֶלָּא בָּא הַכָּתוּב לְרַמֵּז שֶׁגַּם קוֹל יַעֲקֹב, הַתְּפִלָּה כְּשֶׁהִיא בָּאָה מֵאֲנָשִׁים קַלִּים ['קַל' נִדָּרֵשׁ מִלְּשׁוֹן 'קַל' (בְּפַתָּח)] אַף הִיא מִתְקַבֶּלֶת בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן לְבַטֵּל אֶת הַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו.

וּבְיוֹתֵר מִתְקַבֶּלֶת הַתְּפִילָה אִם מִתְעוֹרֵר בְּדֶמַע עֵינָיו, וּכְדְאִיתָא בְּ'תַּנָּא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ' (רַבָּא כד) 'עֵשָׂו, בִּשְׂכַר שָׁלֹשׁ דְּמָעוֹת שֶׁהוֹרִיד וְנָפְלוּ מֵעֵינָיו, נָתְנוּ לוֹ אֶת הַר שֵׂעִיר שֶׁאֵין גִּשְׁמֵי בְרָכָה פּוֹסְקִים מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם'.

מַעֲשֶׂה נוֹרָא מוּבָא בזוה"ק (ח"ג רה.) עַל כּוֹחָם שֶׁל דְּמָעוֹת לִפְעוֹל בַּמְּרוֹמִים תְּחִיַּית הַמֵּתִים כִּפְשׁוּטוֹ מַמָּשׁ, וְכָךְ אִיתָא, רַבִּי יוֹסֵי דִּפְקִיעִין הִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם וְהִשְׁאִיר אַחֲרָיו בֵּן קָטָן, הָוֵי גָּעֵי הַהוּא יְנוּקָא וּבָכֵי וְאָמַר וכו', עַד שֶׁיָּצְאָה בַּת קוֹל שֶׁאָמְרָה 'זַכָּאָה אַנְתְּ רַבִּי יוֹסֵי, דְּמִילִּין דְּהַאי גַּדְיָא זְעֵירָא וְדִמְעוֹי סְלִיקוּ לְגַבֵּי כּוּרְסַיָּיא דְּמַלְכָּא קַדִּישָׁא, וְדָנוּ דִּינָא... וְהָא עַשְׂרִין וּתְרֵין שָׁנִים אוֹסִיפוּ לָךְ' וכו' [ובלה"ק - אַשְׁרֶיךָ רַבִּי יוֹסֵי שֶׁדִּבְרֵי הַגְּדִי הַקָּטָן הַזֶּה וְדִמְעוֹתָיו עָלוּ אֶל כִּסֵּא הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ וְדָנוּ דִּין. וַהֲרֵי עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנִים הוֹסִיפוּ לְךָ]. וּבְהֶמְשֵׁךְ אִיתָא שָׁם אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר זַכָּאָה חוּלָקָנָא דְּחַמֵּינָא תְּחִיַּית הַמֵּתִים וכו'. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי 'תְּלַת מְאָה וְשִׁתִּין וְחָמֵשׁ דְּמְעִין דְּאוֹשִׁיד בְּרִי עָאלוּ בְּחוּשְׁבָּנָא קַמֵּי מַלְכָּא קַדִּישָׁא... וקוב"ה אִתְמְלֵי רַחֲמִין עֲלַי' [- שָׁלֹשׁ מֵאוֹת שִׁשִּׁים וְחָמֵשׁ דְּמָעוֹת שֶׁשָּׁפַךְ בְּנִי נִכְנְסוּ בְּחֶשְׁבּוֹן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ... והקב"ה הִתְמַלֵּא רַחֲמִים עָלַי].

וְכֵן אִיתָא בזוה"ק (ח"א קלו:) לְפָרֵשׁ בִּלְשׁוֹן הַכָּתוּב וַיַּעְתֵּר לוֹ ה', 'דְּצַלֵּי צְלוֹתֵיהּ וְחָתַר חֵתִירָה דִּלְעֵילָּא לְגַבֵּי מַזָּלָא עַל בְּנִין וכו' וּכְדֵין וַיַּעְתֵּר לוֹ ה', אַל תִּקְרֵי וַיַּעְתֵּר אֶלָּא וַיֶּחְתַּר לוֹ, חֵתִירָה חֲתַר לֵיהּ קוב"ה וְקַבֵּיל לֵיהּ' (בְּתַרְגּוּם ללה"ק, יִצְחָק הִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ וְחָתַר חֵתִירָה לְמַעְלָה אֶל הַמָּזָל הַמְּמוּנֶּה עַל הַבָּנִים וכו', וְאָז וַיֵּעָתֶר לוֹ ה', אַל תִּקְרֵי וַיֵּעָתֶר אֶלָּא וַיֶּחְתַּר לוֹ, חֵתִירָה חָתַר לוֹ הקב"ה וְקִבֵּל אוֹתוֹ). וּכְעֵין זֶה אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (בר"ר סג, ה) 'רַבִּי לֵוִי אָמַר, מָשָׁל לְבֶן מְלָכִים שֶׁהָיָה חוֹתֵר עַל אָבִיו לִיטוֹל לִיטְרָא שֶׁל זָהָב, וְהָיָה זֶה חוֹתֵר מִבִּפְנִים וְזֶה חוֹתֵר מִבַּחוּץ (שֶׁכֵּן בַּעֲרַבְיָא קוֹרִין לַחֲתִירְתָּא עֲתִירְתָּא).

וּבִיאֵרוּ בספה"ק, כִּי בְּעֶצֶם עפ"י דַּרְכֵי הַטֶּבַע לֹא הָיָה כְּלָל מְצִיאוּת שֶׁרִבְקָה תֵּלֵד (עי"ש בַּמִּדְרָשׁ), אֶלָּא שֶׁיִּצְחָק הִתְעַצֵּם בִּתְפִלָּתוֹ עַד שֶׁפָּתַח 'מָקוֹם' לְקַבֵּל אֶת הַתְּפִילָה וּלְהַמְשִׁיךְ לָהּ בָּנִים מִחוּץ לְ'סִדְרֵי בְּרֵאשִׁית', אָמְנָם מִידַּת הַדִּין הָיְתָה מְעַכֶּבֶת בַּדָּבָר, עַל כֵּן חָתַר הקב"ה מַחְתֶּרֶת לְקַבֵּל אֶת הַתְּפִילָה מִחוּץ לַסֵּדֶר הָרָגִיל כְּדֵי שֶׁלֹּא יוּכְלוּ הַמְקַטְרְגִים לְעַכֵּב מִלְּקַבֵּל אֶת הַתְּפִילָה.

וְזֶהוּ הַמָּשָׁל שֶׁהֵבִיאוּ בַּמִּדְרָשׁ 'לְבֶן מְלָכִים שֶׁהָיָה חוֹתֵר עַל אָבִיו לִיטוֹל לִיטְרָא שֶׁל זָהָב', שֶׁבֶּן הַמֶּלֶךְ רָצָה לִיטוֹל מֵאוֹצַר הַמְּלוּכָה, אַךְ 'מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ', וְאִי אֶפְשָׁר לְמַלֵּא מְבוּקָּשׁוֹ בְּאוֹפֶן הָרָגִיל, עַל כֵּן חָתַר הַבֵּן מַחְתֶּרֶת מִבַּחוּץ בִּכְדֵי 'לְשַׁדֵּד' אֶת הַזָּהָב מִבְּלִי שֶׁיַּרְגִּישׁוּ בּוֹ, וְהַמֶּלֶךְ עַצְמוֹ הִסְכִּים לִנְהוֹג עִמּוֹ בַּעֲקִיפִין, כְּלוֹמַר, אַף הוּא חָפַר מַחְתֶּרֶת מִתּוֹכֵי אַרְמוֹן הַמְּלוּכָה בִּכְדֵי שֶׁיּוּכַל הַבֵּן לְבַצֵּעַ אֶת זְמָמוֹ, לְגוֹדֶל אַהֲבָתוֹ אֶת בְּנוֹ.

וְכָךְ הוּא גַּם לְגַבֵּי קַבָּלַת הַתְּפִלּוֹת, שהקב"ה בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ כְּבְיָכוֹל מֵפֵר 'אֶת הַחוּקִּים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים', וְעוֹשֶׂה מַחְתֶּרֶת שֶׁעַל יָדָהּ יוּכְלוּ הַתְּפִלּוֹת לַעֲלוֹת וְלִפְעוֹל פְּעוּלָּתָם לְטוֹבָה (מִבְּלִי שֶׁתּוּכַל מִידַּת הַדִּין לְעַכֵּב).

וְדַע, שע"י הַתְּפִילָה נַעֲשֶׂה הַמִּתְפַּלֵּל עַצְמוֹ לְ'בְרִיָּה חֲדָשָׁה' וּמְצִיאוּת אַחֶרֶת, וְכָךְ בֵּיאֵר בְּ'שַׁ"ךְ עַל הַתּוֹרָה' (מִגּוּרֵי הָאַר"י, בְּתְחִילַת פָּרָשַׁתֵּנוּ), וז"ל, סִיבַּת הָעֲקָרוּת הוּא כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּלֵּל עָלֶיהָ וְתִתְהַפֵּךְ לִבְרִיָּה אַחֶרֶת (ע"י הַתְּפִילָּה), לוֹמַר שֶׁאֵינָהּ זֹאת (רִבְקָה) 'בַּת בְּתוּאֵל', כִּי אוֹתָהּ (רִבְקָה) הָיְתָה עֲקָרָה, וְזוֹ (רִבְקָה הַחֲדָשָׁה) נֶאֱמַר עָלֶיהָ 'וַתַּהַר רִבְקָה', אִם כֵּן אֵינָהּ אוֹתָהּ רִבְקָה אֶלָּא רִבְקָה אַחֶרֶת שֶׁאֵינָהּ בַּת בְּתוּאֵל. וְכָל זֶה כְּדֵי לְנַקּוֹת זֶרַע יִשְׂרָאֵל כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם שׁוּם אֶחְיָזָה עִם אוּמּוֹת עכו"ם... וּלְזֶה אָמַר 'וַיֵּעָתֵר' כְּמוֹ הָעָתֵר שֶׁמְּהַפֵּךְ אֶת הַתְּבוּאָה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, כֵּן נִתְהַפְּכָה מֵעֲקָרוּת לְ'וַתַּהַר רִבְקָה' (ע"י הַתְּפִילָּה)... וְלֵאָה לֹא הָיְתָה עֲקָרָה כִּי הִיא הָפְכָה עַצְמָהּ בִּבְכִיָּתָהּ שֶׁהָיְתָה בּוֹכָה כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּנָּשֵׂא לְעֵשָׂו כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חז"ל עַל הַפָּסוּק 'וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת', אִם כֵּן אֵינָהּ אוֹתָהּ לֵאָה, כִּי אוֹתָהּ לֵאָה הִיא לְעֵשָׂו, וְזוֹ (לֵאָה) אַחֶרֶת, עכ"ל.

וְהִנֵּה מָצִינוּ בחז"ל (בר"ר מה ד) שֶׁכָּל הָאִמָּהוֹת הָיוּ עֲקָרוֹת, וְגַבֵּי הָאָבוֹת מָצִינוּ שֶׁרַק אַבְרָהָם הָיָה עָקָר (רְאֵה ילקו"ש רֶמֶז עח), וּלְהָאָמוּר יִתְבָּאֵר, כִּי יִצְחָק וְיַעֲקֹב נוֹלְדוּ בְּטָהֳרָה מֵאֲבוֹתֵיהֶם הַקְּדוֹשִׁים, ע"כ הָיוּ יְכוֹלִים לְהוֹלִיד בְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע, אֲבָל אַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁהָיָה בְּנוֹ שֶׁל תֶּרַח שֶׁעָבַד ע"ז, וְכֵן הָאִמָּהוֹת הָיוּ כּוּתִּיּוֹת בְּנוֹתֵיהֶן שֶׁל רְשָׁעִים, עַל כֵּן הָיוּ צְרִיכִים לִהְיוֹת עֲקָרוֹת כְּדֵי שֶׁבְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע לֹא יוּכְלוּ לָלֶדֶת, וְרַק ע"י רִיבּוּי כִּתְפִילָּה אֶל הש"ת יִפָּקְדוּ בְּדָבָר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים, וְכֵיוָן שֶׁיִּהְיוּ נַעֲנִין בִּתְפִילָּה נִמְצָא שֶׁנִּתְהַפְּכוּ וְהִשְׁתַּנּוּ לִבְרִיָּה חֲדָשָׁה, וּמִמֵּילָא הוּסַר הַקֶּשֶׁר וְהַשַּׁיָּכוּת שֶׁהָיוּ לָהֶם עִם אוּמּוֹת הָעוֹלָם, ועי"ז יוּכְלוּ לְהָקִים אֶת 'כְּלַל יִשְׂרָאֵל' בִּקְדוּשָּׁה וּבְטָהֳרָה.

יְרוּעָה הַקּוּשְׁיָא כֵּיצַד מוֹעִילָה הַתְּפִילָה, וְכִי שַׁיָּךְ 'שִׁינּוּי רָצוֹן' אֵצֶל הַבּוֹרֵא - לְשַׁנּוֹת מַצָּבוֹ שֶׁל אָדָם ע"י הַתְּפִילָה, וּמְבָאֵר הרה"ק הַ'בְּנֵי יִשָּׂשכָר' זי"ע (מַאֲמְרֵי שַׁבָּתוֹת מַאֲמָר ח ז), וז"ל. וְהִנֵּה כָּתְבוּ עַל זֶה תַּלְמִידֵי הבעש"ט לִהְיוֹת עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה נִתְדַּבֵּק הָאָדָם בְּמָקוֹם אַחֵר יוֹתֵר גָּבוֹהַּ וְנֶהְפַּךְ לְאִישׁ אַחֵר, וְהַגַּם שֶׁנִּגְזַר גְּזֵרָה עַל אוֹתוֹ הָאִישׁ, הִנֵּה בְּהִתְפַּלֵּל הָאָדָם אֶל הַשֵּׁם הָוי"ה ב"ה הַמְהֻוֶּה כָּל הָוְיוֹת הִנֵּה נִתְדַּבֵּק בְּמָקוֹם יוֹתֵר גָּבוֹהַּ וְנִתְהַוֶּה לַהֲוָיָה אַחֶרֶת, וְאֵין כָּאן שִׁינּוּי רָצוֹן, כִּי עַל אוֹתָהּ הַהֲוָיָה שֶׁהוּא כָּעֵת לֹא נִגְזְרָה הַגְּזֵרָה (וְהוּא גּוּפֵיהּ מְתָרֵץ, דִּמְעִיקָּרָא גָּזַר הַבּוֹרֵא שֶׁאִם יִתְפַּלֵּל תִּשְׁתַּנֶּה כָּל הַגְּזֵרָה טוֹבָה וְלִבְרָכָה).

וּכְדִבְרֵי 'בַּעַל הָעִיקָּרִים' (מַאֲמָר רְבִיעִי פי"ח) מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁגָּזַר עַל כָּל נְתִינָיו הָעֲרֵלִים שֶׁדִּינָם לְמִיתָה, הֲרֵי פִּשִׁיטָא שֶׁמִּי שֶׁיָּחִישׁ לָמוּל עַצְמוֹ יִנָּצֵל מֵהַגְּזֵרָה, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ בִּכְלַל הָעֲרֵלִים, כמו"כ הָעוֹמֵד בִּתְפִילָּה מִשְׁתַּנִּית מֵהוּתוֹ וְ'אַחֵר' הוּא, וְלֹא עָלָיו נִגְזְרָה הַגְּזֵרָה.

הִנֵּה אוֹמְרִים עַל הַמִּתְפַּלֵּל, פִּלּוֹנִי הִתְפַּלֵּל, וּבֶאֱמֶת, מִצַּד דִּקְדּוּק הַלָּשׁוֹן בֵּיהּ רָאוּי לוֹמַר פִּלּוֹנִי פִּילֵל, שֶׁכָּךְ אוֹמְרִים אַחַר עֲשִׂיַּית מַעֲשֶׂה בִּלְשׁוֹן 'פִּעֵל' שֶׁהוּא 'פִּילֵל'. אֶלָּא, לְשׁוֹן הִתְפַּלֵּל הִיא מִגְּזֵירַת 'הִתְפַּעֵל' כְּלוֹמַר שֶׁנִּפְעַל בָּאָדָם - תְּפִילָה. וְנִשְׁתַּנָּה וְנַעֲשָׂה אָדָם חָדָשׁ וּבְרִיָּה חֲדָשָׁה כנ"ל (סֵפֶר 'כִּי אֵלֶיךָ אֶתְפַּלָּל').

אִישׁ תָּם - לִשְׁמוֹר עַצְמוֹ ע"י גְּדֵרֵי קְדוּשָׁה

בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כה, כז) נֶאֱמַר 'וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יוֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה, וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים'. הרה"ק הַ'בַּעַל הַתַּנְיָא' זי"ע הָיָה אוֹמֵר, עֵשָׂו וְיַעֲקֹב שְׁנֵיהֶם בְּנֵי יִצְחָק שֶׁנּוֹלְדוּ בִּקְדוּשָּׁה וּבְטָהֳרָה, הַהֶבְדֵּל בֵּינֵיהֶם הוּא רַק בְּכָךְ שֶׁעֵשָׂו הָיָה 'אִישׁ שָׂדֶה' וְיַעֲקֹב 'יוֹשֵׁב אֹהָלִים', הַהֶפְרֵשׁ בֵּין שָׂדֶה לְאוֹהֶל הוּא בְּהַגְבָּלַת הַגְּדָרִים בִּלְבַד, עֵשָׂו לֹא רָצָה לְהַגְדִּיר עַצְמוֹ, וְיַעֲקֹב הִגְדִּיר עַצְמוֹ. (אִגְּרוֹת קוֹדֶשׁ אדמו"ר הריי"ץ ח"י עמ' שעד).

יְסוֹד נִפְלָא מָצִינוּ לְכַמָּה וְכַמָּה מִצַּדִּיקֵי הַדּוֹרוֹת שֶׁנִּתְנַבְּאוּ בְּסִגְנוֹן אֶחָד, כִּי הִנֵּה אִיתָא בַּגְּמָרָא (סוֹטָה ב.) רַבִּי אוֹמֵר לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת נָזִיר לְפָרָשַׁת סוֹטָה לוֹמַר לְךָ שֶׁכָּל הָרוֹאֶה סוֹטָה בְּקִלְקוּלָהּ יַזִּיר עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן. וְאָכֵן בַּ'תּוֹרָה' נִכְתְּבָה פָּרָשַׁת נָזִיר אַחַר פָּרָשַׁת סוֹטָה, אֲבָל בתושבע"פ - הַמִּשְׁנָה וְהַתַּלְמוּד נִסְדְּרָה מַסֶּכֶת נָזִיר לִפְנֵי מַסֶּכֶת סוֹטָה, וּבְטַעַם הַדָּבָר אָמְרוּ הַצַּדִּיקִים (הרה"ק רַבִּי צָדוֹק מִלּוּבְּלִין פְּרִי צַדִּיק נָשֹׂא יג, הרה"ק הָאֱמְרֵי אֱמֶת זי"ע, וְעוֹד רַבִּים) כִּי הַתּוֹרָה צִיְּוְתָה שֶׁאַחַר שֶׁרָאָה אֶת הַקִּלְקוּל יַעֲמִיד לְעַצְמוֹ גְּדָרִים וּסְיָיגִים, אַמְנָם חז"ל לִימְּדוּ אוֹתָנוּ לְהַעֲמִיד גְּדָרִים וּסְיָיגִים עוֹד בְּטֶרֶם נָבוֹא ח"ו לִידֵי קִלְקוּל, וּבָזֶה נִנָּצֵל מֵהַקִּלְקוּל ח"ו.

בְּסִמִיכוּת לָעִיר קָאבְּרִין הָיָה יַעַר, בַּיַּעַר זֶה הָיוּ שׁוֹרְצִים חַיּוֹת לְמִינֵיהֶם וּבֵינֵיהֶם גַּם זְאֵבֵי טֶרֶף, בְּלַיְלָה אֶחָד כְּשֶׁהָיוּ הַזְּאֵבִים רְעֵבִים עַד מְאֹד וְלֹא מָצְאוּ כְּדֵי סִיפּוּקָם בַּיַּעַר, נִכְנְסוּ כַּמָּה מֵהֶם לְתוֹכֵי הָעִיר, לָתוּר אַחַר טֶרֶף לְשִׂינֵיהֶם, כַּמּוּבָן שֶׁמֵּחֲמַת הַשָּׁעָה הַמְאוּחֶרֶת הָיוּ כָּל תּוֹשְׁבֵי הָעִיר סְפוּנִים בְּבָתֵּיהֶם, וְלֹא מָצְאוּ הַזְּאֵבִים נֶפֶשׁ חַיָּה בִּרְחוֹבוֹת הָעִיר, עַל כֵּן רָקְעוּ בִּרַגְלֵיהֶם עַל דַּלְתוֹת הַבָּתִּים כְּדֵי שֶׁיִּפְתְּחוּ לָהֶם, בְּאוֹתָם הַיָּמִים עֲדַיִן לֹא הָיוּ מַתְקִינִים 'עֵינִית' בְּדַלְתוֹת הַבָּתִּים (וְגַם כָּל הַבָּתִּים הָיוּ בְּנֵי קוֹמָה אַחַת), לָכֵן קָרָה שֶׁכַּמָּה וְכַמָּה פָּתְחוּ בְּטָעוּת אֶת הַדֶּלֶת לִפְנֵי הַזְּאֵבִים, וּלְאַחַר שֶׁנִּפְתְּחָה הַדֶּלֶת... כְּבָר הָיָה מִידַּי מְאוּחָר, מִי שֶׁפָּתַח נִטְרַף עַל אָתָר...

הָיָה שָׁם צַדִּיק אֶחָד שֶׁשְּׁמוֹ הָיָה רַבִּי מֵאִיר מַאִרִים זצ"ל, גַּם עַל דֶּלֶת בֵּיתוֹ נָקְשׁוּ וּבָעֲטוּ הַזְּאֵבִים, ר"מ שָׁמַע שֶׁהוֹפְקִים עַל הַדְּלָתוֹת, וְשָׁאַל מִי שָׁם, וְלֹא נַעֲנָה (כַּמּוּבָן, כִּי הַזְּאֵבִים אֵינָם מְדַבְּרִים), וְשׁוּב דָּפְקוּ וְשׁוּב שָׁאַל מִי זֶה וְלֹא נַעֲנָה, וְנָעַר בָּהֶם, אִם לֹא תַּגִּידוּ לִי מִי אַתֶּם לֹא אֶפְתַּח הַדֶּלֶת בְּשׁוּם פָּנִים וָאוֹפָן, וּמֵאַחַר שֶׁלֹּא עָנוּ... אָכֵן לֹא פָּתַח, וְנִיצּוֹל.

בַּבֹּקֶר בִּהְיוֹתוֹ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת שָׁמַע רַבִּי מֵאִיר אֶת כָּל אֲשֶׁר אֵירַע בַּלַּיְלָה בְּרַחֲבֵי הָעִיר, וּמִשֶּׁשָּׁמְעוּ שר"מ לֹא פָּתַח, נַעֲנוּ רַבִּים, נוּ, שׁוֹמֵר ה' אֶת כָּל אוֹהֲבָיו, אֲבָל 'בְּנֵי בִינָה' אָמְרוּ, כִּי יֵשׁ בָּזֶה כְּדֵי לְלַמְּדֵנוּ, הַיֵּצֶר בָּא לָאָדָם לְנַסּוֹתוֹ בְּנִסְיוֹנוֹת - כְּדִמּוּת אוֹתָם זְאֵבִים שׁוֹחֲרֵי טֶרֶף, וּמִי פָּתַח לָהֶם הַדֶּלֶת, אוֹ הַסַּקְרָנִים אוֹ מִי שֶׁאָבְדוּ עֶשְׁתּוֹנוֹתָיו לְשֵׁמַע הַקּוֹלוֹת, אַמְנָם, כֵּיצַד נִיצּוֹל רַבִּי מֵאִיר, ע"י שֶׁלֹּא אִבֵּד אֶת יִשּׁוּב דַּעְתּוֹ, וְשָׁמַר עַל כְּלָל הַיָּדוּעַ - בַּלַּיְלָה אֵין פּוֹתְחִים דְּלָתוֹת לְמִי שֶׁאֵין יָדוּעַ מִיהוּ, ועי"ז נִיצּוֹלוּ חַיָּיו. כיו"ב, כְּשֶׁהַיֵּצֶר נוֹקֵשׁ וְדוֹפֵק עַל לוּחַ לִבֵּנוּ, אוֹ עַל דַּלְתוֹת הַמּוֹחַ וְהַלֵּב בְּחָזְקָה - עִם פִּיתּוּיָיו, יֵדַע כִּי כְּמוֹ שֶׁאֵין לָאָדָם כֹּחַ לָרִיב עִם זְאֵב, וְעִם כָּל זֹאת, בְּהַשְׂכֵּל וּבִינָה יָכוֹל לִשְׁמוֹר עַצְמוֹ שֶׁלֹּא לָלֶכֶת שׁוֹלָל אַחֲרָיו, וּמֵעִיקָּרָא לֹא יִפְתַּח לוֹ כְּלָל אֶת הַדֶּלֶת, וּמִמֵּילָא לֹא יָבוֹא הַנֶּגֶף וְהַמַּזִּיק אֶל בֵּיתוֹ... כיו"ב, לְדִידַן, פְּעָמִים כְּשֶׁהַנִּסָּיוֹן כְּבָר בָּא לְבֵיתוֹ אֵין הַמַּצָּב פָּשׁוּט כְּלָל וּכְלָל, אֶלָּא מֵעִיקָּרָא יִשְׁמוֹר עַצְמוֹ שֶׁלֹּא לָתֵת לָהֶם דְּרִיסַת רֶגֶל, וְלֹא יִפְתַּח לוֹ הַדֶּלֶת - לֹא מֻחֲמַת סַקְרָנוּת - לֵאמֹר, מִי יוֹדֵעַ, אוּלַי יֵשׁ לוֹ מַה לִּמְכּוֹר... וְגַם לֹא מֻחֲמַת אִיבּוּד עֶשְׁתּוֹנוֹתָיו - לֵאמֹר, מִי יוֹדֵעַ מַה יִּקְרֶה לִי אִם לֹא אֶשְׁמַע לְקוֹלוֹ... וּבְצִיפּוֹר נַפְשֵׁנוּ הַדָּבָר, הֵן בִּזְהִירוּת מֻחֲבָרִים רָעִים, הֵן בַּעֲשִׂיַּית גְּדֵרֵי קְדוּשָּׁה, וְכֵן בְּכָל נִסָּיוֹן הַמְשַׁחֵר לְפִתְחוֹ - אַל יְבָהֵל, אֶלָּא לֹא יַתְחִיל כְּלָל עִם זֶה.

גֵּר אָנֹכִי בָּאָרֶץ - הַתְקֵן עַצְמְךָ בַּפְּרוֹזְדוֹר

בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כו ב-ג) נֶאֱמַר, 'שְׁכֹן בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ, גּוּר בָּאָרֶץ הַזֹּאת' וְגוֹ', וּבֵיאֵר הרה"ק הַ'מַּעְגִּלֵי צֶדֶק' מִדֵּעעשׂ זי"ע (וְיִשְׁלַח ד"ה הָסִירוּ), שֶׁבָּא הַכָּתוּב לְרַמֵּז, כִּי צָרִיךְ הָאָדָם לֵידַע כִּי עִיקַּר חִיּוּתוֹ וְדִירָתוֹ אֵינוֹ אֶלָּא

בָּעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, וְאִילוּ כָּאן בָּעוֹלָם הַזֶּה אֵינוֹ אֶלָּא כְּ'גֵר' וְאוֹרֵחַ הַנִּמְצָא לְפִי שָׁעָה, וּמִמֵּילָא עָלָיו לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל בַּמֶּה עָלָיו 'לְהַשְׁקִיעַ', וְהֶחָכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ לָשִׂים עִיקַּר מְגַמָּתוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ בְּחֵיֵי נֶצַח וְלֹא בְּחֵיֵי שָׁעָה. וּבָזֶה יִתְפָּרֵשׁ לְשׁוֹן הַכָּתוּב שְׁכוֹן בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אוֹמַר אֵלֶיךָ - עִיקַּר מִשְׁכָּנוֹ שֶׁל הָאָדָם הוּא רַק בָּאָרֶץ הָעֶלְיוֹנָה אֲשֶׁר אוֹמַר אֵלֶיךָ, אָכֵן גּוּר בָּאָרֶץ הַזֹּאת - כָּאן בָּאָרֶץ הַזֹּאת שֶׁבְּהַאי עָלְמָא, לֹא תִּהְיֶה אֶלָּא רַק כְּגֵר.

יְרוּעַ דְּבַר הַמַּעֲשֶׂה בְּאִישׁ גִּבּוֹר אַדִּיר אֲשֶׁר נִכְנַס לְבַקֵּר אֶת הגה"ק הַ'חָפֵץ חַיִּים' זי"ע בְּמְעוֹנוֹ, וּלְפִי 'רוֹחַב דַּעְתּוֹ' הָיָה בָּרוּר לוֹ שֶׁקְּדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל וּגְאוֹנוֹ צָרִיךְ לָדוּר בְּדִירַת פְּאֵר כָּרָאוּי לְפִי מַעֲלָתוֹ וּמַה גָּדְלָה תְּמִיהָתוֹ כְּשֶׁרָאָה אֶת הַדַּלּוּת הַזּוֹעֶקֶת מִכָּל עֵבֶר וּפִינָּה, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְהִתְאַפֵּק וַיִּשְׁאַל אֶת הַ'חָפֵץ חַיִּים' הֵיכָן כָּל הָרָהִיטִים (מֻעָבָּל) הַמְשׁוּבָּחִים וְכוּ'... הֶחֱזִיר לוֹ הֶחָפֵץ חַיִּים בִּשְׁאֵלָה וְהֵיכָן הָרָהִיטִים שֶׁלְּךָ... הֵשִׁיב הַלָּה, הֲרֵי אֵינִי אֶלָּא אוֹרֵחַ הַנִּמְצָא בַּדֶּרֶךְ, וְאֵינוֹ מִן הַיּוֹשֵׁר לְהַשְׁקִיעַ בְּדִירַת עֲרַאי... וְאָכֵן בְּבֵיתִי שׁוֹכְנִים כָּבוֹד מִיטּוֹת שֵׁן וְכִסְאוֹת מְחוּפְּטָבִים וּמַרְהִיבֵי עַיִן, נַעֲנָה לוֹ הֶחָפֵץ חַיִּים, אַף אֲנִי אֵינִי אֶלָּא אוֹרֵחַ הַנִּמְצָא בַּדֶּרֶךְ... כָּל חַיֵּינוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה אֵינָנוּ אֶלָּא כְּ'אוֹרְחִים', וְאִילוּ עִיקַּר דִּירָתֵנוּ הִיא רַק בָּעוֹלָם הַבָּא, וְשָׁם נִמְצָא כְּבוֹדִי וּרְכוּשִׁי, וְאֶת הַ'דִּירָה' הַהִיא צָרִיךְ לְשַׂכְלֵל וּלְהַשְׁקִיעַ בָּהּ...

בְּיאוּר יָקָר יֵשׁ בִּלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (סַנְהֶדְרִין פ"י מ"א) 'כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא', כִּי 'חֵלֶק' הוּא כְּמוֹ 'חֶלְקַת אֲדָמָה', וּר"ל שֶׁכָּל יְהוּדִי יֵשׁ לוֹ 'חֶלְקָה' בָּעוֹלָם הַבָּא, וְהִיא 'מַצְמַחַת' אֶת מַה שֶּׁהוּא 'זוֹרֵעַ' בָּעוֹלָם הַזֶּה... וּכְדְאִיתָא בַּמִּשְׁנָה (אָבוֹת ד טז) 'הָעוֹלָם הַזֶּה דּוֹמֶה לִפְרוֹזְדוֹר בִּפְנֵי הָעוֹלָם הַבָּא, הַתְקֵן עַצְמְךָ בִּפְרוֹזְדוֹר כְּדֵי שֶׁתִּכָּנֵס לְטְרַקְלִין'.

וּכְמוֹ שֶׁהֵבִיא בַּסֵּפֶר 'מִשְׁחַת שֶׁמֶן' (בְּרֵאשִׁית עַמּוּד רז) שֶׁשָּׁמַע מֵאָדָם נִכְבָּד לְפָרֵשׁ בְּדֶרֶךְ מָשָׁל לְאָדָם שֶׁקָּנָה חֶלְקַת אֲדָמָה לִבְנוֹת שָׁם בַּיִת, רֵאשִׁית דָּבָר יִזְמִין 'אַדְרִיכָל' לְשַׂרְטֵט תַּבְנִית הַבַּיִת וְהֶחָצֵר, בִּפְרוֹזְדוֹר וְהַחֲדָרִים, אָמְנָם מַה יִּקְרֶה אִם הַלָּה יַחֲזִיק אֶת עַצְמוֹ כְּ'חָכָם' וְיַתְחִיל מִיָּד לִבְנוֹת מִבְּלִי כָּל מַחֲשָׁבָה תְּחִילָּה, וְיַעֲשֶׂה לְעַצְמוֹ פְּרוֹזְדוֹר גָּדוֹל בִּכְנִיסַת הַבַּיִת, הֲרֵי מֵעַתָּה לֹא יִשָּׁאֵר לוֹ מָקוֹם לִבְנוֹת חֲדָרִים הָרַבִּים אֲשֶׁר אִיָּוה לִבְנוֹת בְּבֵיתוֹ הֶחָדָשׁ וְהַמְפוֹאָר. זֶה הַכְּלָל, אִי אֶפְשָׁר לִבְנוֹת בַּיִת כִּרְצוֹנוֹ, רַק אִם יָכִין תְּחִילָּה 'תָּכְנִית' כַּדָּת מַה לַּעֲשׂוֹת בְּכָל פִּיסַּת אֲדָמָה, וְהָעִיקָּר, עָלָיו לְהִיזָּהֵר שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם כָּל הַמָּקוֹם לִפְרוֹזְדוֹר לִפְנֵי הַחֲדָרִים. וְזוֹהִי כַּוָּונַת דִּבְרֵי הַמִּשְׁנָה, שֶׁהָאָדָם אָמְנָם שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְאָדָם לְהִתְקַיֵּים בָּזֶה הָעוֹלָם מִבְּלִי הַ'פְּרוֹזְדוֹר' - עִנְיְנֵי עוה"ז, מִכָּל מָקוֹם עָלָיו לְהִיזָּהֵר לִבְנוֹתוֹ רַק לְפִי הַהֶכְרֵחַ, וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בְּעִנְיְנֵי עוה"ז כְּפִי הַנִּצְרָךְ בִּלְבַד, וְכָךְ יִישָּׁאֵר לוֹ מָדוֹר רָאוּי לִשְׁמוֹ בָּעוֹלָם הַבָּא, בְּכָבוֹד הָרָאוּי לוֹ.

קוּשְׁיָא עֲצוּמָה הִקְשָׁה הַגָּאוֹן גאב"ד פּוֹנִיבֶ'ז' זצ"ל, הִנֵּה יָדוּעַ מַה שֶּׁכָּתַב הַשָּׁלָ"ה הק' (סוֹף קִיצּוּר שְׁלָ"ה), שֶׁבְּסוֹף שמו"ע יֹאמַר כָּל אֶחָד פָּסוּק הַמַּתְחִיל וּמְסַתֵּיִם בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁשְּׁמוֹ מַתְחִיל וּמְסַתֵּיִם, וְכָל כָּךְ לָמָּה, מֵחֲשֶׁשׁ שֶׁמָּא לְאַחַר פְּטִירָתוֹ יִשְׁכַּח הָאָדָם אֶת שְׁמוֹ, וּבִזְכוּת אֲמִירַת פְּסוּקִים הַלָּלוּ מֵחַיִּים זָכוֹר יִזְכּוֹר אֶת שְׁמוֹ. וּתְמוּהִים הַדְּבָרִים מְאֹד, שֶׁהֲרֵי שְׁמוֹ שֶׁל אָדָם הוּא דָּבָר שֶׁחוֹזֵר עָלָיו בְּכָל יוֹם עֲשָׂרוֹת פְּעָמִים, הַכֹּל קוֹרְאִים לוֹ בִּשְׁמוֹ - רַבִּי מֹשֶׁה... רַבִּי מֹשֶׁה... רַבִּי שְׁלֹמֹה... רַבִּי שְׁלֹמֹה... וְגַם הוּא מַצִּיג אֶת עַצְמוֹ בִּשְׁמוֹ בְּכָל אֲשֶׁר יִפְנֶה, וְעַתָּה הַגַּע בְּעַצְמְךָ, הִנֵּה, עֲשָׂרוֹת פְּעָמִים הַלָּלוּ לֹא יַזְכִּירוּ לוֹ בְּבוֹא הָעֵת מַה שְּׁמוֹ, וְכִי פָּסוּק אֶחָד שֶׁחוֹזֵר עָלָיו סה"כ ג' פְּעָמִים בַּיּוֹם, וְגַם זֶה רַק בְּרָאשֵׁי תֵּיבוֹת וְסוֹפֵי תֵּיבוֹת, וְכִי זֶה יוֹעִיל לוֹ לִזְכּוֹר...

הוּא מוֹתִיב לַהּ וְהוּא מְפָרֵק לַהּ, הִנֵּה כָּל יְמֵי חַיָּיו פּוֹעֵל אָדָם וְעוֹשֶׂה פְּעוּלּוֹת רַבּוֹת, בָּא וְהוֹלֵךְ, קוֹנֶה וּמוֹכֵר, מְסַדֵּר וּמְקַיֵּים, עַסְקָן רַב פְּעָלִים..., אָמְנָם, בְּאוֹתוֹ רֶגַע שֶׁהוּא עוֹצֵם עֵינָיו לְאַחַר אֲרִיכוּת יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו וְעוֹלֶה לְעוֹלַם הָאֱמֶת, בְּאוֹתוֹ רֶגַע הַכֹּל בָּטֵל כְּעוּרְבָּא פָּרַח, דְּבָרִים בְּטֵלִים וּמְבוּטָלִים, הוּא שׁוֹכֵחַ אֶת כָּל מַה שֶּׁהָיָה, כָּל מַה שֶּׁעָבַר עָלָיו וְכָל מַה שֶּׁפָּעַל - הַכֹּל נִשְׁכָּח מִמֶּנּוּ, אַף שְׁמוֹ שֶׁחָזַר עָלָיו עֲשָׂרוֹת פְּעָמִים נִשְׁכָּח מִמֶּנּוּ. משא"כ הַתּוֹרָה הֲרֵי הִיא 'תּוֹרַת אֱמֶת' - הַתּוֹרָה הִיא נִצְחִית, הִיא נִשְׁאֶרֶת עִמּוֹ, וְלָכֵן יַחֲזוֹר עַל פְּסוּקֵי הַתּוֹרָה בָּהֶם רְמוּזִים שְׁמוֹ, וּבָזֶה יֵשׁ לוֹ קִנְיָן נִצְחִי לָעַד וְנֶצַח נִצָּחִים, הֵמָּה יְלַוּוּ אוֹתוֹ וְהֵמָּה יְסַיְּעוּ לוֹ לִזְכּוֹר אֶת שְׁמוֹ.

הָא לָמַדְתָּ, עַד כַּמָּה יֵשׁ לְהַחְשִׁיב כָּל דִּיבּוּר שֶׁל תּוֹרָה - כִּי רַק הֵם יִשָּׁאֲרוּ עִמּוֹ לְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים וּלְנֶצַח נְצָחִים, וּשְׁאָר הַשְּׁטוּיּוֹת - פְּעוּלּוֹת וַעֲסָקִים וכו' וכו' הַכֹּל עוּרְבָּא פָּרַח לֹא נִשְׁאַר מֵהֶם מְאוּמָה...

לְרִשְׁתְּךָ אֶת אֶרֶץ מְגוּרֶיךָ

וְעַל זֶה הַדֶּרֶךְ פֵּירֵשׁ עוֹד הַמַּעְגְּלֵי צֶדֶק (בְּפָרָשָׁתֵנוּ ד"ה אֶרֶץ מְגוּרֶיךָ) מַה שֶּׁמָּצִינוּ בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה (כח, ד) שֶׁאָמַר יִצְחָק לְיַעֲקֹב 'לְרִשְׁתְּךָ אֶת אֶרֶץ מְגוּרֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן אֱלוֹקִים לְאַבְרָהָם', כְּעֵין זֶה מָצִינוּ עוֹד בְּמַה שֶּׁנֶּאֱמַר (לְהַלָּן לז, א) 'וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן', וְאִילּוּ כַּאֲשֶׁר בֵּירֵךְ יִצְחָק אֶת עֵשָׂו אָמַר לוֹ 'הִנֵּה מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשָׁבֶךָ' (כז, לט), וְלֹא אָמַר 'יִהְיֶה מְגוּרֶיךָ', כִּי אָכֵן אֵצֶל הַצַּדִּיקִים כָּל שְׁנוֹתָם בָּעוֹלָם הַזֶּה אֵינָם אֶלָּא כְּגֵרִים, וְהָאָרֶץ הִיא רַק אֶרֶץ 'מְגוּרֶיךָ', לְעוּמַת זֹאת אֵצֶל הָרְשָׁעִים עִיקַּר חַיּוּתָם הִיא בְּהַאי עָלְמָא, וְהָאָרֶץ הִיא 'מוֹשָׁבֶךָ', מִלְּשׁוֹן קֶבַע וְיִישּׁוּב טוֹב.

וּמַסְמִיךְ לָזֶה מַה שֶּׁפֵּירֵשׁ אָבִיו הרה"ק רַבִּי יְחֶזְקֵאל זי"ע בְּלְשׁוֹן הַכָּתוּב (לְהַלָּן לג, יז) 'וַיַּעֲקֹב נָסַע סֻכּוֹתָה וַיִּבֶן לוֹ בָּיִת וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סֻכּוֹת עַל כֵּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם סֻכּוֹת', וְהַתְּמִיהָה נוֹדַעַת, מַדּוּעַ קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם 'סֻכּוֹת' וְלֹא 'בַּיִת', אֶלָּא, כִּי הִנֵּה מִקְנֵהוּ רוֹמֵז לְמַה שֶּׁקָּנָה בְּעִנְיְנֵי עוה"ז, וְלָהֶם דַּי בְּסֻכּוֹת - דִּירַת עֲרַאי, כִּי הֵם אֵינָם אֶלָּא טְפֵלִים לְעִיקַּר חַיּוּת הָאָדָם לְגַבֵּי הַחַיּוּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִקִּיּוּם מִצְוֹות ה', וְעַל כֵּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם סֻכּוֹת, לְהִתְוַודַּע וּלְהַגָּלוֹת כִּי כָּל הַ'מָּקוֹם' וְעוֹלָם הַזֶּה אֵינוֹ אֶלָּא דִּירַת עֲרַאי, וּמוּטָב לוֹ לְאָדָם לְשַׁכְלֵל אֶת הַ'דִּירַת קֶבַע' וּלְהַנִּיחַ אֶת הַ'דִּירַת עֲרַאי'ית.

'מַעֲשֶׂה' בְּאִישׁ יְהוּדִי שֶׁעָמַד לוֹ בְּעֶרֶב שַׁבַּת קוֹדֶשׁ בְּבוֹקְרוֹ שֶׁל יוֹם בְּתַחֲנַת הָרַכֶּבֶת הַגְּדוֹלָה שֶׁבִּמְדִינַת שְׁוִוייץ - בָּהּ נוֹסְעוֹת רַכָּבוֹת רַבּוֹת מֵהָכָא לְהָתָם וּמֵהָתָם לְהָכָא, פָּגַשׁ בּוֹ חֲבֵרוֹ וּשְׁאָלוֹ לְהֵיכָן פָּנֶיךָ מוּעָדוֹת, עָנָהוּ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, וְאָכֵן, כְּבָר עוֹמֶדֶת כָּאן הָרַכֶּבֶת שֶׁפָּנֶיהָ מוּעָדוֹת לְמִחוֹז חֶפְצִי, אֲבָל הִנְנִי מְחַכֶּה לָרַכֶּבֶת הַבָּאָה אַחֲרֶיהָ שֶׁהִיא נוֹחָה פִּי כַּמָּה וְכַמָּה, עִם שׁוּלְחָנוֹת וּמִיטּוֹת נוֹחוֹת שָׁם תִּתְעַנֵּג בַּדֶּשֶׁן נַפְשִׁי, בָּהּ אוּכַל לִסְעוֹד לִבִּי וְלָתֵת תְּנוּמָה לְעַפְעַפַּי, שְׁאָלוֹ יְדִידוֹ, הֲרֵי זְמַנָּהּ שֶׁל אוֹתָהּ רַכֶּבֶת בְּעוֹד כַּמָּה שָׁעוֹת, אָמַר לוֹ הָאִישׁ, אעפי"כ, כְּדַאי לִי לְהַמְתִּין, אַחַר כַּמָּה שָׁעוֹת הִגִּיעָה הָרַכֶּבֶת הַמְיוּחֶלֶת, עָלָה הָאִישׁ בְּרוֹב שִׂמְחָה וְצָהֳלָה כְּשֶׁהוּא מוּתָשׁ וְחַלָּשׁ מֵהַשָּׁעוֹת הָאֲרוּכוֹת שֶׁהִמְתִּין בְּחוֹם הַשֶּׁמֶשׁ, וְאָכֵן, הַלָּה נָסַע כִּשְׁאִיפַת לִבּוֹ, תְּחִילָּה סָעַד לִבּוֹ בְּסָמוּךְ לְאוֹתָם שׁוּלְחָנוֹת שֶׁבְּמֶשֶׁךְ כַּמָּה שָׁעוֹת 'חָלַם' עֲלֵיהֶם, אַחַר סְעוּדָתוֹ שָׁקַע בְּשֵׁינָה עֲמוּקָה, עַד שֶׁבְּהַגִּיעַ הָרַכֶּבֶת לִמְחוֹז חֶפְצָהּ גִּילָּה הָאִישׁ כִּי אוֹיָה, שׁוּד וָשֶׁבֶר, נִסְיעַת הָרַכֶּבֶת הָיְיתָה בַּכִּיוּוּן הַהָפוּךְ, וְאַךְ בְּקוֹשִׁי מָצָא לְעַצְמוֹ אַכְסַנְיָה לִקְרַאת שַׁבָּת (כְּשֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא בְּגִדֵי חוֹל עִמּוֹ), וְכֵיצַד בָּא לִידֵי כָּךְ, בְּהִיוֹתוֹ לָהוּט, שָׁקוּעַ עַד לְמַעְלָה רֹאשׁ בְּטִרְדָּתוֹ אַחַר צָרְכֵי גּוּפוֹ שֶׁיִּהְיוּ בְּשְׁלֵימוּת הַגָּמוּר, בְּנוֹחַ וּבְקַל, לָכֵן שָׁכַח לְבַדּוֹק אֶת מַטָּרַת נְסִיעָתוֹ וּמְחוֹז חֶפְצוֹ הֵיכָן הוּא... וְהַנִּמְשָׁל, פָּשׁוּט, הַחִיפּוּשׂ אַחַר נוֹחוּתוֹ וְצָרְכֵי גּוּפוֹ מְבַלְבְּלִים דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם עַד שֶׁהוּא שׁוֹכֵחַ אֶת תַּפְקִידוֹ וּמַטָּרַת שְׁלִיחוּתוֹ לָעוֹלָם הַזֶּה...

וְהָאֱמֶת, כִּי אִילּוּ הָיָה מַשִּׂיג הָאָדָם כַּמָּה עֵרֶךְ יֵשׁ לְכָל דָּבָר מִצְוָה שֶׁעוֹשֶׂה, וְעַד כַּמָּה קוֹנֶה לוֹ קִנְיָין נֶצַח לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו, אֲזַי בְּוַודַּאי הָיָה רָץ לִדְבַר מִצְוָה וּבוֹרֵחַ מִן הָעֲבֵירָה וְהַבְלֵי הָעוֹלָם, וְאֵין לוֹ אֶלָּא לְהִתְבּוֹנֵן בַּדָּבָר, וע"ז יְהֵא נָקֵל בְּעֵינָיו עֲבוֹדָתוֹ ית"ש.

עֲשֵׂה לִי מַטְעַמִּים כַּאֲשֶׁר אָהַבְתִּי

בֹּא וּרְאֵה עַד הֵיכָן הַדְּבָרִים מַגִּיעִים, בְּמַה שֶּׁכָּתַב רַבֵּינוּ הַ'סְּפוֹרְנוֹ' (כז, ד) לְבָאֵר הַטַּעַם שֶׁאָמַר יִצְחָק לְעֵשָׂו 'עֲשֵׂה לִי מַטְעַמִּים כַּאֲשֶׁר אָהַבְתִּי וְהָבִיאָה לִי וְאוֹכֵלָה בַּעֲבוּר תְּבָרֶכְךָ נַפְשִׁי בְּטֶרֶם אָמוּת', שֶׁלְּכְאוֹרָה הָיָה יָכוֹל לְבָרְכוֹ אֲפִילּוּ בְּלֹא שֶׁיָּבֵא לוֹ מַטְעַמִּים, וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה שֶׁבֵּירֵךְ יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וְאָמַר לוֹ 'אֵ-ל שַׁ-דַּ-י יְבָרֶךְ אוֹתְךָ וַיַּפְרְךָ וְיַרְבֶּךָ וְהָיִיתָ לִקְהַל עַמִּים, וְיִתֶּן לְךָ אֶת בִּרְכַּת אַבְרָהָם לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אִתָּךְ' (כח ג-ד), וְלֹא הָיָה שָׁם 'מַטְעַמִּים' כְּלָל, וְאִם כֵּן מַדּוּעַ הוּצְרַךְ לֶאֱכוֹל קוֹדֶם שֶׁיְּבָרֲכֵהוּ אֶת עֵשָׂו. וּמְבָאֵר הַסְּפוֹרְנוֹ בזה"ל, רָצָה בְּמַטְעַמִּים כְּדֵי שֶׁיִּתְעַסֵּק בִּכְבוֹד אָב וּבָזֶה תָּחוּל עָלָיו הַבְּרָכָה, כִּי גַּם שֶׁלֹּא הִכִּיר בְּגוֹדֶל רִשְׁעוֹ שֶׁל עֵשָׂו מִכָּל מָקוֹם לֹא חָשַׁב אוֹתוֹ לְרָאוּי שֶׁתָּחוּל עָלָיו אוֹתָהּ הַבְּרָכָה שֶׁהָיָה בְּלִבּוֹ לְבָרְכוֹ, וְלָכֵן כְּשֶׁבֵּרַךְ יַעֲקֹב אַחַר כָּךְ שֶׁיָּדַע בּוֹ שֶׁהוּא רָאוּי לִבְרָכָה לֹא שָׁאַל מַטְעַמִּים וְלֹא בִּקֵּשׁ דָּבָר וּבֵרְכוֹ תֵּיכֶף. עכ"ל. וְהַדְּבָרִים נוֹרָאִים לַמִּתְבּוֹנֵן, יִצְחָק אָבִינוּ עוֹמֵד לְבָרֵךְ בַּבְּרָכוֹת הַכּוֹלְלוֹת כָּל הַטּוֹבוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, וְיוֹדֵעַ שֶׁעֵשָׂו אֵינוֹ רָאוּי לָהֶם, אַךְ אִם יִתְעַסֵּק עַתָּה בְּמִצְוַות כִּיבּוּד אָב - כְּבָר תּוּכַל לָחוּל עָלָיו הַבְּרָכָה, כִּי דַּי בְּמִצְוָה אַחַת לְהַשְׁפִּיעַ אֶת כָּל הַטּוֹבָה וְהַבְּרָכָה לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת.

מְסַפְּרִים עַל אֶחָד מִן הַצַּדִּיקִים אֲשֶׁר הָיָה נוֹהֵג בְּכָל יוֹם וְיוֹם קוֹדֶם תְּפִילַת שַׁחֲרִית לָתֵת צְדָקָה בַּקּוּפּוֹת שֶׁעָמְדוּ לְפָנָיו, וּבְכָל אַחַת הִכְנִיס מַטְבֵּעַ שֶׁל עֶשֶׂר אֲגוֹרוֹת (שֶׁבְּאוֹתָם יָמִים הָיָה שָׁוֶה פְּרוּטָה), וְהָיָה מְמַלְמֵל בְּפִיו שֶׁהוּא נוֹתֵן צְדָקָה' לִזְכוּת כָּל אֵלּוּ שֶׁנֶּהֱרְגוּ עִקְדָּה"ש בַּמִּלְחָמָה, וְגַם לִזְכוּת נִשְׁמַת אָבִיו וְאִמּוֹ וַאֲחִיוֹתָיו, וּלְעוֹד כַּמָּה נְשָׁמוֹת שֶׁעֲדַיִן עוֹמְדִים בְּתוֹךְ הי"ב חוֹדֶשׁ לִפְטִירָתָם... שֶׁאָלוּ אוֹתוֹ בְּנֵי הַבַּיִת, וְכִי דַּי בְּ'עֶשֶׂר אֲגוֹרוֹת' עֲבוּר שֵׁשׁ מִילְיוֹן נְשָׁמוֹת... הֵשִׁיב לָהֶם, אָכֵן, אִי אֶפְשָׁר לְחַלֵּק 'עֶשֶׂר אֲגוֹרוֹת' לְשִׁשָּׁה מִילְיוֹן, אֲבָל הֵרֵי זֶה 'מִצְוָה' - מִצְוַת הַצְּדָקָה, וּמִצְוָה הִיא כֹּה גְּדוֹלָה עַד שֶׁאֶפְשָׁר לְחַלֵּק אוֹתָהּ לְשִׁשָּׁה מִילְיוֹן חֲלָקִים וְעוֹד יִשָּׁאֵר עוֹדֵף.

וּבִיאֵר הַצַּדִּיק, כִּי הַנְּשָׁמוֹת שֶׁכְּבָר אֵינָם בַּחַיִּים הֵן רְעֵבוֹת עַל כָּל פְּרוּטָה, וְהֵם כְּעֵין 'מִסְכְּנִים', הֵמָּה כְּמֵהִים לַעֲשׂוֹת אֵיזֶה מַעֲשֶׂה טוֹב, אֲבָל אֵין לְאֵל יָדָם, וּמִמֵּילָא כָּל מַעֲשֶׂה טוֹב שֶׁנַּעֲשֶׂה בָּעוֹלָם הַזֶּה עַל יָדֵנוּ, כָּל פְּרוּטָה לִצְדָקָה וכו' מְחַיֶּיה אוֹתָם עַד בְּלִי שִׁיעוּר.

וְסִיפֵּר מַעֲשֶׂה יָדוּעַ, שֶׁהרה"ק רַבִּי אֶלְעָזָר נִיסָן זי"ע בְּנוֹ שֶׁל הרה"ק הַ'יִשְׁמַח מֹשֶׁה' זי"ע חָלָה נוֹרָאוֹת, וְשָׁלַח הַ'יִשְׁמַח מֹשֶׁה' לְהִתְפַּלֵּל בְּצִיּוּנוֹ שֶׁל הרה"ק הַ'נּוֹעַם אֱלִימֶלֶךְ' זי"ע, וְכָךְ הִזְהִירָם, כִּי לֹא בְּכָל עֵת הַנְּשָׁמוֹת נִמְצָאוֹת בִּמְקוֹם מְנוּחָתָם, לָכֵן יֵשׁ לָהֶם לָתֵת רֵאשִׁית דָּבָר 'פְּרוּטָה' לִצְדָקָה לְטוֹבַת הַנְּשָׁמָה שֶׁתֵּלֵךְ לְהוֹדִיעַ לַצַּדִּיק שֶׁהִגִּיעָנוּ לַצִּיּוּן לְהִתְפַּלֵּל, וְהִסְבִּיר הַ'יִשְׁמַח מֹשֶׁה', כִּי מֵאַחַר שֶׁאֵין בְּיַד הַנְּשָׁמוֹת שֶׁכְּבָר עָלוּ לָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן לְקַיֵּים אֲפִילּוּ מִצְוָה אַחַת, לָכֵן בְּרֶגַע שֶׁהֵם שׁוֹמְעִים שֶׁנּוֹתְנִים פְּרוּטָה לְעִילּוּי נִשְׁמָתָם, הֵמָּה רָצִים בְּכָל כּוֹחָם בִּכְדֵי לִתְפּוֹס אֶת הַמִּצְוָה.

וְלִדְרַדֵּן, רְאֵה נָא עַד כַּמָּה הַנְּשָׁמוֹת כְּמֵהוֹת לְמִצְוָה, א. מֵחֲמַת שֶׁכְּבָר אֵין לָהֶם אֶפְשָׁרוּת. ב. כִּי שָׁמָּה הֵם רוֹאִים עַד כַּמָּה מַגַּעַת חֲשִׁיבוּת עֶרְכָּהּ שֶׁל כָּל מִצְוָה, עֶרְכָּהּ שֶׁל כָּל פְּרוּטָה לִצְדָקָה. מֵעַתָּה, עַד כַּמָּה עָלֵינוּ לְהַחְשִׁיב בְּחַיֵּים חַיּוּתֵנוּ כָּל מֵעַט שֶׁל מִצְוָה וּקְדוּשָׁה - רְאֵה כַּמָּה הֵם רְעֵבִים בָּעוֹלָם הָעֶלְיוֹן... כָּל כְּבִישַׁת הַיֵּצֶר שֶׁלָּנוּ, כָּל הִתְגַּבְּרוּת אֲפִילּוּ קְטַנָּה, כָּל דָּבָר קָטָן שָׁוֶה עַד מְאֹד לְאֵין עֲרוֹךְ, אֲפִילּוּ אִם נִרְאֶה בְּעֵינָיו כִּפְי שֶׁהַבְּרִיּוֹת מַבִּיטִים עַל 'עֶשֶׂר אֲגוֹרוֹת'... הֵרֵי גַּם זֶה עֶרְכּוֹ רַב לְאֵין גְּבוּל...

וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֶיןָ עֵינָיו מֵרְאוֹת

זֶה לְעוּמַת זֶה הַבֵּט וּרְאֵה עַד כַּמָּה יֵשׁ הַשְׁפָּעָה לְרָעָה בְּכָל מַעֲשֶׂה עֲבֵירָה, שֶׁהִנֵּה נֶאֱמַר בְּפָרָשָׁתֵנוּ (כז, א) 'וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֶיןָ עֵינָיו מֵרְאוֹת', וּפֵירֵשׁ רַשִׁ"י 'בַּעֲשָׂנָן שֶׁל אֵלּוּ [נְשׁוֹת עֵשָׂו הַנִּזְכָּרוֹת מִקּוֹדֶם], שֶׁהָיוּ מְעַשְּׁנוֹת וּמַקְטִירוֹת לַעֲבוֹדַת אֱלִילִים'. מֵעַתָּה יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, אִם כֵּן מַדּוּעַ כָּהוּ רַק עֵינֵי יִצְחָק וְלֹא עֵינֵי רִבְקָה, וְתֵירְצוּ רַבּוֹתֵינוּ בַּעֲלֵי הַתּוֹסָפוֹת (תוס' הַשָּׁלֵם) 'כִּי הַסִּיבָּה שֶׁלֹּא כָּהוּ עֵינֵי רִבְקָה לְפִי שֶׁהָיְתָה מוּרְגֶּלֶת בַּעֲשַׁן ע"ז בְּבֵית אָבִיהָ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן יִצְחָק שֶׁלֹּא הוּרְגַּל בּוֹ מֵעוֹלָם, וְלָכֵן נִיזַק', וְהַדְּבָרִים נוֹרָאִים, שֶׁהֲלֹא בְּהֵיוֹתָהּ בַּת ג' שָׁנִים כְּבָר עָזְבָה אֶת בֵּית אָבִיהָ וְהָיְתָה לְיִצְחָק, וּמִנַּי אָז עָבְרוּ כְּבָר עֲשָׂרוֹת בְּשָׁנִים [עֶשְׂרִים שָׁנָה עַד שֶׁנּוֹלְדוּ יַעֲקֹב וְעֵשָׂו, וְעוֹד אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד שֶׁלָּקַח עֵשָׂו לוֹ נָשִׁים], וְאעפ"כ עֲדַיִן נִשְׁאַר בָּהּ הַשְׁפָּעָה רַבָּה מֵאוֹתוֹ עֲשַׁן ע"ז שֶׁהוּרְגְּלָה בָּהּ כְּשֶׁהָיְתָה קְטַנָּה בַּת פָּחוֹת מִג' שָׁנִים, עַד שֶׁלֹּא כָּהוּ עֵינֶיהָ (ע' בֵּיאוּרִים וְהַנְהָגוֹת להגר"מ שְׁטֶרְנְבּוּךְ שליט"א שֶׁהֶאֱרִיךְ בָּזֶה).

כְּיוֹצֵא בַּדָּבָר יֵשׁ לִלְמוֹד מַה שֶּׁנֶּאֱמַר אֵצֶל אַבְרָהָם אָבִינוּ בְּמִלְחֶמֶת אַרְבַּעַת הַמְּלָכִים 'וַיְרַדֹּף עַד דָּן' (לְעֵיל יד, יד), וּפֵירֵשׁ רַשִׁ"י, 'שָׁם תָּשַׁשׁ כּוֹחוֹ, שֶׁרָאָה שֶׁעֲתִידִין בָּנָיו לְהַעֲמִיד שָׁם עֶגֶל', וְאִם תְּחַשֵּׁב סֵדֶר הַשָּׁנִים תִּרְאֶה כִּי מֵאוֹתוֹ לַיְלָה שֶׁרָדַף אַבְרָהָם וְעַד שֶׁהֶעֱמִידוּ אֶת הָעֶגֶל בְּדָן עָבְרוּ כַּמָּה מֵאוֹת שָׁנִים, וְאַף עַל פִּי כֵן הִשְׁפִּיעַ אוֹתוֹ חֵטְא כ"כ הַרְבֵּה שָׁנִים מִקֶּדֶם, עַד שֶׁתָּשַׁשׁ כּוֹחוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ הָאָדָם הַגָּדוֹל בָּעֲנָקִים.

וְכָתַב הרה"ק הַ'שְׂפַת אֱמֶת' זי"ע (חֲנוּכָּה תרמ"ד ד"ה בְּעִנְיָן), כִּי מִדָּה טוֹבָה מְרוּבָּה, אִם יֵשׁ בְּכֹחַ עֲבֵירָה לְהַשְׁפִּיעַ עַל הַמָּקוֹם כ"כ הַרְבֵּה שָׁנִים לִפְנֵי כֵן וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁגַּם לְאַחַר מִכֵּן, אֲזַי פְּשִׁיטָא שֶׁיֵּשׁ בְּכֹחַ מַעֲשֶׂה מִצְוָה 'שֶׁנּוֹתֶנֶת בְּרָכָה וְהֶאָרָה לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ'. וּבָזֶה פֵּירֵשׁ מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים ל, א) 'מִזְמוֹר שִׁיר חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד', וְלִכְאוֹרָה תָּמוּהַּ שֶׁהֲרֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הוּא שֶׁחָנַךְ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְכֵיצַד דָּוִד כְּבָר מְזַמֵּר וְשָׁר עַל חֲנֻכַּת הַבַּיִת, אֶלָּא כִּי חֲנֻכַּת בי"המ"ק מַשְׁפִּיעַ לְטוֹבָה שָׁנִים הַרְבֵּה מִלִּפְנֵי הָעֲשִׂיָּיה בְּפוֹעַל, וְשַׁפִּיר נִיתָּן לְבָרֵךְ עָלָיו עוֹד קוֹדֶם חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְמַעֲשֶׂה.

כְּלַל הַדְּבָרִים, עַל הָאָדָם לְהִתְבּוֹנֵן תָּדִיר בְּהֶפְסֵד מִצְוָה כְּנֶגֶד שְׂכָרָהּ וּשְׂכַר עֲבֵירָה כְּנֶגֶד הֶפְסֵדָהּ (אָבוֹת ב, א), וּכְבָר כָּתַב הרה"ק הַ'תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף' זי"ע (אות א) לְרַמֵּז בִּשְׁמָם שֶׁל יַעֲקֹב וְעֵשָׂו אֶת מַהוּתָם וְהַהֶבְדֵּל שֶׁבֵּינֵיהֶם, כִּי הִנֵּה יַעֲקֹב אָבִינוּ נִקְרָא שְׁמוֹ 'יַעֲקֹב' עַל שֵׁם שֶׁ'יָדוֹ אוֹחֶזֶת בְּעָקֵב', וְעָקֵב הוּא גַּם מִלְּשׁוֹן 'סוֹף', כִּי כָּךְ הָיְתָה דַּרְכּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ, לְהַבִּיט בְּכָל עֵת נִסָּיוֹן אֶל סוֹף דָּבָר, וְהָיָה מִתְבּוֹנֵן עַל תַּכְלִיתוֹ הַאִם יֵצֵא מִכָּךְ טוֹב אוֹ רַע, וְרַק לִפְי"ז גָּמַר אוֹמֶר אִם לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר אוֹ לָאו. משא"כ עֵשָׂו כְּשְׁמוֹ הוּא 'עֵשָׂו' מִלְּשׁוֹן עֲשִׂיָּה, מֵעוֹלָם לֹא עָמַד לְהִתְבּוֹנֵן קוֹדֶם עֲשׂוֹתוֹ אֵיזוֹ פְּעוּלָה, הַאִם יָרְוִיחַ מֵעֲשׂוֹת זֹאת אוֹ יַפְסִיד - הֵן בְּרוּחָנִיּוּת וְהֵן בְּגַשְׁמִיּוּת, אֶלָּא עֲשָׂאָהּ בְּלֹא מַחְשָׁבוֹת רַבּוֹת, וְעַל כֵּן עָשָׂה תּוֹעֵבוֹת רַבּוֹת כִּי לֹא הָיָה מְחַשֵּׁב חֶשְׁבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם לְאָן אַתָּה הוֹלֵךְ, אֶלָּא חַי אֶת הָרֶגַע וְאֶת הַתַּאֲוָה שֶׁבָּעֲרָה בּוֹ בָּעֵת הַזֹּאת.

וְאָמַר חָכָם אֶחָד רֶמֶז נָאֶה, שֶׁיַּעֲקֹב זָכָה בְּחֶלְקוֹ לְ'עוֹלָם הַבָּא' הַיְינוּ שֶׁמַּחֲשַׁבְתּוֹ נְעוּצָה בְּמַה שֶּׁיָּבֹא לְהַבָּא, מַה יַּעֲלֶה בְּסוֹף כָּל דָּבָר וְתַכְלִיתוֹ, לְעוּמָּתוֹ עֵשָׂו שֶׁנָּטַל 'עוֹלָם הַזֶּה' (עי' תנדב"א זוטא פי"ט; זוה"ק ח"א קמג:) הַיְינוּ שֶׁכָּל מַעְיְינָיו נְתוּנִים רַק בְּמַה שֶּׁלְּפָנָיו, בְּמַה שֶּׁנִּיתָּן לְהַרְאוֹתוֹ בָּאֶצְבַּע, 'זֶה' וְתוּ לָא, כְּאוֹתָהּ בְּהֵמָה שֶׁאֵינָנָּה רוֹאָה אֶלָּא אֶת אֲשֶׁר לְפָנֶיהָ בְּאוֹתוֹ רֶגַע, מִבְּלִי לְחַשֵּׁב הֶפְסֵד מִצְוָה כְּנֶגֶד שְׂכָרָהּ.

בְּפֵרוּשָׁתֵנוּ (כה, ל) נֶאֱמַר 'וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל יַעֲקֹב הַלְעִיטֵנִי נָא מִן הָאָדֹם הָאָדֹם הַזֶּה כִּי עָיֵף אָנֹכִי עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֱדוֹם', וְצָרִיךְ בֵּיאוּר, מַדּוּעַ נִקְרָא 'אֱדוֹם' וְלֹא 'הַלְעִיטֵנִי' אוֹ 'נָא'. אֶלָּא שֶׁשְּׁמוֹ שֶׁל אָדָם נִיתָּן לוֹ עַל שֵׁם 'מַהוּתוֹ', וְכָאן כְּשֶׁנִּכְנַס עֵשָׂו הַבַּיְתָה לֹא רָאָה כְּלוּם לְנֶגֶד עֵינָיו, כִּי אִם 'אָדֹם - אָדֹם', וְלֹא חָשַׁב אַף לְרֶגַע אֶחָד הַאִם 'אָדֹם' זֶה מַאֲכַל אָדָם הוּא אוֹ מַאֲכַל בְּהֵמָה, הַאִם קָשֶׁה הוּא אוֹ רַךְ, הַאִם מַזִּיק הוּא לַבְּרִיאוּת אוֹ לָאו, אֶלָּא 'אָדֹם... אָדֹם... ' וְתוּ לֹא מִידִי, עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֱדוֹם כִּי זֹאת הָיְתָה כָּל מַהוּתוֹ, לְבַקֵּשׁ וְלִשְׁאוֹל כָּל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשׁוֹ מִבְּלִי לַחְקוֹר הַאִם טוֹב הוּא הַדָּבָר אִם לָאו. וְשׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהַנְּהָגָה זֹאת.

כֵּיוֹצֵא בַּדָּבָר רָמְזוּ צַדִּיקִים בְּדִבְרֵי רַשְׁ"י בְּרֵישׁ פָּרָשָׁתֵנוּ עַל הַפָּסוּק (כה, יט) 'וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק - יַעֲקֹב וְעֵשָׂו הָאֲמוּרִים בַּפָּרָשָׁה', שֶׁנִּרְמַז כָּאן שֶׁעַל כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל לָדַעַת שֶׁהוּא עוֹמֵד תָּמִיד בְּפָרָשַׁת דְּרָכִים - וּבְיָדוֹ הַבְּחִירָה אִם לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו שֶׁל יַעֲקֹב דֶּרֶךְ הַטּוֹב ועוה"ב, אוֹ בְּדַרְכֵי עֵשָׂו דֶּרֶךְ הָרָע, וְעָלָיו לַעֲשׂוֹת הַפָּרָשָׁה - לְהַבְדִּיל בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחוֹשֶׁךְ וְלָלֶכֶת אַחֲרֵי ה' וְתוֹרָתוֹ.

דְּרוֹשׁ אֶת ה' - הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר כַּוָּונַת הַלֵּב

בְּפֵרוּשָׁתֵנוּ (כו, טו) נֶאֱמַר, 'וְכָל הַבְּאֵרוֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ עַבְדֵי אָבִיו בִּימֵי אַבְרָהָם אָבִיו סִתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים וַיְמַלְאוּם עָפָר', וּבֵיאֵר הרה"ק הרר"ב מִפְּשִׁיסְחָא זי"ע, כִּי 'מַיִם חַיִּים' הַיְינוּ תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וַיָּבוֹאוּ הַפְּלִשְׁתִּים הַיְינוּ הַיֵּצֶר הָרָע וְחַיָּילוֹתָיו 'וַיְסַתְּמוּם' מִלְּשׁוֹן סְתָם, הַיְינוּ שֶׁלֹּא יַחְשִׁיבֵם הָאָדָם, וּמִמֵּילָא לֹא יִתְגַּבֵּר לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְאַף אִם יִתְפַּלֵּל תְּהֵא תְּפִילָּתוֹ רַק מִן הַשָּׂפָה וְלַחוּץ בְּלֹא כַּוָּונַת הַלֵּב מִתּוֹךְ הִתְלַהֲבוּת וַחֲמִימוּת. אָכֵן עֲבוֹדָתֵנוּ הִיא עַל דֶּרֶךְ שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיַּחְפְּרוּ עַבְדֵי יִצְחָק בַּנָּחַל וַיִּמְצְאוּ שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים', לָשׁוּב לְהִתְעוֹרֵר וּלְהִתְחַדֵּשׁ בַּעֲבוֹדַת ה' בְּחַיּוּת וְשִׂמְחָה שֶׁתִּהְא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ (שש"ק ח"א אות תעב).

וְהִנֵּה כְּבָר הִקְשָׁה רַבֵּינוּ הָרַ"ן (דְּרוּשׁ הַשֵּׁנִי) כֵּיצַד רִימָּה יַעֲקֹב אֶת עֵשָׂו שֶׁיִּמְכּוֹר לוֹ אֶת הַבְּכוֹרָה בְּדָבָר מוּעָט כִּנְזִיד עֲדָשִׁים, וְאַף אִם הִסְכִּים עֵשָׂו בְּסִכְלוּתוֹ מִכָּל מָקוֹם לֹא הָיָה לְיַעֲקֹב לְהַנִּיחוֹ לִטְעוֹת בְּטָעוּת גְּדוֹלָה כָּזוֹ אֶלָּא לְהַעֲמִידוֹ עַל הָאֱמֶת שֶׁהַבְּכוֹרָה אֵין עֲרוֹךְ אֵלֶיהָ. וּבֵיאֲרוּ בָּזֶה כִּי 'שָׁווּיוּת' כָּל דָּבָר הוּא כְּפִי הָעֵרֶךְ שֶׁמַּחְשִׁיבִים אוֹתָהּ, וּמֵאַחַר שֶׁעֵשָׂו לֹא הֶחְשִׁיב אֶת הַבְּכוֹרָה, וּכְדִכְתִיב (כה לד) 'וַיִּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכוֹרָה' נִמְצָא שֶׁאֵין כָּאן אוֹנָאָה כְּלָל וְלֹא שֵׁם 'מִקַּח טָעוּת', אֶלָּא כָּךְ הוּא שִׁוּוי הַבְּכוֹרָה אֵצֶל עֵשָׂו - נְזִיד עֲדָשִׁים וְתוּ לֹא. וְכָזֹאת יֵאָמֵר גַּם לְעִנְיַן שְׂכַר הַמִּצְוֹת, כִּי הַכֹּל תָּלוּי כְּפִי הָעֵרֶךְ שֶׁמַּחְשִׁיב אוֹתָהּ, וּכְדִבְרֵי ה'הַפְלָאָה' (הַקְדָּמָה אות יג) בזה"ל, בֶּאֱמֶת אֵין לִיתֵּן גְּבוּל לִשְׂכַר הַמִּצְוָה אֶלָּא שֶׁהוּא לְפִי חֲשִׁיבוּת הַמִּצְוָה אֵצֶל הָאָדָם, אִם הִיא חֲשׁוּבָה אֶצְלוֹ אֶלֶף זוּז, שֶׁאִם יְזַדַּמֵּן לוֹ רֶוַח אֶלֶף זוּז אִם יְבַטֵּל מִן הַמִּצְוָה וְהוּא מַנִּיחַ הָרֶוַח וְעוֹסֵק בַּמִּצְוָה, בְּוַדַּאי לֹא נִפְחַת שְׂכָרוֹ מֵאֶלֶף זוּז, עכ"ל. וּבָזֶה בֵּיאֵר מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמִים (אָבוֹת ב, א) 'הֱוֵי זָהִיר בְּמִצְוָה קַלָּה כְּבַחֲמוּרָה שֶׁאֵין אַתָּה יוֹדֵעַ מַתַּן שְׂכָרָן שֶׁל מִצְוֹת, וֶהֱוֵי מְחַשֵּׁב שְׂכַר הֶפְסֵד

מִצְוָה כְּנֶגֶד שְׁכָרָהּ', וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ כָּאן סְתִירָה מִינֵיהּ וּבֵיהּ, שֶׁאִם אִי אַתָּה יוֹדֵעַ מַתַּן שְׂכָרָן שֶׁל מִצְוֹות א"כ הֵיאַךְ אֶפְשָׁר לְחַשֵּׁב שְׂכַר מִצְוָה, וּבְעַל כָּרְחֲךָ שֶׁנִּיתָּן לְהַשִּׂיג וְלָדַעַת מָה רַב שְׂכָרָהּ, וא"כ קַשְׁיָא סֵיפָא לְרֵישָׁא, אֶלָּא כָּךְ הוּא כַּוָּונַת חֲז"ל, הֲוֵי זָהִיר בְּמִצְוָה קַלָּה כְּבַחֲמוּרָה שֶׁאֵין אַתָּה יוֹדֵעַ מַתַּן שְׂכָרָן שֶׁל מִצְוות, כִּי אֵין הַשָּׂכָר קָבוּעַ לְפִי עֶרֶךְ הַמִּצְוָה אִם קַלָּה הִיא אוֹ חֲמוּרָה, אֶלָּא הַכֹּל תָּלוּי כְּפִי שֶׁהָאָדָם מַחְשִׁיב אֶת הַמִּצְוָה, וּמִמֵּילָא הֲוֵי מְחַשֵּׁב הֶפְסֵד מִצְוָה כְּנֶגֶד שְׂכָרָהּ, אִם נִדְמֶה לְךָ שֶׁאַתָּה 'מַפְסִיד' בִּשְׁבִיל הַמִּצְוָה אַזַּ דַּע לְךָ שֶׁכְּפִי גוֹדֶל הַהֶפְסֵד כָּךְ יִהְיֶא מַתַּן שְׂכָרְךָ הַטּוֹב, וּלְעוֹלָם לֹא תַּפְסִיד. דּוּגְמָא לַדָּבָר, הַמְבַטֵּל אֶת הָעֵת הַקְּבוּעַ לוֹ לְלִימּוּדוֹ בִּשְׁבִיל לְהַרְווִיחַ פְּרוּטָה אַחַת - הֲרֵי הוּא מוֹכִיחַ כִּי בְּעֵינָיו הַתּוֹרָה אֵינָהּ שָׁוָוה אֲפִילּוּ פְּרוּטָה אַחַת, וּמִמֵּילָא לֹא יְקַבֵּל שְׂכָרוֹ אֶלָּא רַק 'פָּחוֹת מִפְּרוּטָה', וּלְעוּמַּת זֹאת אִם לֹא יָזוּז מִלִּימּוּדוֹ אֲפִילּוּ בִּשְׁבִיל רֶווַח שֶׁל עֶשְׂרֶת אַלְפֵי דִּינְרֵי זָהָב אִם כֵּן מַשְׁמָע שֶׁהַתּוֹרָה חֲשׁוּבָה אֶצְלוֹ יוֹתֵר מִכָּךְ, וּכְפִי זֶה יְקַבֵּע שְׂכָרוֹ.

וּכְלַל הַדְּבָרִים, לֹא הַמַּעֲשֶׂה עִיקָּר כִּי אִם כַּוָּונַת הַלֵּב, עַד כַּמָּה מַחְשִׁיב אֶת מַעֲשֵׂי הַמִּצְוות, וּמָה הָיְתָה כַּוָּונָתוֹ, הַאִם עֲשָׂאָהּ בְּכַוָּונָה אוֹ 'סְתָם'...

מַעֲשֶׂה בִּיהוּדִי שֶׁבָּכָה לִפְנֵי מָרָן הבעש"ט הק' זי"ע עַל מַצַּב הַפַּרְנָסָה כִּי בָּאוּ מַיִם עַד נֶפֶשׁ, וְכֹה אָמַר, עַד עַתָּה הֶחֱרַשְׁתִּי כִּי הָיָה הַדָּבָר נוֹגֵעַ רַק 'לְלֶחֶם צַר וּמַיִם לַחַץ', אַזַּ עַתָּה בָּגְרָה בִּתִּי וְהִגִּיעַ הָעֵת לְדַבֵּר בָּהּ נִכְבָּדוֹת לְהִנָּשֵׂא לְחָתָן תַּלְמִיד חָכָם, יוֹדֵעַ סֵפֶר וְיִרְא שָׁמַיִם, וְאֵין לִי אֲפִילּוּ פְּרוּטָה אַחַת לִ'נְדוּנְיָתָהּ', אָמַר לוֹ הבעש"ט צֵא לַשּׁוּק, וְהַ'מִּקָּח' הָרִאשׁוֹן שֶׁיִּזְדַּמֵּן לְיָדְךָ תִּקְנֵהוּ, וּמֵעֵסֶק זֶה תָּרוּם קַרְנְךָ לְמַעְלָה לְמַעְלָה, נָחָה דַּעְתּוֹ שֶׁל הֶעָנִי וַיֵּצֵא לְדַרְכּוֹ, כַּעֲבוֹר כַּמָּה שָׁעוֹת שָׁקְעָה הַחַמָּה וְחָשַׁךְ עָלָיו הַיּוֹם, וַיִּפֶּן לְמָלוֹן אֲשֶׁר עַל אֵם הַדֶּרֶךְ לִתְנוּמַת לַיִל, מִכְּיָוון שֶׁשְּׁכִירוּת 'מִיטָה' בַּמָּלוֹן עוֹלָה סַךְ מֵאָה רוּבֶּל הֶחְלִיט לִישֹׁן עַל הַסַּפְסָל בַּ'פְּרוֹזְדוֹר' שֶׁלִּפְנֵי הַטַּרַקְלִין (כִּי כָּל רְכוּשׁוֹ לֹא הָיָה אֶלָּא מֵאָה רוּבֶּל), בְּשָׁכְבוֹ עַל 'מִשְׁכָּבוֹ' נִכְנְסוּ אֶל הַמָּלוֹן כַּמָּה סוֹחֲרִים, יְהוּדִים פּוֹרְקֵי עוֹל, שֶׁהָיוּ אָז בְּדֶרֶךְ חֲזָרָתָם מֵ'יָרִיד' גָּדוֹל שֶׁהִרְווִיחוּ בּוֹ הוֹן רַב, וְהֵסֵבּוּ לִסְעוּדָתָם, כְּטוֹב לִיבָּם בַּיַּיִן, הֵחֵלּוּ לְדַבֵּר בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת דִּבְרֵי שְׁטוּת וַהֶבֶל, לִשְׂחוֹק רח"ל מִכָּל הַקָּדוֹשׁ וְהַיָּקָר. אַחַר זְמַן הִכְרִיז אֶחָד מֵהֶם, הִנְנִי מַצִּיעַ לִמְכִירָה אֶת חֶלְקִי לעוה"ב בְּעַד מֵאָה רוּבֶּל, כְּשְׁמוֹעַ הֶחָסִיד אֶת דְּבָרָיו, אָמַר, הֲרֵי זֶה 'עֵסֶק' הָרִאשׁוֹן שֶׁנִּזְדַּמֵּן לְיָדִי, שׁוּמָה עָלַי לִשְׁמוֹעַ בְּקוֹל הָרַבִּי וְלִקְנוֹת מֵהַאי גַּבְרָא אֶת חֶלְקוֹ לעוה"ב, קָם הֶחָסִיד 'מִמִּיטָּתוֹ' נִיגַּשׁ אֶל הַ'לֵּץ', וְאָמַר, חָפֵץ אֲנִי בְּחֶלְקְךָ לעוה"ב, הָא לְךָ מֵאָה רוּבֶּל, וְתִמְכְּרֵהוּ לִי, אַזַּ בִּתְנַאי שֶׁתַּעֲמִיד עַל הַמְּכִירָה 'עֵדִים' וְתִכְתְּבֵהוּ בִּשְׁטָר כָּתוּב וְחָתוּם כַּדָּת וְכַדִּין, לְמַעַן יַעֲמוֹד הַדָּבָר יָמִים רַבִּים, וַיַּעֲשׂוּ כֵּן. וַיֵּלֶךְ כָּל אֶחָד לְדַרְכּוֹ.

בְּהַגִּיעַ אוֹתוֹ 'לֵץ' אֶל בֵּיתוֹ, סִיפֵּר לִנְוָות בֵּיתוֹ אֶת כָּל קוֹרוֹת הַדֶּרֶךְ, וְעַל הַהוֹן שֶׁהִרְווִיחַ בְּכָל עֶסְקָיו, וְהוֹסִיף לוֹמַר, בְּסוֹף הַדֶּרֶךְ 'הִרְוַוחְתִּי' עוֹד מֵאָה רוּבֶּל עַל חֶלְקִי לעוה"ב, נֶחֱרְדָה הָאִשָּׁה עַד עִמְקֵי נַפְשָׁהּ, וַתַּעַן וַתֹּאמַר, מֵהֵר קַח אֶת הַלְּבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס, וְרוּץ נָא אֶל הֶחָסִיד 'הַקּוֹנֶה' וּתְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיַּחֲזוֹר בּוֹ מֵהַמֶּקַח, וְאִם אִי אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן, תֵּן לִי עַתָּה 'גֵּט' פִּיטוּרִין', וְשַׁלְּחֵנִי לְנַפְשִׁי, כִּי אֵינֶנִּי דָּרָה בִּמְדוֹר אֶחָד עִם מִי שֶׁאֵין לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָעוֹלָם הַבָּא, כִּרְאוֹת הָאִישׁ אֶת מַצַּב הַבִּישׁ אֲשֶׁר נִקְלַע אֵלָיו שֶׁלֹּא בִּרְצוֹנוֹ, וְכִי הָאִשָּׁה נְחוּשָׁה בְּדַעְתָּהּ לְגָרְשׁוֹ מֵהַבַּיִת, הֵחֵל לְדַבֵּר אֶל לִיבָּהּ שֶׁלֹּא תַּעֲשֶׂה רַעַשׂ כֹּה גָּדוֹל מִכָּל הַמַּעֲשֶׂה, כִּי בֶּאֱמֶת הָיָה הַכֹּל רַק בִּ'שְׂחוֹק' וּבִלֹּא כַּוָּונָה אֲמִיתִּית, אַזַּ הִיא בְּשֶׁלָּהּ, שָׁמוֹעַ שָׁמַעְתִּי מִפִּיךְ שֶׁעָשִׂיתָ שְׁטַר מֶכֶר כָּתוּב וְחָתוּם - כָּל זְמַן שֶׁאֵין הַשְּׁטָר בְּיָדִי לְקָרְעוֹ וּלְבַעֲרוֹ מִן הָעוֹלָם, אֵינֶנִּי דָּרָה עִמְּךָ בְּבַיִת אֶחָד. בַּצַּר לוֹ תָּר הַ'לֵּץ' אַחַר הֶחָסִיד, הִשִּׂיגוֹ, וַיִּבְךְ וַיִּתְחַנֵּן לוֹ לְבַטֵּל אֶת הַמֶּקַח כְּעַפְרָא דְּאַרְעָא, אַזַּ הֶחָסִיד לֹא אָבָה בְּשׁוּם פָּנִים וָאוֹפָן לְהַחֲזִירוֹ, גַּם לֹא בְּעַד 'עֲשֶׂרֶת מוֹנִים' מִמָּה שֶׁשִּׁילֵּם לוֹ מִתְּחִילָּה, מִכְּיָוון שֶׁכֵּן, שְׁאָלוֹ הַמּוֹכֵר, בְּכַמָּה מָעוֹת הִינְּךָ 'מַעֲרִיךְ' אֶת חֶלְקִי הַדַּל בָּעוֹלָם הַבָּא, אָמַר לוֹ הֶחָסִיד, לְדַעְתִּי, עֶרְכּוֹ שֶׁל חֶלְקְךָ בָּעוֹלָם הַבָּא הוּא 'מָאתַיִים וַחֲמִישִּׁים אֶלֶף רוּבֶּל' טָבִין וּתְקִילִין - סְכוּם אַדִּיר שֶׁהָיָה בּוֹ בִּכְדֵי לְהַשִּׂיא אֶת כָּל בְּנוֹתָיו שֶׁל הֶחָסִיד בְּכָבוֹד וְהַרְחָבָה גְּדוֹלָה, וְאַף לְהַעֲנִיק 'נֶדֶן' רָאוּי לִשְׁמוֹ... בְּלִית לְפָנָיו שִׁתֵּי בְּרֵירוֹת, הָלַךְ הַמּוֹכֵר וּמָכַר כַּמָּה מֵחֲפָצָיו הַיְקָרִים, וּמִשֶּׁהִגִּיעַ לְכָל הַסְּכוּם מָסַרוֹ לֶחָסִיד, וְהֶחָסִיד הֶחֱזִיר לוֹ אֶת ה'שְׁטָר'. וַיֵּלֶךְ לְבֵיתוֹ, הֶרְאָה אֶת הַשְּׁטָר לִבְנֵי בֵּיתוֹ וַיִּקְרְעוּהוּ לִגְזָרִי גְּזָרִים, וְשָׁב הַשָּׁלוֹם לִשְׁרוֹר בְּבֵית הַמּוֹכֵר.

מִשָּׁם חָזַר הֶחָסִיד אֶל הבעש"ט הק', וַיִּשְׁאָלֵהוּ, מִמָּה נַפְשָׁךְ עָשִׂיתִי כָּאן מַעֲשֶׂה 'גְּנֵיבָה', כִּי אִם כָּל חֶלְקוֹ שֶׁל הַסּוֹחֵר בָּעוֹלָם הַבָּא אֵינוֹ שָׁוֶוה אֶלָּא מֵאָה רוּבֶל, אִם כֵּן הָיָה כָּאן הוֹנָאָה - בְּמַה שֶׁהֶחֱזַרְתִּיו לוֹ בְּסָכוּם גָּדוֹל כָּל כָּךְ (אַלְפַּיִים וּמֵאָה יָדוֹת כְּמוֹתוֹ), וְאִם אָכֵן שָׁוְוִיו כַּסְּכוּם הַשֵּׁנִי, אִם כֵּן מֵעִיקָּרָא 'מִקַּח טָעוּת' הָיָה מַה שֶּׁמְּכָרוֹ בְּעַד מֵאָה רוּבֶל, וּכְלָל לֹא בָּא 'הָעוֹלָם הַבָּא' שֶׁלּוֹ תַּחַת רְשׁוּתִי.

עָנָה הבעש"ט הק', אֵין כָּאן לֹא 'מִקַּח טָעוּת' וְלֹא 'הוֹנָאָה', הֵן בִּתְחִילַּת הַדָּבָר וְהֵן בְּסוֹפוֹ, כִּי עֶרְכּוֹ וְשָׁוְוִיו שֶׁל ה'חֵלֶק' לָעוֹלָם הַבָּא נִמְדָּד לְפִי 'הַהַעֲמָדָה' וְהַהַעֲרָכָה' שֶׁבְּעָלָיו מַעֲרִיכוֹ, וְעַל כֵּן, מִתְּחִילָּה שֶׁכָּל הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁלּוֹ לֹא הָיָה שָׁוֶוה בְּעֵינָיו כִּי אִם מֵאָה רוּבֶל, הָיָה זֶה עֶרְכּוֹ הַנָּכוֹן, אַף לְבַסּוֹף שֶׁהֵחֵל לְהַכִּיר בְּשָׁוְוִיו וְהָיָה מוּכָן לְשַׁלֵּם מָאתַיִם וַחֲמִישִּׁים אֶלֶף רוּבֶל תְּמוּרָתוֹ, הֲרֵי בָּזֶה עַצְמוֹ הֶעֱלָה אֶת שָׁוְוִיו עַד כְּדֵי סְכוּם זֶה.

הַבְּכוֹרָה רַק בְּנִזִּיר עֲדָשִׁים

וּבָזֶה בֵּיאֲרוּ הַיְאַךְ שִׁילֵּם יַעֲקֹב לְעֵשָׂו עַל הַבְּכוֹרָה רַק בְּנִזִּיד עֲדָשִׁים' - מַדּוּעַ לֹא נֶחְשַׁב כְּ'מִקַּח טָעוּת', כִּי בְּעֵינֵי עֵשָׂו לֹא שָׁוְוה כָּל הַבְּכוֹרָה רַק כְּנִזִּיד עֲדָשִׁים' וּשְׁפִיר הֲוָוה 'מִקַּח אֱמֶת'. וּלְדִידַן יֵשׁ לוֹמַר, בְּכָל עִנְיְנֵי עֲבוֹדַת ה' - בְּאוֹתוֹ עֵרֶךְ וְשָׁוְוִיוּת שֶׁהִנְּךָ מַעֲרִיךְ וּמְיַקֵּר אֶת הָעֲבוֹדָה, מַמָּשׁ כֵּן הוּא שָׁוְוִיו אַף בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל, וּבַמֶּה נֵדַע כַּמָּה מַעֲרִיךְ הַיְהוּדִי אֶת עֲבוֹדָתוֹ - לְפִי הַחִיּוּת, הַלֵּב וְהַהִתְלַהֲבוּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּגִשְׁתּוֹ אֶל הַקּוֹדֶשׁ.

הגה"צ רַבִּי אֵלְיָהוּ לָאפְיַאן זצ"ל רָאָה פַּעַם שְׁנֵי פּוֹעֲלִים שֶׁסּוֹלְלִים כְּבִישׁ, שָׁאַל אוֹתָם ר"א 'מָה מַעֲשֵׂיכֶם' כָּאן, עָנָה אֶחָד מֵהֶם שֶׁהוּא צָרִיךְ לְפַרְנֵס אֶת בְּנֵי בֵּיתוֹ - וְקָבַל' בִּטְרוּנְיָא עַל מַצָּבוֹ הַמִּסְכֵּן, שֶׁמַּשְׁחִיר עַצְמוֹ בְּעַד פְּרוּטוֹת מְעוּטוֹת, לְמַעַן יוּכַל לִקְנוֹת כִּכַּר לֶחֶם, לֶחֶם צַר וּמֵים לַחַץ, לְאִידָךְ, רֵעֵהוּ שֶׁהָיָה יְהוּדִי מִבְּנֵי תֵּימָן עִם פֵּאוֹת עַל שְׁנֵי צִדְעֵי רֹאשׁוֹ עָנָה בְּשִׂמְחָה עֲצוּמָה, הִנֵּנוּ עוֹשִׂים כָּאן 'מַעֲשֵׂי חֶסֶד', כִּי רְאֵה נָא, בְּכָל יוֹם עוֹבְרִים כָּאן הַרְבֵּה יְהוּדִים, וּמֵאַחַר שֶׁהַכְּבִישׁ אֵינוֹ סָלוּל קָשֶׁה עֲלֵיהֶם מְאֹד לְהַלֵּךְ כָּאן, מַה גַּם שֶׁאֲמָהוֹת עוֹבְרוֹת כָּאן עִם עֲגָלוֹת וּבָהֶם תִּינוֹקוֹת וְהֵמָּה מִתְקַשׁוֹת מְאֹד לַעֲבוֹר כָּאן, לָכֵן אָנוּ עוֹסְקִים בְּ'חֶסֶד', לְסַלּוֹל כְּבִישׁ נָאֶה וְיָאֶה, וּבָזֶה נַעֲזוֹר לָהֶם וְנַקֵּל עֲלֵיהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ.

וַיָּבֹא רַבִּי אֵלְיָהוּ נִסְעָר מִשִּׂיחָה זוֹ, וְכֹה אָמַר, הֲרֵי לְפָנֵינוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים, שְׁנֵיהֶם עוֹבְדִים קָשֶׁה מְאֹד בְּעָמָל מְפָרֵךְ, שְׁנֵיהֶם מַשְׁחִירִים אֶת יְדֵיהֶם וְכָל גּוּפָם, וּשְׁנֵיהֶם מְפַרְנְסִים מִשְׁפַּחְתָּם בְּקוֹשִׁי, אָמְנָם הַהֶבְדֵּל בֵּין שְׁנֵיהֶם הוּא כִּרְחוֹק מִזְּרָח מִמַּעֲרָב, כִּי הָרִאשׁוֹן עוֹבֵד כְּמוֹ 'בְּהֵמָה' - כָּל עֲבוֹדָתוֹ רַק כְּדֵי לֶאֱכוֹל וְלִשְׁבּוֹעַ, לְהִתְפַּרְנֵס וּלְמַלֵּא צְרָכָיו. לְעוּמָתוֹ, הַשֵּׁנִי מְקַיֵּים בְּכָל רֶגַע וָרֶגַע מִצְוַות חֶסֶד, וְלֹא רַק מִצְוָה גְּרִידָא, אֶלָּא מִצְוָה הַבָּאָה לוֹ בְּקוֹשִׁי עָצוּם וְעָמָל מְפָרֵךְ, וַהֲרֵי מִצְוָה כָּזֹאת שָׁוָה פִּי כַּמָּה וְכַמָּה...

וּבְוַדַּאי לְדִידַן יֵאָמֵר, כִּי לָאו דַּוְוקָא עַל בְּנִית הַכְּבִישׁ הַדְּבָרִים אֲמוּרִים, אֶלָּא כָּל הִשְׁתַּדְּלוּת לְפַרְנָסָה, אוֹ טִיפּוּל בִּבְנֵי בֵּיתוֹ - אִם אַךְ יֵשׁ לוֹ דֵּעָה וּבִינָה יְקָרִים כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא (פְּתוּבוֹת נ.) עוֹשֶׂה צְדָקָה בְּכָל עֵת זֶה הַגָּן בָּנָיו וּבְנוֹתָיו כְּשֶׁהֵם קְטַנִּים, אִם כָּךְ יַחְשׁוֹב הֲרֵי הוּא מְקַיֵּים בְּכָל רֶגַע וָרֶגַע מִצְוַות צְדָקָה, וְכֵן בְּכָל דָּבָר וַעֲשָׂיָה בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם יִגַּשׁ לָזֶה בְּכַוָּונָה נְכוֹנָה וְיַרְוִויחַ פִּי כַּמָּה וְכַמָּה טוֹבָה נִצְחִית לוֹ וּלְנִשְׁמָתוֹ.

וְיָרוּעַ שהרה"ק רַבִּי דָּוִד מִלְּעלוֹב זי"ע אָמַר, הִנֵּה הָ'אוֹפָה' בְּעִירֵנוּ, כֹּה גְּדוֹלִים מַעֲשָׂיו, קָם לִפְנוֹת הַבּוֹקֶר, כַּאֲשֶׁר הַכֹּל עֲדַיִן נָמִים שְׁנָתָם, וּבְמִסִּירוּת נֶפֶשׁ מִתְיַיגֵּעַ לָאֲפוֹת לֶחֶם וּמִינֵי מְזוֹנוֹת, וְכָל זֶה - כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַחֲיוֹת נַפְשָׁם, לִשְׁבּוֹעַ לֶחֶם, וְשֶׁהִמְצֵא יִמְצֵא לֶחֶם לַיְלִדֵי התשב"ר לָקַחַת אִתָּם לְבֵית תַּלְמוּדָם.

וְהִסְבִּיר הרה"ק מִנָּוארְקָא זי"ע, כִּי הַגַּם שֶׁהָ'אוֹפֶה' הַלָּזֶה מְבַקֵּשׁ מָעוֹת בְּעַד כָּל כִּכַּר לֶחֶם, מ"מ זֶה אֵינוֹ אֶלָּא בְּחִיצוֹנִיּוּת, אֲבָל בִּפְנִימִיּוּתוֹ כַּוָּונָתוֹ לְהַשְׁבִּיעַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּמְקַיֵּים בָּזֶה מִצְוַות חֶסֶד לַאֲלָפִים וְלִרְבָבוֹת, יֵשׁ שֶׁהִסְבִּירוּ הַכַּוָּונָה בִּדְבָרָיו, שֶׁהָאוֹפֶה גּוֹבֶה מָעוֹת אַךְ וְרַק בִּכְדֵי שֶׁיּוּכַל לִקְנוֹת גַּם לְמָחָר קֶמַח וְעֵצִים לְהַסָּקָה, וְגַם כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶא בְּיָדוֹ לְהַחֲיוֹת נַפְשׁוֹ כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ כֹּחַ וְחִיּוּת לְהַמְשִׁיךְ לֶאֱפוֹת.

וּבְהַאי עִנְיָנָא נָבִיא מַה שֶּׁסִּפֵּר אֶחָד מֵהָרַבָּנִים הַחֲשׁוּבִים בעי"ת בְּנֵי בְּרַק, שֶׁבְּיָמִים מִקֶּדֶם עָבְרוּ עָלָיו זְמַנִּים קָשִׁים בְּעִנְיְנֵי פַּרְנָסָה וְעוֹד, נִכְנַס אֶל רַבּוֹ הרה"ק הַ'נְּתִיבוֹת

שָׁלוֹם' זי"ע וְתִינָה אֶת צַעֲרוֹ בְּפָנָיו, אָמַר לוֹ הָרַבִּי הִנֵּה אִיתָא בְּמִדְרָשׁ אֵיכָה (פְּתִיחְתָּא כד) שֶׁבְּזְמַן חוּרְבַּן הַבַּיִת נִזְדַּעֲק אֵלְיָהוּ הַנָּבִיא וְקָרָא לַאֲבוֹתֵינוּ יְשֵׁנֵי חֶבְרוֹן, וְאָמְרוּ שָׁם שֶׁאַבְרָהָם פָּתַח וְאָמַר, רבש"ע לְמָאָה שָׁנָה נָתַתָּ לִי בֵּן וּכְשֶׁעָמַד עַל דַּעְתּוֹ וְהָיָה בָּחוּר בֶּן שְׁלוֹשִׁים וָשֵׁבַע שָׁנִים אָמַרְתָּ לִי הַעֲלֵהוּ עוֹלָה לְפָנַי, וְנַעֲשֵׂיתִי עָלָיו כְּאַכְזָרִי וְלֹא רִיחַמְתִּי עָלָיו, אֶלָּא אֲנִי בְּעַצְמִי כָּפַתְתִּי אוֹתוֹ... לאחמ"כ פָּתַח יִצְחָק וְאָמַר, רבש"ע כְּשֶׁאָמַר לִי אַבָּא 'אֱלוֹקִים יִרְאֶה לוֹ הַשֶּׂה לְעוֹלָה בְּנִי' (לְעֵיל כב, ח), לֹא עִכַּבְתִּי עַל דְּבָרֶיךָ וְנֶעֱקַדְתִּי בְּרִצּוֹן לִבִּי עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ וּפָשַׁטְתִּי אֶת צַוָּארִי תַּחַת הַסַּכִּין, וְלֹא תִּזְכּוֹר לִי זֹאת וְלֹא תְּרַחֵם עַל בָּנַי, פָּתַח יַעֲקֹב וְאָמַר רבש"ע... עַכְשָׁיו נִמְסְרוּ בְּיַד אוֹיְבֵיהֶם כְּצֹאן לַטִּבְחָה, לְאַחַר שֶׁגִּדַּלְתִּם כְּאֶפְרוֹחִים שֶׁל תַּרְנְגוֹלִים וְסָבַלְתִּי עֲלֵיהֶם צַעַר גִּידּוּל בָּנִים, כִּי רוֹב יָמַי הָיִיתִי בְּצַעַר גָּדוֹל בַּעֲבוּרָם, וְעַתָּה לֹא תִּזְכּוֹר לִי זֹאת לְרַחֵם עַל בָּנַי (עכ"ל), וְלִכְאוֹרָה צָרִיךְ בֵּיאוּר אַחַר שֶׁרָאָה יַעֲקֹב כִּי לֹא הוֹעִילָה זְכוּת הָ'עֲקֵידָה' וְהַשְׁחִיטָה, וְכִי תּוֹעִיל לְהָגֵן עֲלֵיהֶם זְכוּת גִּידּוּל י"ב שְׁבָטִים, אֶלָּא וַודַּאי, שֶׁלְּגַדֵּל כָּרָאוּי י"ב שְׁבָטִים חָשׁוּב יוֹתֵר מֵעֲקֵידָה... וּבָזֶה רָצָה הָרַבִּי לוֹמַר, שֶׁלֹּא יִבְכֶּה עַל מַצָּבוֹ, אֶלָּא יִשְׂמַח בְּחֶלְקוֹ שֶׁחָלַק לוֹ ה' - בָּנִים וּבָנוֹת הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה וְהָעֲבוֹדָה לְתִפְאֶרֶת בֵּית אָבוֹת, כִּי אֵין גְּבוֹהַּ מִזֶּה.

יוֹשֵׁב אוֹהָלִים - עִיקַּר הַצְּלָחָתוֹ בַּתּוֹרָה ע"י הַיְגִיעָה וְהַהִתְמָדָה

בְּפֶרֶשְׁתֵּנוּ (כה, כז) נֶאֱמַר, וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים', אִיתָא בְּתַנָּא דְּבֵי אֵלְיָהוּ (רַבָּה פ"ה) בזה"ל, וּמִפְּנֵי מָה זָכָה יַעֲקֹב לְחַיִּים שֶׁלֹּא בְּצַעַר וְשֶׁלֹּא ביצה"ר בָּעוֹלָם הַזֶּה, מִמַּה שֶּׁעָתִיד הקב"ה לִיתֵּן לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבוֹא, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ מְקַטְנוּתוֹ וְעַד זְקֻנוּתוֹ, וְהָיָה בָּקִי בַּמִּקְרָא וּבַמִּשְׁנָה וּבַהֲלָכוֹת וּבָאַגָּדוֹת שֶׁנֶּאֱמַר (כה כז) 'וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים', עכ"ל, הִקְשָׁה הַגָּאוֹן בַּעַל 'שֵׁבֶט הַלֵּוִי' זצ"ל, כֵּיצַד נִיתָּן לוֹמַר עַל יַעֲקֹב שֶׁזָּכָה לְחַיִּים שֶׁלֹּא בְּצַעַר, וְהַלֹּא כָּל יָמָיו הָיוּ מְלֵאִים יִסּוּרִים, בְּצָרַת עֵשָׂו וְצָרַת לָבָן צָרַת דִּינָה וְצָרַת יוֹסֵף, וּכְבָר הֵעִיד יַעֲקֹב עַל עַצְמוֹ מְעַט וְרָעִים הָיוּ יְמֵי שְׁנֵי חַיַּי (לְהַלָּן מז, ט), וּלְחַיִּים כָּאֵלּוּ יִקָּרֵא חַיִּים שֶׁלֹּא בְּצַעַר, וּבֵיאֵר, כִּי וַדַּאי הָיוּ לוֹ לְיַעֲקֹב צָרוֹת צְרוּרוֹת, אַךְ מֵאַחַר שֶׁהָיָה 'יוֹשֵׁב אֹהָלִים' וְכָל יָמָיו הָיָה שָׁקוּעַ בַּתּוֹרָה בְּכָל מַהוּתוֹ, עַל כֵּן לֹא הִרְגִּישׁ כְּלָל בְּצַעַר, אֶלָּא הָיָה מָלֵא בְּאוֹשֶׁר וּבְשִׂמְחַת הַחַיִּים (נִדְפַּס בְּשֵׁבֶט הַלֵּוִי עה"ת), הוֹסִיפוּ עַל כָּךְ, בְּדִיּוּק לְשׁוֹן חַז"ל (מְגִילָּה יז. הובָא בְּרַשׁ"י בְּרֵאשִׁית כח ט) שֶׁיַּעֲקֹב נִטְמַן בְּבֵית עֵבֶר, וְהַלָּשׁוֹן תָּמוּהַּ מַהוּ 'נִטְמַן', מַדּוּעַ לֹא כְּתִיב 'לָמַד' בְּבֵית עֵבֶר. אֶלָּא, שֶׁצּוּרַת לִימּוּדוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הָיָה כְּמֵת אֲשֶׁר מַטְמִינִים אוֹתוֹ בָּאֲדָמָה, שָׁם הוּא שׁוֹהֶה לְבַדּוֹ בְּלֹא חֲבֵרִים, גַּם אֵין בְּיָדוֹ 'לְדַבֵּר' עִם אֲחֵרִים, וְאֵין לוֹ שׁוּם קֶשֶׁר וְשַׂיָּכוּת לָעוֹלָם הַחִיצוֹן, כָּךְ 'הֵמִית' יַעֲקֹב אֶת עַצְמוֹ עַל דִּבְרֵי תוֹרָה, לִלְמוֹד בִּרְצִיפוּת וּבְשִׁקִּיעוּת עֲצוּמָה בְּלֹא שׁוּם שִׂיג וְשִׂיחַ עִם אֲחֵרִים, וְאָכֵן הַלּוֹמֵד בְּאוֹפֶן זֶה - שֶׁהוּא כְּמֵת וּמוּטְמָן בָּאָרֶץ, הֲרֵי הוּא חַי חַיִּים אֲמִיתִּיִּים בְּלֹא צַעַר, וְנָס יָגוֹן וַאֲנָחָה.

הִנֵּה אִיתָא (אָבוֹת ו, ב) 'כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה הֲרֵי זֶה מִתְעַלֶּה', וּבְבֵיאוּר הַדָּבָר רָמְזוּ, כִּי הָאִישׁ הָעוֹמֵד עַל הָאָרֶץ בְּקוֹמָתוֹ לִבְנְיָן רָם וְנִישָּׂא בְּשִׁיעוּר מֵאָה קוֹמוֹת, נִרְאֶה לוֹ שֶׁהַבִּנְיָן עֲנָק וְעָצוּם, אֵין חֵקֶר לִגְדוּלָתוֹ וְאֵין תַּכְלִית לְאוֹרְכּוֹ, אֲבָל אִם יַבִּיט עָלָיו מִלְמַעְלָה, בְּיוֹשְׁבוֹ עַל הַמָּטוֹס יֵרָאֶה בְּעֵינָיו כְּאִילּוּ הַבִּנְיָן קָטָן עַד מְאֹד, וּכְמַעַט שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ. כָּךְ 'הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה הרי"ז מִתְעַלֶּה', כִּי בְּהַבָּטָה מִ'קַּרְקַע עוֹלָם' נִרְאִים לוֹ צָרוֹתָיו וּבְעָיוֹתָיו גְּדוֹלוֹת עַד לֵב הַשָּׁמַיִם, אֲבָל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה הרי"ז מִתְעַלֶּה - וּכְמִי שֶׁיּוֹשֵׁב בִּמְרוֹמֵי אֶרֶץ שֶׁאָז נִרְאִים בְּפָנָיו כָּל בְּעָיוֹתָיו כִּקְטַנּוֹת, חַסְרֵי עֵרֶךְ וַחֲשִׁיבוּת.

וְזֶה הָאוֹמֵר נִיסִּיתִי פְּעָמִים הַרְבֵּה וְלֹא עָלְתָה בְּיָדִי - יִשְׁמַע לְמָה שֶׁהגה"ק הַ'חָפֵץ חַיִּים' זי"ע (ח"ח עַל הַתּוֹרָה בְּפָרָשָׁתֵנוּ), וז"ל, עִנְיַן הַבְּאֵרוֹת אֲשֶׁר חָפַר יִצְחָק מְלַמְּדֵנוּ שֶׁלְּעוֹלָם לֹא יִרְפֶּה הָאָדָם אֶת יָדָיו מִלְּהַמְשִׁיךְ אֶת הָעֵסֶק אֲשֶׁר הִתְחִיל, אַל יֹאוּשׁ וְאַל כִּשָּׁלוֹן, אִם יִצְחָק אָבִינוּ חָפַר וְלֹא מָצָא מַיִם חָפַר בְּאֵר אַחֶרֶת, עַד שֶׁמָּצָא מַיִם, וְאִם רָבוּ עָלֶיהָ חָפַר בְּאֵר אַחֶרֶת, וכ"ב הַמְשִׁיךְ בְּמִלְאכֶת הַחֲפִירָה עַד שֶׁסּוֹף דָּבָר חָפַר וּמָצָא בְּאֵר שֶׁלֹּא רָבוּ עָלֶיהָ, וְקָרָא שְׁמָהּ 'רְחוֹבוֹת', כֵּן הַדָּבָר בְּכָל הָעִנְיָנִים הַחוֹמְרִיִּים וְהָרוּחָנִיִּים, הֵן בְּמִסְחָר וְהֵן בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְאִם מִי שֶׁהוּא אֵינוֹ מַצְלִיחַ בַּתְּחִלָּה בְּלִמּוּדוֹ, אַל יַעֲזוֹב אֶת הַתּוֹרָה, כִּי 'סוֹף הַכָּבוֹד לָבוֹא', וְאִם נִכְשַׁל תְּחִלָּה אֲבָל יַעֲמוֹד עַל אֲמִתָּתָהּ לְבַסּוֹף עכ"ל.

בְּסֵפֶר מָתוֹק הָאוֹר מֵבִיא מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד מֵרָאשֵׁי הַיְשִׁיבוֹת שֶׁנָּהַג לְכַתֵּת רַגְלָיו לַגּוֹלָה, לָקַחַת תְּרוּמַת הַקּוֹדֶשׁ מִנְּדִיבֵי עָם לְטוֹבַת הַיְשִׁיבָה. בְּמַסָּעוֹ הִגִּיעַ רה"י לְבֵית אֶחָד

מֵהַנִּגִּידִים שֶׁהָיָה דָּר בַּקּוֹמָה הָעֶשְׂרִית, וְכִיתֵּת רַגְלָיו עַד הַקּוֹמָה הָעֶשְׂרִית (לא דֶּרֶךְ הַמַּעֲלִית).

נָקַשׁ עַל הַדֶּלֶת, וְהַגְּבִיר פְּתָחָהּ, אַמְנָם מִשֶּׁשָּׁמַע בַּמָּה הַמְדוּבָּר בִּיקֵּשׁ אֶת סְלִיחָתוֹ שֶׁל רה"י, וְכֹה אָמַר לוֹ, וּלְךָ מָה אֶעֱשֶׂה, כִּי מַמָּשׁ עַתָּה, בָּרָגָעִים אֵלּוּ גָּמַרְתִּי לְחַלֵּק אֶת כַּסְפֵּי מַעֲשְׂרוֹתַי... לַשָּׁנָה הַבָּאָה חָזַר הַמַּעֲשֶׂה עַל עַצְמוֹ, וְכָךְ הָיָה בְּמֶשֶׁךְ כַּמָּה וְכַמָּה שָׁנִים - רה"י מְכַתֵּת רַגְלָיו עֶשֶׂר קוֹמוֹת, וְהַגְּבִיר עוֹנֶה לוֹ שֶׁזֶּה עַתָּה סִיֵּים לְחַלֵּק מַעֲשְׂרוֹתָיו. בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית, כְּשֶׁרָאָה הַגְּבִיר שרה"י שׁוּב עוֹלֶה אֵלָיו וּמִתְנַשֵּׁף קָשׁוֹת, לֹא יָכוֹל הָיָה לְהִתְאַפֵּק, וּשְׁאָלוֹ - וְכִי אֵינְכֶם מְבִינִים שֶׁאֵינִי רוֹצֶה לָתֵת לָכֶם... עָנָה רה"י, הֱיַדַּעְתָּ לָמָּה עָלִיתִי, כִּי אֵינְךָ הָרִאשׁוֹן שֶׁטּוֹעֵן בְּפָנַי טַעֲנָה זוֹ, אֶלָּא בִּהְיוֹתִי כָּאן לְמַטָּה כְּבָר אָמַר לִי הַיֶּצֶר - מַדּוּעַ אַתָּה עוֹלֶה, הֲרֵי רָאִיתָ כְּבָר זֶה עִידָּן וְעִדָּנִים שֶׁלֹּא יוֹצֵא מִזֶּה כְּלוּם...

שְׁאַל הַגְּבִיר בְּרוֹב פְּלִיאָה, וּמַדּוּעַ אָכֵן עֲלִיתֶם הֵנָּה, עָנָה לוֹ רה"י, כִּי עָנִיתִי לוֹ לַיֶּצֶר מִתּוֹךְ דְּבָרָיו בְּעַצְמוֹ - הֲרֵי גַּם לִפְנֵי שָׁנָה וּשְׁנָתַיִם אָמַרְתָּ לִי טַעֲנָה זוֹ - מַדּוּעַ אַתָּה עוֹלֶה, וּכְבָר רָאִיתָ אָז שאעפי"כ עָלִיתִי, מַדּוּעַ בָּאתָ אֲלַי שׁוּב הַשָּׁנָה בְּאוֹתָהּ טַעֲנָה יְשָׁנָה, אֶלָּא מַאי אַתָּה אֵינְךָ מִתְיַיאֵשׁ, גַּם אֲנִי אֵינִי מִתְיַיאֵשׁ... וְהֵיינוּ לְלַמְּדֵנוּ, שֶׁלְּעוֹלָם לֹא נִטְעַן עַל עַצְמֵנוּ - מָה יֵּשׁ לִי לְנַסּוֹת שׁוּב, אֶלָּא יְנַסֶּה וְיַנַּסֶּה וְסוֹף דָּבָר יַצְלִיחַ...

טוֹב לוֹ לָאָדָם דָּבָר אֶחָד בְּצַעַר מֵמֵאָה בְּרֵיווח

סִיפֵּר הגה"צ רַבִּי יַעֲקֹב גָּלִינְסְקִי זצ"ל שֶׁפַּעַם נִכְנַס בָּחוּר אֶל הגה"ק הַ'חָפֵץ חַיִּים' זי"ע מִתּוֹךְ בְּכִיָּה וְתַאֲנִיָּה 'רַבִּי, יוֹתֵר אֵין בְּכוֹחִי לִסְבוֹל' כִּי יָגַעְתִּי זֶה כְּחוֹדֶשׁ יָמִים וּבְקוֹשִׁי עָלָה בְּיָדִי לִלְמוֹד וּלְהָבִין דַּף גְּמָרָא אֶחָד, שְׁאָלוֹ הח"ח, וְהֵיכָן אוֹחֵז מָר... וַיַּעַן הַבָּחוּר בְּדַף ג (כִּי הַמַּסֶּכְתּוֹת שֶׁבַּשַּׁ"ס מַתְחִילוֹת בְּדַף ב) נַעֲנָה הַ'חָפֵץ חַיִּים' בְּהִתְפַּעֲלוּת, אָה... אָה... דַּף קג... תִּיקְנוֹ הַבָּחוּר דַּף ג וְשׁוּב אָמַר הח"ח דַּף קג... עַד שֶׁהַבָּחוּר חָשַׁב שֶׁהֶחָפֵץ חַיִּים הִגִּיעַ לְזִקְנָה וְאֵינוֹ מֵבִין אֶת אֲשֶׁר לְפָנָיו... אַף הח"ח הֵבִין מָה הֵם מַחְשְׁבוֹתָיו שֶׁל הַבָּחוּר, עַל כֵּן הֵרָאהוּ אֶת דִּבְרֵי הָאָבוֹת דר"נ (פ"ג ה"ו) 'שֶׁטּוֹב לוֹ לְאָדָם דָּבָר אֶחָד בְּצַעַר מִמֵּאָה בְּרֵיווח', נִמְצָא שֶׁלָּמַדְתָּ כְּמֵאָה פְּעָמִים וּמִמֵּילָא הִינְךָ עוֹמֵד כְּבָר בְּדַף ק"ג... מַעֲשֶׂה הָיָה בְּאִישׁ יְהוּדִי שֶׁהָיָה רָחוֹק מִשְּׁמִירַת הַתּוֹרָה וְהַמִּצְווֹת, אַךְ זָכָה שֶׁבְּנוֹ חָזַר בִּתְשׁוּבָה וְהָיָה יוֹשֵׁב בְּאָהֳלָהּ שֶׁל תּוֹרָה, וּכְשֶׁהִגִּיעַ הָאָב לִ'גְּבוּרוֹת' - כְּשֶׁהוּא בֶּן שְׁמוֹנִים הֵחֵלּוּ לִפְעוֹם בּוֹ הָרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, בְּחָשְׁבוֹ מָה תַּכְלִיתוֹ בְּעוֹלָמוֹ, לְשֵׁם מָה הִגִּיעַ לָעוֹלָם וְעִם מָה הוּא עוֹזֵב... וְאָמַר לִבְנוֹ הָ'אַבְרֵךְ' שֶׁבִּרְצוֹנוֹ לִלְמוֹד עִמּוֹ גְּמָרָא... לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר... הַבֵּן נִיסָּה לְדַבֵּר עַל לִבּוֹ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִקְפּוֹץ בְּבַת אַחַת לִלְימוּד הַגְּמָרָא, וְלֹא יַצְלִיחַ לְהָבִין אֶת הַנִּלְמָד, אַךְ הָאָב הִתְעַקֵּשׁ עַל רְצוֹנוֹ, וְאָכֵן הֵחֵלּוּ לִלְמוֹד בְּיַחַד, כַּעֲבוֹר שָׁנָה הִצְלִיחוּ לְסַיֵּם דַּף אֶחָד, וְאָמַר הָאָב שֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן לַעֲשׂוֹת 'סִיּוּם' עִם סְעוּדַת מִצְוָה בְּכָל הַדִּקְדּוּקִים... אָמַר לוֹ הַבֵּן, לֹא כֵּן אָבִי, 'סִיּוּם' עוֹשִׂים רַק כְּשֶׁגּוֹמְרִים לִלְמוֹד מַסֶּכֶת שְׁלֵימָה, וּמֵעוֹלָם לֹא שָׁמַעְנוּ סְעוּדַת סִיּוּם עַל דַּף אֶחָד, אֲבָל הָאָב עָמַד עַל דַּעְתּוֹ, לָכֵן הָלַךְ הַבֵּן לִשְׁאוֹל אֶת הַגָּאוֹן הַגָּדוֹל רַבִּי מֹשֶׁה פֵיינְשְׁטֵיין זצוק"ל כַּדָּת מָה לַעֲשׂוֹת, הֵשִׁיב לוֹ רַבִּי מֹשֶׁה, אָכֵן מִן הָרָאוּי לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה מְפוֹאֶרֶת לִכְבוֹדָהּ שֶׁל תּוֹרָה, וְאַף אֲנִי בִּרְצוֹנִי לְהִשְׁתַּתֵּף שָׁם, וְנָחַגּ הַ'סִּיּוּם' בְּרוֹב פְּאֵר וְהָדָר. בַּלַּיְלָה הַהוּא עָלָה הָאָב עַל יְצוּעוֹ וְלֹא קָם... וְהָלַךְ הגר"מ פֵיינְשְׁטֵיין לְמַסֵּעַ הַלְוָיָיה וְאַף הִסְפִּידוֹ בִּדְבָרִים כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר יֵשׁ קוֹנֶה עוֹלָמוֹ בְּדַף אֶחָד...

בְּרֶרֶךְ צַחוּת אָמְרוּ, כִּי הִנֵּה אָמְרוּ חֲזַ"ל (מְגִלָּה יז. הוּבָא בְּרַשִּׁ"י בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה) שֶׁיַּעֲקֹב נִטְמַן בְּבֵית עֵבֶר י"ד שָׁנָה וְעָסַק שָׁם בַּתּוֹרָה, וּכְפִי שֶׁהוֹכִיחוּ שָׁם בַּאֲרִיכוּת מֵחֶשְׁבּוֹן מִנְיַן הַשָּׁנִים, אֲמָנָם בַּתּוֹרָה לֹא נִכְתַּב הַדָּבָר לְהֶדְיָא וַאֲפִילּוּ לֹא בִּרְמִיזָא, אַךְ בֶּאֱמֶת שֶׁאֵין לְךָ 'בַּר בֵּי רַב דְּחַד יוֹמָא' וְתִינוֹק בְּבֵית רַבּוֹ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ זֹאת. וְלִימּוּד גָּדוֹל יֵשׁ לִלְמוֹד מִכָּאן, כִּי פְּעָמִים הַרְבֵּה שֶׁאָדָם חוֹשֵׁב לְעַצְמוֹ, בֵּין כֹּה וְכֹה 'כָּל רוֹאַי יַלְעִיגוּ לִי' וּסְבוּרִים שֶׁהֵנְנִי 'בַּטְלָן', וְאִם כֵּן מָה טַעַם יֵשׁ שֶׁאֵשֵׁב וְאֶלְמַד... יֵדַע כִּי הקב"ה מְפָרְסֵם עֲמֵלֵי תוֹרָה, וּכְמוֹ יַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁנִּטְמַן וְלָמַד בְּסֵתֶר וּלְבַסּוֹף נִתְגַּלָּה הַדָּבָר לְעֵין כֹּל...

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה אָמַר אֶחָד מִגְּדוֹלֵי הַדּוֹר לְעָנְיַן מַעֲשֶׂה הָעֲקֵדָה, שֶׁעוֹמֶדֶת לָעַד וּלְנֶצַח נְצָחִים, עַד שֶׁבְּמַתַּן תּוֹרָה תָּקַע הקב"ה בְּקֶרֶן שְׂמֹאל שֶׁל הָאַיִל, וְאִילּוּ לָעָתִיד לָבֹא יִתְקַע בְּקֶרֶן יָמִין, וְלֹא הָיָה שָׁם אִישׁ אֶחָד מִלְּבַד אַבְרָהָם וְיִצְחָק... כִּי הקב"ה מוֹדִיעַ וּמְגַלֶּה אֶת עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ...

וְהִיא הַזְּכוּת הָעוֹמֶדֶת לָנוּ לְעוֹלָם, לָכֵן אָנוּ חוֹזְרִים בְּכָל יוֹם אַחַר פָּרָשַׁת הָעֲקֵידָה, וְלָכֵן 'יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל' לָעֲתִיד לָבוֹא לְגָאֳלֵנוּ מֵהַגָּלוּת הָאֲרוּכָה... לְמַעַן דַּעַת שֶׁדַּיְיקָא אוֹתָם עִנְיָנִים שֶׁבַּהֶצְנֵעַ - כְּגוֹן הַנִּסְיוֹנוֹת שֶׁמַּעֲמִידִים אוֹתוֹ מְשָׁמַיִם, בִּשְׁמִירַת עֵינַיִים, שְׁמִירַת עַצְמוֹ, בִּלִימַת הַפֶּה... וְהוּא מְשַׁבֵּר עַצְמוֹ כְּשֶׁאִישׁ בָּעוֹלָם אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל מָה עוֹבֵר עָלָיו, הֵם הֵם הָעוֹמְדִים לוֹ, מִתְפָּרְסְמִים וְגַם מוֹשִׁיעִים.

כְּפָרָשָׁתֵנוּ (כה, כז) נֶאֱמַר 'וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יוֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה, וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים'. וְלִכְאוֹרָה צ"ב, מַדּוּעַ שִׁנָּה בִּלְשׁוֹנוֹ, כִּי עַל עֵשָׂו אָמַר יוֹדֵעַ צַיִד, וְאִילּוּ גַּבֵּי יַעֲקֹב לֹא אָמַר יוֹדֵעַ תּוֹרָה, וּבֵיאֵר הַגָּאוֹן ה'שֵׁבֶט הַלֵּוִי' זצוק"ל דִּבְשָׁנוֹת עֲלוּמָיו כַּאֲשֶׁר לָמַד בִּישִׁיבַת 'חַכְמֵי לוּבְּלִין' הַמַּעֲטִירָה, בָּא רַב אֶחָד לִדְרוֹשׁ בַּיְשִׁיבָה, וּבְתוֹךְ דְּבָרָיו אָמַר, רָאִיתִי בְּנֵי עֲלִיָּה וּמוּעָטִים מֵהֶם הִינָּם בַּעֲלֵי כִּשְׁרוֹנוֹת, כִּי לֹא הַכִּשְׁרוֹנוֹת יַעַמְדוּ לָאָדָם בְּדַרְכּוֹ לְהַצְלִיחַ בַּתּוֹרָה, אֶלָּא מִידַּת הַתְּמָדָתוֹ וִיגִיעָתוֹ, וְכֵן הֵעִיד הגר"ש בְּעַצְמוֹ שֶׁכָּל גְּדוֹלֵי תּוֹרָה שֶׁנִּתְגַּדְּלוּ בַּיְשִׁיבָה דְּשָׁם הָיוּ הָעֲמֵלִים וְהַיְגִעִים (אַף בַּעֲלֵי הַכִּשְׁרוֹנוֹת שֶׁנִּתְיַיגְּעוּ בַּתּוֹרָה נִתְגַּדְּלוּ כָּרָאוּי בַּתּוֹרָה, כִּי אֵין הַכַּוָּונָה לוֹמַר שֶׁבַּעֲלֵי כִּשְׁרוֹנוֹת אֵינָם יְכוֹלִים לְהַצְלִיחַ ח"ו), וְעַל כֵּן בְּבוֹא הַתּוֹרָה לְשַׁבֵּחַ אֶת יַעֲקֹב אָבִינוּ, לֹא שִׁיבְּחוּהוּ בְּכָךְ שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ תּוֹרָה, אֶלָּא בְּכָךְ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב אֹהָלִים בְּהַתְמָדָה רַבָּה וַעֲצוּמָה.

וּמִכָּאן תְּשׁוּבָה לְכָל הָאוֹמֵר לֹא אֵלַי הַדְּבָרִים אֲמוּרִים, כִּי דַּל כִּישְׁרוֹנוֹת הִנֵּנִי, וְלֹא לְדִידִי וּדְכָוָתִי לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה, כִּי טָעוּת גְּדוֹלָה בְּיָדוֹ, כִּי לֹא הַכִּישְׁרוֹנוֹת קוֹבְעִים אֶת הַהַצְלָחָה בַּתּוֹרָה, אֶלָּא הַיְגִיעָה - כְּשׁוֹר לָעוֹל וְכַחֲמוֹר לַמַּשָּׂא הִיא אֲשֶׁר תָּבִיא אֶת הָאָדָם לִהְיוֹת 'בַּעַל תּוֹרָה'.

וְכֵן אִיתָא בְּתַרְגּוּם יוֹנָתָן בֶּן עוּזִּיאֵל עַל הַפָּתוּב (כה, כז) 'וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יוֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יוֹשֵׁב אֹהָלִים' וּמְתַרְגֵּם וַהֲוָה עֵשָׂו גְּבַר נַחְשִׁירְכָן... וְיַעֲקֹב תָּבַע אוּלְפָן מִן קֳדָם ה', וּפֵירוּשׁ 'גְּבַר נַחְשִׁירְכָן - אָדָם בָּטֵל שֶׁאֵין עוֹשֶׂה מְלָאכָה' וְאִילּוּ יַעֲקֹב אָבִינוּ הָיָה 'תָּבַע אוּלְפָן' הַיְינוּ שֶׁהָיָה מְבַקֵּשׁ אֶת הש"ת. וּמִכָּאן, שֶׁהַיְינוּ גּוּפָא הַהֶבְדֵּל בֵּין יַעֲקֹב לְעֵשָׂו, כִּי עֵשָׂו הָיָה יוֹשֵׁב וּבָטֵל כִּדְמִתְקָרְיָא בִּלְשׁוֹנֵנוּ אָדָם בַּטְלָן, וְתוֹצְאוֹתֶיהָ שֶׁהִרְשִׁיעַ עַד מְאוֹד, אֲבָל יַעֲקֹב אָבִינוּ הָיָה תָּמִיד דּוֹרֵשׁ וּמְבַקֵּשׁ אֶת הש"ת וּבָזֶה נִתְעַלָּה לִרוּם הַמַּעֲלָה וְזָכָה לִהְיוֹת יַעֲקֹב שְׁלִימְתָּא - בְּחִיר שֶׁבָּאָבוֹת.

וִיהִי רָצוֹן שֶׁנִּזְכֶּה לֵילֵךְ בְּדַרְכֵי אֲבוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בַּעֲמַל הַתּוֹרָה בִּשְׁמִירַת גְּדָרִים בְּחֶסֶד אָנוּ וְזַרְעֵנוּ בְּתוֹךְ כְּלַל יִשְׂרָאֵל וְנִזְכֶּה לַגְּאוּלָה הַשְּׁלֵימָה בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן.

סִימָן שׁ׳ - דִּין סְעוּדָה רְבִיעִית ג

אִם צָרִיךְ לְהַנִּיחַ עַל הַשֻּׁלְחָן ב׳ כִּכָּרוֹת בִּסְעוּדָה רְבִיעִית

א. יֵשׁ הַנּוֹהֲגִים בִּסְעוּדָה רְבִיעִית לְהַנִּיחַ עַל הַשֻּׁלְחָן ב׳ כִּכָּרוֹת. אוּלָם, בִּבְרָכַת הַמּוֹצִיא לֹא יִקַּח בְּיָדוֹ אֶלָּא כִּכָּר אַחַת (יִלְקוּט יוֹסֵף שַׁבָּת א ד עַמּוּד תתקלב).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב ז"ל הַתַּשְׁבֵּ"ץ (סי׳ פב): וּכְשֶׁהוּא מַבְדִּיל בְּמוצ"ש אוֹ בְּמוֹצָאֵי יו"ט עַל שֻׁלְחָנוֹ, מְכַסֶּה אֶת הַפַּת כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂים בְּשַׁבָּת. אֲמָנָם א"צ ב׳ לְחָמִים בְּמוצ"ש וּבְמוֹצָאֵי יו"ט. ע"כ. אוּלָם הַשְּׁלָ"ה כָּתַב בְּשֵׁם הַגָּאוֹן כַּנְפֵי יוֹנָה (ח"ב סי׳ ג) שֶׁאַחַר הַהַבְדָּלָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, מְסַדֵּר שֻׁלְחָנוֹ עִם שְׁנֵי כִּכָּרוֹת וְלֹא נָקִיט בִּידֵיהּ אֶלָּא חֲדָא, [וְסַיֵּים: אוֹמֵר 'דָּא סְעוּדָתָא דְּדָוִד מַלְכָּא'. וּבִזְכוּתָהּ נִיצּוֹל מֵחִיבּוּט הַקֶּבֶר]. וְהַיְינוּ שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵךְ עַל לֶחֶם מִשְׁנֶה אֶלָּא עַל כִּכָּר אֶחָד. וע"ע בפע"ח (שַׁעַר יח פֶּרֶק יז). וכ"כ הגר"ח פָּלַאגִ'י (כַּף הַחַיִּים סי׳ לא אוֹת נח) יְסַדֵּר שְׁנֵי כִּכָּרוֹת לִסְעוּדָה רְבִיעִית, וְלֹא יִקַּח בְּיָדוֹ לְהַמּוֹצִיא אֶלָּא אֶחָד, וְיֹאמַר כְּשֶׁיּוֹשֵׁב עַל הַשּׁוּלְחָן אַתְקִינוּ סְעוּדָתָא, וּלְשֵׁם יִחוּד בְּנוּסַח אֲשֶׁר הוּבָא בְּדָרְךְ הַחַיִּים (דֶּרֶךְ קכו אוֹת לא), וּכְשֶׁיֹּאמַר דָּא הִיא סְעוּדָתָא דְּדָוִד מַלְכָּא, יַגְבִּיהַּ קוֹלוֹ. ע"כ. ומ"ש בְּבֶן אִישׁ חַי (ש"ב ס"פ וַיֵּצֵא), לְעוֹלָם יְסַדֵּר אָדָם שֻׁלְחָנוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת "בְּלֶחֶם מִשְׁנֶה", וְאִפִּי' שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכוֹל אֶלָּא רַק כְּזַיִת וכו'. ע"כ. צ"ל שֶׁרַק מְסַדֵּר שׁוּלְחָנוֹ בְּלֶחֶם מִשְׁנֶה, אַךְ מְבָרֵךְ עַל אֶחָד. [וְהֵבִיאוּ שֶׁבְּסֵפֶר הַפַּרְדֵּס להגרא"ל עֶפְשְׁטֵיין כ׳ שֶׁצָּרִיךְ לֶחֶם מִשְׁנֶה בִּסְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה]. וע׳ בְּשׁוּ"ת צִיץ אֱלִיעֶזֶר (חי"ח סי׳ ס) שֶׁכָּתַב, שֶׁדְּבָרִים אֵלֶּה נְעוּצִים בְּתוֹרַת הָרָז.

וְהִנֵּה הַלָּשׁוֹן בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ כָּאן: לְעוֹלָם יְסַדֵּר אָדָם שֻׁלְחָנוֹ בְּמוצ"ש וכו'. וּפֵירֵשׁ הט"ז שֶׁלֹּא נִתְכַּוְּנוּ לְעִנְיַן עֲשִׂיַּית תַּבְשִׁילִין אֲפִילוּ א"צ לָהֶם אֶלָּא לִכְזַיִת, וא"כ יהי' פי' שֶׁל א"צ מִכֹּחַ שְׁבִיעָה, וְהָיָה לוֹ לוֹ' אפי' אִם שָׂבַע, לֹא לְשׁוֹן א"צ, דְּזֶה פָּשׁוּט שא"ל שֶׁהוּא תָּאֵב לֶאֱכוֹל כְּזַיִת, אֶלָּא פי' יְסַדֵּר שֻׁלְחָנוֹ בִּפְרִיסַת מַפָּה עַל הַשֻּׁלְחָן וּשְׁאָר מִינִים הַנְּהוּגִים אֲצְלוֹ לַעֲרִיכַת הַשֻּׁלְחָן. ע"כ. וְהוּבָא בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סִימָן ש) דְּיִסַּדֵּר שֻׁלְחָנוֹ קָאֵי עַל הַהֶכָנָה. [וְהַיְינוּ דְּלֹא נִיחָא דְּקָאֵי עַל סִידּוּר הַשֻּׁלְחָן כְּמוֹ בְּשַׁבָּת עִם לֶחֶם מִשְׁנֶה].

הַמַּפְסִיק מִנְהָגוֹ לֶאֱכוֹל סְעוּדָה רְבִיעִית מָתַי צָרִיךְ הַתָּרָה

ב. הָרָגִיל לֶאֱכוֹל סְעוּדָה רְבִיעִית מִידֵי מוֹצָאֵי שַׁבָּת, יַקְפִּיד לִנְהוֹג כֵּן כָּל יְמֵי חַיָּיו, וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְקַיֵּים סְעוּדָה זוֹ בְּאוֹפֶן חַד פַּעֲמִי, אֵין צָרִיךְ שֶׁיַּעֲשֶׂה הַתָּרָה, אַךְ אִם בְּדַעְתּוֹ לְהַפְסִיק לְגַמְרֵי מִמִּנְהָגוֹ זֶה מִפְּנֵי סִיבַּת חוֹלִי וְכַדּוֹמֶה, צָרִיךְ שֶׁיַּעֲשֶׂה הַתָּרָה עַל מִנְהָגוֹ. וְהַמֵּיקֵל לְסְמוֹךְ עַל הַתָּרַת נְדָרִים שֶׁעוֹשֶׂה בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים, יֵשׁ לוֹ עַל מַה לְּסְמוֹךְ (שָׁם עַמּוּד תתקלג).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב ע' בַּגמ' (נְדָרִים טו.) בְּאוֹתָם שֶׁנָּהֲגוּ הַנָּהָגָה בִּדְבָרִים הַמּוּתָּרִים וַאֲחֵרִים נָהֲגוּ בָּהֶם אִיסּוּר [מֻחְמֶּרֶת סְיָיג], אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְהַתִּירָם בִּפְנֵיהֶם. שֶׁנֶּאֱמַר, לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ. וְהַיְינוּ שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לְזַלְזֵל בִּנְדָרִים גְּמוּרִים, שֶׁבָּהֶם עוֹבֵר עַל אִיסּוּר תּוֹרָה אִם עוֹבֵר עַל נִדְרוֹ, וְכֵן בִּשְׁבוּעָה נֶאֱמַר, מוֹצָא שְׂפָתֶיךָ תִּשְׁמוֹר וְעָשִׂיתָ כַּאֲשֶׁר נָדַרְתָּ. וְנֶאֱמַר, כְּכָל הַיּוֹצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה. וְכֵן הוּא בָּרַמְבַּ"ם (פֶּרֶק א' מֵהִלְכוֹת נְדָרִים), וּבְשֻׁלְחָן עָרוּךְ (יו"ד סי' ריד) דְּדָבָרִים שֶׁנָּהֲגוּ בָּהֶם אִיסּוּר הָוֵי כְּאִילּוּ קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם בְּנֶדֶר, וְהָרוֹצֶה לַחֲזוֹר בּוֹ מֻחְמֶּרֶת שֶׁאֵינוֹ בָּרִיא, צָרִיךְ לְהַתִּיר מִנְהָגוֹ בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה. ע"כ. וְאֲמָנָם כְּשֶׁאֵין בְּדַעְתּוֹ לְבַטֵּל מִנְהָגוֹ לְגַמְרֵי, אֶלָּא בְּאוֹפֶן חַד פַּעֲמִי, אֵין צָרִיךְ הַתָּרָה, וכמ"ש בכיו"ב הַגָּאוֹן הַנּוֹדָע בִּיהוּדָה בְּדָגוּל מֵרְבָבָה (יוֹרֶה דֵּעָה סִימָן ריד) וְהִשִּׂיג עַל הַשַּׁ"ךְ, וְדַעְתּוֹ שֶׁאִם אֵין כַּוָּונָתוֹ לְבַטֵּל מִנְהָגוֹ לְגַמְרֵי, כִּי אִם לְעֵת עַתָּה, יֵשׁ לְהַתִּיר גַּם בְּלִי הַתָּרָה. וְכֵן כָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סִימָן תקפא ס"ק יב) לְגַבֵּי תַּעֲנִית בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁיֵּשׁ לְהָקֵל בְּתַעֲנִית זוֹ בְּמָקוֹם קְצָת חוֹלִי, וְאֵינוֹ צָרִיךְ הַתָּרָה. לְפִי שֶׁאֵינוֹ מְבַטֵּל לְגַמְרֵי מִמִּנְהָגוֹ, רַק לְאוֹתָהּ שָׁנָה. ע"ש. גַּם בְּשׁוּ"ת חֶתָן סוֹפֵר (סִימָן ג') הִסְכִּים לְדִבְרֵי הַדָּגוּל מֵרְבָבָה הנ"ל. ע"ש. וְכֵן פָּסַק בְּשׁוּ"ת זֶרַע

אֻמָּת חֵלֶק א׳ (חֵלֶק אוֹרַח חַיִּים סִימָן עה, וְחֵלֶק ג׳ סִימָן מח). וְכֵן פָּסַק מהר״ש עֶנְגִּיל חֵלֶק ז׳ (סִימָן נ׳). וְכֵן כָּתַב הַגָּאוֹן בַּעַל שׁוֹאֵל וּמֵשִׁיב בְּיַד שָׁאוּל (סִימָן ריד). ע״ש. וְכֵן כָּתַב בְּמַטֵּה יְהוּדָה למהר״י עַיָּאשׁ. וְכִמְבוֹאָר דִּין זֶה בְּשׁו״ת יַבִּיעַ אֹמֶר חֵלֶק ב׳ (חֵלֶק אוֹרַח חַיִּים סִימָן ל׳ אוֹת ו׳), וְחֵלֶק ו׳ (סִימָן ז׳ אוֹת ה׳), וּבְשׁו״ת יְחַוֶּה דַּעַת חֵלֶק א׳ (סִימָן נ׳ עַמּוּד קמז) וּבְחֵלֶק ב׳ (סִימָן ע׳). ע״ש.

הָיָה אוֹכֵל סְעוּדָה שְׁלִישִׁית וּבְאֶמְצַע הַסְּעוּדָה חָשְׁכָה, וְנִתְכַּוֵּון לָצֵאת י״ח סְעוּדָה רְבִיעִית

ג. מִי שֶׁהָיָה אוֹכֵל סְעוּדָה שְׁלִישִׁית וּבְאֶמְצַע סְעוּדָתוֹ חָשְׁכָה לוֹ, כָּל שֶׁאָכַל כְּזַיִת פַּת אַחַר חֲשִׁיכָה וְנִתְכַּוֵּון לָצֵאת בּוֹ יְדֵי חוֹבַת סְעוּדָה רְבִיעִית, יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. [וּמִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה אֵין כְּדַאי לִסְמוֹךְ עַל זֶה רַק מִי שֶׁהוּא חוֹלֶה אוֹ שֶׁקָּשֶׁה לוֹ מְאֹד וכדו׳, שֶׁהֲרֵי סְעוּדָה זוֹ מַעֲלָתָהּ רָמָה מְאֹד, וּבְפָרָט עַל פִּי הַסּוֹד. וַהֲרֵי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁזְּמַנָּהּ הוּא בְּדָווְקָא אַחֲרֵי הַהַבְדָּלָה. וְרַבּוּ מַעֲלוֹתֶיהָ וּסְגוּלוֹתֶיהָ. וְגַם אִם אֵין לוֹ תֵּיאָבוֹן וְקָשֶׁה לוֹ לֶאֱכוֹל אַחַר הַהַבְדָּלָה, הֲרֵי יָכוֹל לֶאֱכוֹל עַד עַמּוּד הַשַּׁחַר] (שָׁם).

וּבַהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב הָאוֹכֵל סְעוּדָה שְׁלִישִׁית וְחָשְׁכָה לוֹ, עַד אַחַר הַלַּיְלָה, כָּל שֶׁאוֹכֵל כְּזַיִת פַּת אוֹ יוֹתֵר וּמִתְכַּוֵּין לָצֵאת בָּזֶה י״ח סְעוּדָה רְבִיעִית, נִרְאֶה שֶׁבְּדִיעֲבַד יָצָא, אע״פ שֶׁלֹּא הִפְסִיק בְּאֶמְצַע הַסְּעוּדָה בבהמ״ז, מֵאַחַר שֶׁעִיקַּר חִיּוּב סְעוּדָה רְבִיעִית שָׁנוּי בְּמַחְלוֹקֶת הַגְּאוֹנִים וְהָרִאשׁוֹנִים. וְלָא דָּמֵי לִסְעוּדָה שְׁנִיָּה שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת בְּתוֹכָהּ סְעוּדָה שְׁלִישִׁית, שֶׁהִצְרִיכוּ לְהַפְסִיק בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וְהַמּוֹצִיא, כמ״ש בְּשׁו״ת הָרִא״שׁ (כְּלָל כב סי׳ ד), וז״ל: אִם נִמְשְׁכָה בְּשַׁבָּת סְעוּדַת הַבּוֹקֶר עַד זְמַן הַמִּנְחָה, יַפְסִיק הַסְּעוּדָה וִיבָרֵךְ בהמ״ז, וְיַחֲזוֹר לִיטוֹל יָדָיו וִיבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא, וְיִסְעוֹד, וְנָכוֹן הַדָּבָר, שֶׁאִם לֹא הָיָה עוֹשֶׂה כֵּן, מֵאַחַר שֶׁנִּמְשְׁכָה סְעוּדַת הַבּוֹקֶר עַד אוֹתָהּ שָׁעָה, לֹא הָיָה יָכוֹל לֶאֱכוֹל אח״כ אֶלָּא אֲכִילָה גַּסָּה וכו׳. ע״ש. וע״ע בְּתוֹסָפוֹת (שַׁבָּת קיח.), וּבְטוּר וּב״י (סי׳ רצא). מְשׁוּם דְּשָׁאנֵי סְעוּדָה שְׁלִישִׁית שֶׁיֵּשׁ לָהּ יְסוֹד בש״ס (שַׁבָּת קיז:), וְהִסְמִיכוּהָ עַל הַכָּתוּב אִכְלוּהוּ הַיּוֹם וכו׳. משא״כ סְעוּדָה רְבִיעִית, יֵשׁ לְהָקֵל בָּהּ.

וְכֵן פָּסַק הָאֲלִיָּה רַבָּה (סִימָן ש׳ סק״א): וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי שֶׁאִם נִמְשְׁכָה סְעוּדָה שְׁלִישִׁית עַד אַחַר חֲשִׁיכָה א״צ לֶאֱכוֹל עוֹד סְעוּדָה רְבִיעִית בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת. וְהֵבִיאוֹ לַהֲלָכָה הַבְּאֵר הֵיטֵב שָׁם, וְהַיַּד יוֹסֵף (שָׁם), וְהָעָרוּךְ הַשֻּׁלְחָן (סק״ג). וכ״כ בְּמִשְׁמֶרֶת שָׁלוֹם קַיְיָדְנוֹב (סי׳ כט אוֹת ב, עַמּוּד מא). וכ״כ הָרַב מַטֵּה אֶפְרַיִם (סוֹף סי׳ תרב), וּבְאֶלֶף לַמַּטֶּה שָׁם, וּבְעֵץ יוֹסֵף עַל הָעֵין יַעֲקֹב (שַׁבָּת קיט:). וכ״פ הרה״ג רַבִּי חַיִּים כַּסָּאר בְּשׁו״ת הַחַיִּים וְהַשָּׁלוֹם (סי׳ קיט), וּבְשׁו״ת פְּעוּלַת צַדִּיק (ח״ג סי׳ לח).

וְאע״פ שֶׁהָרַב מְנוֹרָה הַטְּהוֹרָה (סי׳ ש סק״א), וְהָרַב תְּהִלָּה לְדָוִד, וְהָרַב תּוֹרַת שַׁבָּת (שָׁם) כָּתְבוּ לְפַקְפֵּק עַל זֶה [וע״ע בְּכַף הַחַיִּים ס״ק יא, וּבְשׁו״ת מִנְחַת יְחִיאֵל ח״א סי׳ מב אוֹת ב. ע״ש], נִרְאֶה שֶׁהָעִיקָּר כְּדִבְרֵי הא״ר, כִּי הָאַחֲרוֹנִים שֶׁפִּקְפְּקוּ בָּזֶה, לֹא רָאוּ מ״ש בְּאוֹצַר הַגְּאוֹנִים (בְּרָכוֹת סי׳ שכח) בְּשֵׁם רַב צֶמַח גָּאוֹן דִּסְעוּדָה רְבִיעִית אֵינָהּ חוֹבָה, אִי בָּעֵי אָכִיל אִי בָּעֵי לָא אָכִיל. וכ״כ רַבֵּינוּ חֲנַנְאֵל בְּשֵׁם רַב יְהוּדָאִי גָּאוֹן, הֵבִיאוֹ רַאֲבִי״ה (פְּסָחִים סי׳ תקטז עַמּוּד קמז). וְכֵן כָּתַב בְּמַחֲזוֹר וִיטְרִי (ס״ס קנא עַמּוּד קיח), בְּשֵׁם רַב עַמְרָם גָּאוֹן, דְּאִי בָּעֵי אָכִיל אִי בָּעֵי לָא אָכִיל. וכ״כ בְּסֵפֶר הַמַּנְהִיג (הִלְכוֹת שַׁבָּת סִימָן סה). הִילְכָּךְ יֵשׁ לְהָקֵל בנ״ד.

כְּשֶׁחָל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ בְּמוֹצָ״שׁ, בְּסְעוּדָה רְבִיעִית אַחַת יוֹצֵא גַּם יְדֵי סְעוּדַת רֹאשׁ חוֹדֶשׁ

ד. כְּשֶׁחָל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְכֵן מוֹצָאֵי שַׁבָּת שֶׁחָל בְּחוֹל הַמּוֹעֵד, בְּסְעוּדָה רְבִיעִית אַחַת יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת סְעוּדַת רֹאשׁ חוֹדֶשׁ וְחוֹל הַמּוֹעֵד (שָׁם עַמּוּד תתקלד).

וּבַהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב הִנֵּה לְפִי מ״ש הגרי״ח בְּסֵפֶר הוֹד יוֹסֵף (סי׳ סא) גַּם בנ״ד צָרִיךְ לֶאֱכוֹל עוֹד כְּזַיִת לִכְבוֹד ר״ח וחוה״מ, מִשּׁוּם שֶׁאֵין עוֹשִׂים מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת. בְּרַם בְּקוּשְׁטָא אֵין הַלָּכָה כֵּן, כִּי בִּפְעוּלָה אַחַת בְּקִיּוּם שְׁתֵּי מִצְוֹת אֵין לָחוּשׁ בָּזֶה מִשּׁוּם אֵין עוֹשִׂים מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת, כדקי״ל בִּפְסָחִים (לה.), שֶׁהַכֹּהֲנִים יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבַת מַצָּה בְּחַלָּה וּבִתְרוּמָה. אַלְמָא שאע״פ שֶׁיֵּשׁ מִצְוָה בַּאֲכִילַת תְּרוּמָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, שֶׁהֲרֵי מְבָרְכִים עַל אֲכִילָתָהּ, אקב״ו לֶאֱכוֹל תְּרוּמָה. וכמ״ש הָרַמְבַּ״ם (הִלְכוֹת תְּרוּמוֹת פט״ז הכ״ב), לָא אָמְרִינָן דְּמַצָּה וּתְרוּמָה הָוֵי מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת. אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁפְּעוּלָה אַחַת הִיא שֶׁל אֲכִילָה שַׁפִּיר דָּמֵי.

וכיו״ב כָּתַב בְּתִפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל (שַׁבָּת פ״ב מ״ב), בְּהָא דְּתָנַן אֵין מַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן שְׂרֵיפָה ביו״ט, וּבַגְּמָרָא שָׁם אָמְרֵי רַבָּנָן בְּטַעְמָא, וְלֹא אָמְרוּ שֶׁהוּא מִטַּעַם שֶׁאֵין עוֹשִׂים מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת, שֶׁהַדְלָקָה בְּשֶׁמֶן שְׂרֵיפָה שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמֵאת יֵשׁ בָּהּ מִצְוָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (בְּשַׁבָּת כה.) כְּשֵׁם שֶׁמִּצְוָה לִשְׂרוֹף קָדָשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ כָּךְ מִצְוָה לִשְׂרוֹף תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמֵאת, וְהַדְלָקַת נֵר ליו״ט נַמִּי מִצְוָה. וְאֵין עוֹשִׂים מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת. אֶלָּא הַיְינוּ טַעְמָא דְּדַוְקָא בְּאָדָם שֶׁעוֹשֶׂה ב׳ פְּעוּלוֹת שֶׁל מִצְוֹת, כְּגוֹן כֹּהֵן שֶׁמַּשְׁקֶה שְׁתֵּי סוֹטוֹת כְּאַחַת, שַׁיָּיךְ בָּזֶה מַה שֶּׁאָמְרוּ אֵין עוֹשִׂים מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת, אֲבָל כְּשֶׁעוֹשֶׂה פְּעוּלַת אַחַת, וּבָהּ יְקַיֵּים שְׁתֵּי מִצְוֹת, שַׁפִּיר דָּמֵי. וְכֵן כָּתְבוּ בְּשוּ״ת אִמְרֵי דָוִד (סי׳ מב), וּבְשוּ״ת מַהֲרַשַׁ״ם ח״ו (ס״ס ז). וע״ע בְּסֵפֶר חֲזוֹן עוֹבַדְיָה (פּוּרִים, עַמּוּד קסא). וּמִשָּׁם בֵּאֲרָה.

אִם לוֹמַר מַגְדִּיל אוֹ מַגְדִּיל בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן בְּסְעוּדָה רְבִיעִית

ה. בְּסְעוּדָה רְבִיעִית שֶׁל מוֹצָאֵי שַׁבָּת יֹאמְרוּ בְּסוֹף בִּרְכַּת הַמָּזוֹן "מַגְדִּיל" יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ. וְרַק בְּשַׁבָּת אוֹ יוֹם טוֹב וְחוֹל הַמּוֹעֵד אוֹ רֹאשׁ חוֹדֶשׁ יֹאמְרוּ "מַגְדִּיל", רֶמֶז לַדָּבָר "חוֹדֶשׁ וְשַׁבָּת קְרוֹא מִקְרָא". וְאָמְנָם מִי שֶׁיֹּאמַר מַגְדִּיל בְּסְעוּדָה רְבִיעִית, יֵשׁ לוֹ עַל מָה לִסְמוֹךְ, בְּפֶרֶט שֶׁאֵין זֶה שִׁינּוּי בְּמַטְבֵּעַ בְּרָכָה, אֶלָּא בְּהָרַחֲמָן שֶׁהוּא מִנְהָג (שָׁם).

וּבַהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב הַנּוֹבְּיָה בַּפָּסוּק בִּשְׁמוּאֵל ב׳ (כב, נא) שֶׁהַמִּילָה מַגְדִּיל נִכְתְּבָה ביו״ד, וּקְרִי מַגְדִּיל, וּבְיַלְקוּט שִׁמְעוֹנִי מְבוֹא הַהֶבְדֵּל, כִּי יְשׁוּעַת עַם יִשְׂרָאֵל לֹא מַגִּיעָה בְּבַת אַחַת, אֶלָּא ה׳ מַגְדִּיל אוֹתָהּ לְאַט לְאַט. אַךְ מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ, לִכְשֶׁיָּבוֹא, יִהְיֶה לְיִשְׂרָאֵל כְּמִגְדָּל, וּכְמוֹ שֶׁנִּכְתַּב עָלָיו "מִגְדַּל עוֹז שֵׁם ה׳, בּוֹ יָרוּץ צַדִּיק וְנִשְׂגָּב", וְעַל כֵּן מְרַמֶּזֶת הַמִּילָה מַגְדִּיל, שֶׁמְּבַשֵּׂא מַשֶּׁהוּ קָיֵּים. וְלָכֵן בִּימֵי הַחוֹל הַדּוֹמִים יוֹתֵר לַגָּלוּת לְאֶמְצָעִיתוֹ שֶׁל תַּהֲלִיךְ הַגְּאוּלָה, אָנוּ אוֹמְרִים מַגְדִּיל. אַךְ בְּיָמִים טוֹבִים שֶׁבָּהֶם אָנוּ טוֹעֲמִים טַעֲמָם שֶׁל יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ אוֹמְרִים מַגְדִּיל, כְּאִילּוּ הַמָּשִׁיחַ כְּבָר כָּאן.

וְהִנֵּה בְּכַף הַחַיִּים פָּלַאגִ׳י (סי׳ לא אוֹת נט) כָּתַב בְּשֵׁם הָרַב חֶמְדַּת יָמִים, שֶׁבִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן שֶׁל סְעוּדָה רְבִיעִית במוצ״ש יֹאמַר "מַגְדִּיל" יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ, בְּאוֹת ו׳. וכ״כ בְּבֶן אִישׁ חַי (ש״א פ׳ חֻקַּת אוֹת יט). וּבְכַף הַחַיִּים (סי׳ קפט ס״ק יא). ע״ש. וכ״ה בְּשוּ״ת תּוֹרָה לִשְׁמָהּ (סי׳ קמט) יעו״ש ע״פ הַסּוֹד לְגַבֵּי סְעוּדַת מוֹצָאֵי יוהכ״פ שֶׁחָל בְּשַׁבָּת. וְכֵן מַשְׁמַע בְּאֵלִיָּה זוֹטָא (סִימָן קפז) שֶׁכָּתַב, דִּבְחוֹל אוֹמֵר מַגְדִּיל יְשׁוּעוֹת וּבְשַׁבָּת אוֹ בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ יֹאמַר מִגְדּוֹל. ע״כ. [וַהֲיֵינוּ דְּהֵיכָא שֶׁיֵּשׁ מִצְוָה בְּסְעוּדָה אוֹמְרִים מִגְדּוֹל. ולפ״ז ה״ה בְּסְעוּדָה רְבִיעִית]. וכיו״ב כָּתַב בחס״ל (אוֹת ח) וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי מִשֵּׁם מהרד״פ שֶׁגַּם בְּסְעוּדַת מִילָה ע״פ הַסּוֹד רָאוּי לוֹמַר מִגְדּוֹל. ובס׳ כ״מ [כֶּתֶר מַלְכוּת] כ״י אִיתָא שֶׁגַּם בְּסְעוּדַת פּוּרִים יֹאמַר מִגְדּוֹל בִּשְׁבִיל אוֹתָהּ הָאָרָה הַמִּתְגַּלִּית בַּיּוֹם הַהוּא. וְכֵן הוּא בבא״ח. וְכָתַב בכה״ח (שָׁם) דלפ״ז נִרְאֶה שֶׁגַּם בְּסְעוּדַת חָתָן אוֹ סִיּוּם מַסֶּכְתָּא י״ל מִגְדּוֹל, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ הָאָרָה שֶׁל מִצְוָה. ע״כ. וע״פ כָּל זֶה נִתְבָּאֵר בְּיַלְקוּט יוֹסֵף (הִלְכוֹת בְּרָכוֹת מִשְּׁנַת תשנ״א, עַמּוּד שלה) שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר בְּסְעוּדָה רְבִיעִית מִגְדּוֹל. וְכֵן נָהֲגוּ רַבִּים. וְאֵין בַּדָּבָר שְׁאֵלָה שֶׁל אִיסּוּר וְהֶיתֵּר, אֶלָּא שִׁינּוּי בְּתֵיבָה אַחַת. וע׳ כיו״ב בְּשוּ״ת אַבְקַת רוֹכֵל סי׳ כח. וּבְפֶרֶט שֶׁכָּל אֲמִירַת הָרַחֲמָן אֵינוֹ מֵעִיקַּר הַדִּין וְחִיּוּב גָּמוּר, וְעִיקַּר אֲמִירַת הָרַחֲמָן, הוּא מִתַּקָּנַת הַגְּאוֹנִים, שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר בַּקָּשַׁת רַחֲמִים אַחַר בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. וְכֵן הוּא בְּטוּר (ס״ס קפט) בְּשֵׁם אָחִיו ה״ר יְחִיאֵל, שֶׁנָּהֲגוּ לְהַאֲרִיךְ בְּבִרְכַּת הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב בַּאֲמִירַת הָרַחֲמָן בְּכַמָּה גְּוָונִים, וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאַיִן בָּא זֶה לְהַרְבּוֹת בְּבַקָּשָׁה בֵּין בִּרְכַּת הַמָּזוֹן לְבִרְכַּת בפה״ג, וְאֶפְשָׁר שֶׁנָּהֲגוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן מֵהָא דְּאָמְרוּ (בְּרָכוֹת מו.) אוֹרֵחַ מְבָרֵךְ יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ וכו׳. וְכָתַב הַטּוּר ע״ז, וְנִרְאֶה לִי שֶׁאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם הֶפְסֵק, וּגְדוֹלָה מִזּוֹ מָצָאנוּ בְּבִרְכַּת הַמִּילָה, שֶׁמִּתְפַּלְּלִים עַל הַיֶּלֶד בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה אַחַר שֶׁבֵּירֵךְ בפה״ג, וּמַפְסִיק בֵּין בְּרָכָה לִשְׁתִיָּה. ע״כ. [וּבְעִנְיַן בִּרְכַּת הַמִּילָה רְאֵה מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ בילקו״י סִימָן ר״ו הֶעָרָה י׳. ע״ש].

אוֹלָם אַחַר שָׁנִים יָצָא לָאוֹר הֲלִיכוֹת עוֹלָם חֵלֶק ג׳, וְשָׁם כָּתַב בזה״ל: הִנֵּה הרד״א כָּתַב, קִיבַּלְתִּי מֵרַבּוֹתַי שֶׁבְּשַׁבָּת אוֹמְרִים מִגְדּוֹל, וְהַטַּעַם כִּי בְּשַׁבָּת הוּא מֶלֶךְ גָּדוֹל, וּמַגְדִּיל בְּחִירִיק הוּא מֶלֶךְ קָטָן. וְעוֹד שֶׁמַּגְדִּיל בְּתִהִלִּים שֶׁעֲדַיִין לֹא הָיָה מֶלֶךְ, וּמִגְדּוֹל הוּא בִּנְבִיאִים אַחֲרֵי מוֹלְכוֹ עַל יִשְׂרָאֵל. וְכָתַב הכנה״ג (סי׳ קפט) דְּמִנְהָגֵינוּ לוֹמַר מִגְדּוֹל גַּם בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "חוֹדֶשׁ וְשַׁבָּת קְרוֹא מִקְרָא". ע״כ. וְהַגָּאוֹן ר׳ כַּלְפוֹן מֹשֶׁה הַכֹּהֵן בְּסֵפֶר בְּאֵר מֹשֶׁה עַל הש״ע (א״ח סִימָן ש) כָּתַב, שֶׁהָרַב חֶסֶד לְאַבְרָהָם הֵבִיא בְּשֵׁם הַחֶמְדַּת יָמִים לוֹמַר מִגְדּוֹל גַּם בְּסְעוּדָה רְבִיעִית, וְחָלַק עָלָיו שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר מַגְדִּיל, וְשֶׁכֵּן הִסְכִּים הַגָּאוֹן ר׳ מַסְעוּד

אַלְפָּסִי (מח"ס מִשְׁחָא דִּרְבוּתָא), וְשֶׁכֵּן הוּא נוֹהֵג לוֹמַר מַגְדִּיל, מֵאַחַר שֶׁאֵינוֹ לֹא חוֹדֶשׁ וְלֹא שַׁבָּת וְלֹא יו"ט. ע"כ. [עכ"ד מָרָן אאמו"ר שליט"א].

וְכִנְרָאֶה טַעֲמוֹ דְּרַק בְּשַׁבָּת ור"ח גּוּפָא יֵשׁ לוֹמַר מִגְדּוֹל, וְאַף שֶׁבִּסְעוּדָה רְבִיעִית יֵשׁ הֶאָרַת שַׁבָּת, אֵין דַּי בְּהֶאָרָה זוֹ לְעַנְיֵן מִגְדּוֹל. אַף שֶׁאָנוּ מְסִתַּמְּכִים עַל הַאי טַעְמָא דְּהֶאָרַת שַׁבָּת לְעַנְיַן וִידּוּי וּלְעַנְיַן אֲמִירַת תְּהִלִּים בַּלַּיְלָה, במוצ"ש, כַּנִּרְאֶה לְעַנְיַן מִגְדּוֹל בָּעִינַן דַּוְקָא בְּעֶצֶם יוֹם הַשַּׁבָּת.

וְהִנֵּה בְּסֵפֶר עֵיזוֹן תְּפִלָּה (לְבוּב תר"ט) כָּתַב, מ"ש בְּשַׁבָּת ויו"ט מִגְדּוֹל הַמַּ"ם בְּחִירִי"ק, שָׁמַעְתִּי בְּשֵׁם הַגָּאוֹן מִוִּילְנָא, דְּמַגְדִּיל בְּפַתָּ"ח כְּתִיב בְּתִהִלִּים (יח, נא), וְאֵין קוֹרִין בְּכְתוּבִים בְּשַׁבָּת, משא"כ מִגְדּוֹל בְּחִירִי"ק כְּתִיב בְּשְׁמוּאֵל (ב; כב, נא) שֶׁהוּא נְבִיאִים. וכ"כ בְּסֵפֶר וַיַּעְתֵּר יִצְחָק (עמ' פד) בְּשֵׁם הַגָּאוֹן בַּעַל מִרְכֶּבֶת הַמִּשְׁנָה. ע"ש. וכ"ה בִּתְשׁוּבוֹתָיו לֵב שְׁלֹמֹה (סי' כג) ע"ש. וּבְקוֹבֶץ וַיַּלְקֵט יוֹסֵף (שָׁנָה י"ד קו' י"א סי' קח) הֵבִיא כֵּן מס' כֶּרֶם שְׁלֹמֹה בְּשֵׁם ס' שָׁלְחַן עֲצֵי שִׁטִּים, וְשָׁם כָּתַב, דְּעָבְדִינַן זֵכֶר לְהַאי דִּינָא שֶׁאֵין קוֹרִין בְּסִפְרֵי כְּתוּבִים בְּשַׁבָּת. [וּבַאֲבוּדְרָהָם (בִּרְכַּת הַלֶּחֶם, זִימּוּן, ברהמ"ז) כָּתַב, וְקִיבַּלְתִּי מֵרַבּוֹתַי כִּי בְּשַׁבָּת יֵשׁ לוֹמַר מִגְדּוֹל, ונ"ל הַטַּעַם מִפְּנֵי שֶׁהַשַּׁבָּת הוּא מֶלֶךְ גָּדוֹל כְּנֶגֶד הַחוֹל. וְעוֹד מַגְדִּיל הוּא בְּתִהִלִּים וַעֲדַיִין לֹא הָיָה דָּוִד מֶלֶךְ. וּמִגְדּוֹל הוּא בִּנְבִיאִים וּכְבָר הָיָה מֶלֶךְ]. וּלְפִי זֶה אֵינוֹ שַׁיָּיךְ לְמוצ"ש, וְזֶה כָּתַבְנוּ לְפִלְפּוּלָא.

חַמִּין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְלוּגְמָא, פַּת חַמָּה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְלוּגְמָא

ו. אָמְרוּ חז"ל (שַׁבָּת קיט:) **חַמִּין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְלוּגְמָא, פַּת חַמָּה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְלוּגְמָא** (רפואה). **וְהַיְינוּ פַּת שֶׁנֶּאֶפְתָּה מִקּוֹדֶם, וּכְבָר נִתְקָרְרָה, וְחוֹזֵר וּמְחַמְּמָהּ מֵחָדָשׁ, וְהִיא מִצְטַמֶּקֶת וְיָפָה לָהּ, זוֹהִי שֶׁמַּעֲלָה אֲרוּכָה וּמַרְפֵּא. וְעוֹד פַּת שֶׁאֵינָהּ חַמָּה כָּל כָּךְ. וּמַה שֶּׁאָמְרוּ חַמִּין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְלוּגְמָא. הַיְינוּ שֶׁיּוֹעִיל לוֹ שֶׁלֹּא תִּהְיֶה לוֹ עַצְבוּת, וְיִהְיֶה תָּמִיד שָׁשׂ וְשָׂמֵחַ, וְטוֹב שֶׁיֹּאמַר גַּם כֵּן בְּפִיו "חַמִּין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְלוּגְמָא"** (שָׁם עַמּוּד תקלה).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב כֵּן כָּתַב הרה"ג ר' יִצְחָק פָּלַאגִ'י בְּסֵפֶר יְפֵה תַּלְמוּד (ח"א דַּף לד ע"ג). וְשָׁם הִקְשָׁה ממ"ש בְּחוּפַּת אֵלְיָהוּ רַבָּה (שֶׁבְּסוֹף רֵאשִׁית חָכְמָה שַׁעַר יו"ד), עֲשָׂרָה דְּבָרִים מְמַעֲטִים כֹּחַ בְּנֵי אָדָם, וְאֶחָד מֵהֶם הָאוֹכֵל פַּת חַמָּה. [גַּם בִּירוּשַׁלְמִי (שַׁבָּת פ"א ה"י) אי', פַּת חַמָּה, חַמָּתָהּ בְּצִדָּהּ, וּפֵירֵשׁ קָרְבָּן הָעֵדָה, שֶׁיָּבֹא עָלָיו חוֹלִי מִמִּין הַקַּדַּחַת. ע"ש]. וי"ל דְּהָתָם מַיְירֵי בְּפַת חַמָּה שֶׁהוֹצִיאָהּ מִן הַתַּנּוּר מִיָּד לְאַחַר אֲפִיָּתָהּ, וְהָכָא מַיְירֵי בְּפַת שֶׁהִיא עַתָּה אַחַר יוֹם אוֹ יוֹמַיִם שֶׁנֶּאֶפְתָּה, וּכְבָר נִתְקָרְרָה, וְחוֹזֵר וּמְחַמְּמָהּ מֵחָדָשׁ, וְהִיא מִצְטַמֶּקֶת וְיָפָה לָהּ, זוֹהִי שֶׁמַּעֲלָה אֲרוּכָה וּמַרְפֵּא. ע"כ. וכ"כ עוֹד בְּסִפְרוֹ יָפֶה לַלֵּב (ח"ב סי' ש).

עוֹד י"ל, דְּדַוְקָא פַּת חַמָּה בְּיוֹתֵר מִיָּד אַחַר שֶׁהוֹצִיאָהּ מִן הַתַּנּוּר מַתֶּשֶׁת כֹּחוֹ שֶׁל אָדָם, אֲבָל כְּשֶׁאֵינָהּ חַמָּה כָּל כָּךְ שַׁפִּיר דָּמֵי. [כַּף הַחַיִּים סוֹפֵר סי' ש אוֹת יב]. וע"ע בְּכַף הַחַיִּים יו"ד (סי' קטז אוֹת קמד). וְכִדְבָרָיו נִרְאֶה מֵהַגְּמָרָא (יוֹמָא פד.) שר' יוֹחָנָן חָלָה בְּחוֹלִי הַשִּׁנַּיִים וְהַחֲנִיכַיִים, מִמַּאי הָוֵי, מֵחֲמִימֵי חֲמִימֵי דְּחִטֵּי, פרש"י, שֶׁאוֹכֵל פַּת שֶׁהִיא חַמָּה יוֹתֵר מִדַּאי. וּמַתְחִילָה בַּפֶּה וְגוֹמֶרֶת בִּבְנֵי מֵעַיִים, וְסַכָּנָה הִיא. ע"כ. וּמוּכָח שֶׁאִם הִיא רַק פַּת פּוֹשֶׁרֶת וְאֵינָהּ חַמָּה יוֹתֵר מִדַּי שַׁפִּיר דָּמֵי. וכ"כ בְּבֶן אִישׁ חַי ש"ב (פר' פִּינְחָס אוֹת טז). וכ"כ בְּמִשְׁמֶרֶת שָׁלוֹם (מע' סַכָּנָה אוֹת יז). ע"ש. וכ"כ בְּמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל (סי' רנד ס"ק יז), שֶׁדַּוְקָא פַּת חַמָּה מְאֹד שֶׁהִיא רוֹתַחַת אֵינָהּ טוֹבָה. ע"ש. וע"ע בְּשׁוּ"ת בְּאֵר מֹשֶׁה ח"ח (סי' צח). ע"ש.

וּבְסֵפֶר יַד יוֹסֵף (סי' ש) כָּתַב, שֶׁבְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת יֵשׁ לְחַמֵּם הַפַּת אֵצֶל הָאֵשׁ. וְכֵן נָהַג מוֹרִי הַגָּאוֹן בַּעַל אִמְרֵי אֵשׁ. וע"ע בְּסֵפֶר דִּבְרֵי יִשְׂרָאֵל ח"ב בְּהֶעָרוֹת שבסוה"ס (דַּף סז ע"ב). ע"ש.

וּמַה שֶּׁאָמְרוּ חַמִּין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְלוּגְמָא. פֵּירֵשׁ רַשִׁ"י, לִשְׁתּוֹת וְלִרְחוֹץ. וּבְשׁוּ"ת הֵלֶל אוֹמֵר (סִימָן קצח) כָּתַב בְּשֵׁם הרה"ק ר' מְשׁוּלָם זוּסְיָא, שֶׁהָרְפוּאָה הִיא שֶׁלֹּא תִּהְיֶה לוֹ עַצְבוּת, וְיִהְיֶה תָּמִיד שָׂשׂ וְשָׂמֵחַ, רָמַז לַדָּבָר הָרוֹפֵא לִשְׁבוּרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְבוֹתָם, מחב"ש ר"ת חַמִּין במוצ"ש מְלוּגְמָא. וכ"ה בְּאָרְחוֹת חַיִּים הֶחָדָשׁ (סי' ש אוֹת ב). וכ"כ בְּסֵפֶר אִמְרֵי שֶׁפֶר, וּבְסֵפֶר רִבְבוֹת אֶפְרַיִם ח"ה (סי' רצה). ע"ש. וְכָתַב עוֹד שֶׁטּוֹב שֶׁיֹּאמַר ג"כ בְּפִיו "חַמִּין במוצ"ש מְלוּגְמָא".

וּכְכָה הַחַיִּים פָּלַאגִ׳י כָּתַב, דְּהַיְינוּ לִשְׁתּוֹת וְלִרְחוֹץ לִכְבוֹד שַׁבָּת, לְלַוּוֹתוֹ כְּמוֹ הַמֶּלֶךְ, וע״ע מ״ש בָּזֶה הַגָּאוֹן יַעְבֵּ״ץ (עַמּוּדֵי שָׁמַיִם דַּף תה:). וְשָׁם (דַּף תא.) כָּתַב, דִּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת חוֹזְרִין וּמִתְבָּרְכִין הַבָּנִים וְהַתַּלְמִידִים מֵאֲבוֹתֵיהֶם וְרַבּוֹתֵיהֶם, לְסִימָנָא טָבָא, וְלָכֵן נוֹהֲגִים בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת לְנַשֵּׁק יְדֵי הַגְּדוֹלִים בְּלֵיל מוֹצָאֵי שַׁבָּת, לְקַבֵּל בִּרְכָתָם. אַךְ צָרִיךְ שֶׁיְּזָהֲרוּ הַמְבָרְכִים שֶׁיְּבָרְכוּ בְּרָכוֹת לָרֹאשׁ שֶׁיִּזְכּוּ לַתּוֹרָה, וְאח״כ בְּעוֹשֶׁר וְהַצְלָחָה וּבְנֵי חַיֵּי וְכַיּוֹצֵא. וְהָרַב עוֹלְלוֹת אֶפְרַיִם פִּי׳ במ״ש מִפִּנֵי מָה אֵין יוֹצְאִין בְּנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא בֵּרְכוּ בַּתּוֹרָה תְּחִילָּה, מְשׁוּם דְּמִי שֶׁהוּא אוֹהֵב תּוֹרָה, הוּא מְבָרֵךְ תְּחִילָּה שֶׁיִּהְיֶה בְּנוֹ תַּלְמִיד חָכָם, אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ אוֹהֵב אֶת הַתּוֹרָה, מְבָרֵךְ תְּחִילָּה שֶׁיִּהְיֶה עָשִׁיר וכדו׳, ע״ש. ע״כ. ובס׳ שִׁיבַת צִיּוֹן (שַׁבָּת ח״ב שכט) הֵבִיא שהגרב״צ אֲבָּא שָׁאוּל וְכֵן מו״א ח׳ סַלְמָן, נָהֲגוּ לְחַמֵּם [לַחֲרוֹךְ מְעַט] אֶת הַפַּת שֶׁל סְעוּדָה רְבִיעִית עַל הָאֵשׁ, כְּדֵי לְקַיֵּים פַּת חַמָּה במוצ״ש.

מִנְהַג נָשִׁים לִדְלוֹת מַיִם מִן הַבּוֹר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת – מוּסָר בִּנְגוּת מִדַּת הַכַּעַס

ז. מִנְהַג נָשִׁים לִדְלוֹת מַיִם מִן הַבּוֹר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, לְפִי שֶׁבְּאֶרֶהּ שֶׁל מִרְיָם חוֹזֶרֶת עַל כָּל הַבְּאֵרוֹת, וּמִי שֶׁזּוֹכֶה לִפְגּוֹעַ בַּמַּיִם הָהֵם וְשׁוֹתֶה מֵהֶם יִתְרַפֵּא מִכָּל תַּחֲלוּאָיו (שָׁם עַמּוּד תתקלו).

וּבַהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב כֵּן כָּתַב הָאָרְחוֹת חַיִּים (סוֹף הל׳ שַׁבָּת סי׳ לב), וְהֵבִיא מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁהָיָה מוּכֶּה שְׁחִין, וְאִשְׁתּוֹ הָלְכָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת לִשְׁאוֹב מַיִם וְנִזְדַּמְּנָה לָהּ בְּאֶרֶהּ שֶׁל מִרְיָם [שֶׁבְּאֶרֶהּ שֶׁל מִרְיָם בְּיָמֶהּ שֶׁל טְבֶרְיָא, וְכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת מְחַזֶּרֶת עַל כָּל בְּאֵרוֹת וְעַל כָּל מַעְיָנוֹת, וּלְכָךְ נָהֲגוּ לִשְׁאוֹב מַיִם בְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת. וְכָתַב הָרַמָּ״ע מִפָּאנוֹ (גִּלְגּוּלֵי נְשָׁמוֹת אות מ) דַּהֲיוֹת וְהִיא רוּחָנִי עוֹבֶרֶת עַל כָּל הַבְּאֵרוֹת], וּמִילְּאָה מִן הַמַּיִם הָהֵם, אַךְ נִתְעַכְּבָה יוֹתֵר מִדַּאי, וּכְשֶׁבָּאָה לְבֵיתָהּ כָּעַס עָלֶיהָ בַּעְלָהּ, וּבְרוֹב כַּעְסוֹ הִפִּילָהּ כַּדָּהּ מֵעַל שִׁכְמָהּ, וְנִשְׁבַּר הַכַּד, וְנִשְׁפְּכוּ הַמַּיִם, וְכַמָּה טִפִּין נָפְלוּ עַל בְּשָׂרוֹ, וּבְכָל מָקוֹם שֶׁנִּיתַּז עַל בְּשָׂרוֹ מִן הַמַּיִם, נִרְפָּא הַשְּׁחִין. וְלָכֵן אָמְרוּ חֲכָמִים (קִידּוּשִׁין מא.), רַגְזָן לֹא עָלְתָה בְּיָדוֹ אֶלָּא רַגְזָנוּתוֹ. וּמִטַּעַם זֶה נָהֲגוּ הַנָּשִׁים לִשְׁאוֹב מַיִם בְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת. וכ״כ הַכֹּל בּוֹ (סוֹף סי׳ מא). וְהוּבָא בַּבֵּית יוֹסֵף (ר״ס רצט) בְּשֵׁם הַכֹּל בּוֹ. וכ״כ בס׳ הָאוֹרָה (ח״ב סי׳ קנח). וְכֵן הֵבִיא הָרַמָ״א בְּהַגָּה שָׁם, וְסַיֵּים שֶׁלֹּא רָאָה לְמִנְהָג זֶה. [וְכֵן הוּא בְּסֵפֶר הָאֲסוּפוֹת, בְּשֵׁם רַבֵּנוּ אַשְׁכְּנַז, הוּבָא בְּקוֹבֶץ מוֹרֶיהָ (שָׁנָה טו גִּלָּיוֹן ה-ו עַמּוּד ז), וּבִתְשׁוּבוֹת מַהֲרַ״ם (מְקִיצֵי נִרְדָּמִים עַמּוּד שיב). ע״ש]. וְכָתַב ע״ז הגר״ח פָּלַאגִ׳י בְּסֵפֶר כַּף הַחַיִּים (סי׳ לא אוֹת נג), וּמִכָּאן תּוֹכַחַת חַיִּים לְבַל יִהְיֶה אָדָם כּוֹעֵס בְּכָל זְמַן אֲפִילּוּ עַל דָּבָר שֶׁרָאוּי לִכְעוֹס עָלָיו, כִּי כַּעַס בְּחֵיק כְּסִילִים יָנוּחַ, הֲלֹא תִּרְאֶה כִּי אָדָם זֶה ע״י כַּעְסוֹ אִיבֵּד טוֹבָה הַרְבֵּה. וְכֵן יֵשׁ לְפָרֵשׁ כַּוָּונַת הַפָּסוּק (בְּקֹהֶלֶת יא), וְהָסֵר כַּעַס מִלִּבֶּךָ וְהַעֲבֵר רָעָה מִבְּשָׂרֶךָ וכו׳. ע״ש. [וע׳ בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (פ׳ קוֹרַח פָּרָשָׁה יח אוֹת כב): מַעֲשֶׂה בְּסוּמָא אֶחָד שֶׁיָּרַד לִטְבוֹל בַּמַּיִם, וְנִזְדַּמְּנָה לוֹ בְּאֵרָהּ שֶׁל מִרְיָם וְטָבַל וְנִתְרַפֵּא. וְשָׁם (וַיִּקְרָא רַבָּה פָּרָשָׁה כב, אוֹת ב) אי׳ דְּמוּכֶּה שְׁחִין הִתְרַחֵץ בִּבְאֵרָהּ שֶׁל מִרְיָם וְנִתְרַפֵּא. וְאִיתָא שָׁם, דִּבְאֵרָהּ שֶׁל מִרְיָם נִמְצָא בְּיָם כִּנֶּרֶת, אריו״ח שֶׁיְּעוּרוּהוּ חֲכָמִים וְהִיא מְכוּוֶּנֶת כְּנֶגֶד הַשַּׁעַר הָאֶמְצָעִי שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת הָעַתִּיק שֶׁל טְבֶרְיָה ע״כ. ובס׳ חִבַּת יְרוּשָׁלַיִם (מַאֲמַר גּוֹלַת תַּחְתִּיוֹת סי׳ ד) הֵבִיא בְּשֵׁם הָאֲרִ״י ז״ל, דִּבְלֶכְתְּךָ דֶּרֶךְ יָם טְבֶרְיָא אֶל חַמֵּי טְבֶרְיָא, בְּאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ מַמָּשׁ בַּמָּקוֹם שֶׁיֵּשׁ דָּקָלִים רַבִּים בִּשְׂפַת הַיָּם הוּא מְכוּוָּן כְּנֶגֶד מִגְדָּל אֶחָד אֲשֶׁר בְּרֹאשׁ הָהָר, שָׁם הוּא בְּאֵרָהּ שֶׁל מִרְיָם, וְעַתָּה אֵין שָׁם דְּקָלִים וְגַם הַמִּגְדָּל אֵינוֹ נִרְאֶה כ״א כְּשֶׁהוֹלְכִים מִתּוֹךְ הָעִיר אֶל חַמֵּי טְבֶרְיָא, בְּאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר שָׁם חוּרְבוֹת מי״ג בֵּי כְּנִישְׁתָּא, יֵשׁ שָׁם אֲבָנִים שֶׁנִּכְנָסִים אֶל תּוֹךְ הַיָּם כִּנֶּרֶת וְהוֹלְכִים עֲלֵיהֶם כַּמָּה אַמּוֹת וְאוֹמְרִים סִימָנָא מִלְּתָא כִּי שָׁם הוּא הַבְּאֵר, וְיֵשׁ קוֹרְאִים אֶת הָהָר מוּל שֶׁטַח הַזֶּה ׳יְשִׁימוֹן׳ מִפְּנֵי הַדֶּרֶשׁ עַל הַפָּסוּק הַזֶּה, ע״כ. וְעַיֵּין להגר״ח פָּלַאגִ׳י בְּסֵפֶר נֶפֶשׁ כָּל חַי (מע׳ ב אוֹת א)].

נָכוֹן שֶׁלֹּא לְהָסִיר אֶת בִּגְדֵי הַשַּׁבָּת עַד אַחַר סְעוּדָה רְבִיעִית, וְלֹא יֹאמַר וִידּוּי עַד שֶׁיַּעֲבוֹר חֲצוֹת

ח. כְּבָר נִתְבָּאֵר לְעֵיל [סִימָן רסב] דְּנָכוֹן שֶׁלֹּא לְהָסִיר אֶת בִּגְדֵי הַשַּׁבָּת עַד אַחַר סְעוּדָה רְבִיעִית, וְהַהוֹלֵךְ לִישׁוֹן קוֹדֶם חֲצוֹת לַיְלָה, לֹא יֹאמַר וִידּוּי עַד שֶׁיַּעֲבוֹר חֲצוֹת לַיְלָה, שֶׁעַדַיִן יֵשׁ קְדוּשַׁת שַׁבָּת. וְהַמַּהֲרִי״ל הָיְתָה לוֹ טַלִּית שֶׁל שַׁבָּת, וְהָיָה מְקַפְּלָהּ בְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת, כְּדֵי לְהִתְעַסֵּק בְּמִצְוָה מִיָּד (שָׁם עַמּוּד תתקלז).

וּבַהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב רְאֵה לְעֵיל סִימָן רסב. וכ"כ הגר"ח פָּלַאגִ'י (כַּף הַחַיִּים סי' לא אות נט) בְּשֵׁם הָרַב חֶמְדַּת יָמִים, דְּלֹא יָסִיר בִּגְדֵי שַׁבָּת כִּי אִם אַחַר סְעוּדָה רְבִיעִית.

וּמַה שֶּׁכָּתַבְנוּ גַּבֵּי טַלִּית, כ"כ הַמַּגֵּן אַבְרָהָם שָׁם. והגר"ח פָּלַאגִ'י (שָׁם אות יז) כָּתַב, בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מֵיָּד אַחַר יְצִיאָתוֹ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, קוֹדֶם שֶׁיַּבְדִּיל, יַקְפִּיד הַטַּלִּית, כִּי הִיא סַכָּנָה גְּדוֹלָה, דְּאִם אֵינוֹ מְקַפְּלוֹ מִיָּד בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אַחַר יְצִיאָתוֹ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, אֲזַי הַקְּלִיפּוֹת מִתְדַּבְּקִים בַּטַּלִּית, אָכֵן אִם שָׂכַח וְלֹא קִיפֵּל מִיָּד בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אֲזַי לְמָחָר בַּבֹּקֶר יַקַּח הַטַּלִּית וְיַנְעֵר אוֹתוֹ מִכָּל צַד לָאָרֶץ, וְיֵשׁ בָּזֶה טִיבוּתָא, דְּמַתְחִיל בִּמְלָאכָה שֶׁל מִצְוָה. ע"כ.

וְשָׁם (אות סד) כָּתַב, אִם בָּא לִישַׁן קוֹדֶם חֲצוֹת, לֹא יֹאמַר וִידּוּי בְּקְרִיאַת שְׁמַע, וּבְחֶסֶד לַאֲלָפִים (אות ח) כָּתַב, דְּגַם בְּמוֹצָאֵי רֹאשׁ חוֹדֶשׁ וַחֲנוּכָּה הַדִּין כֵּן, וְעַיֵּין נַמִּי בְּסֵפֶר שַׁלְמֵי חֲגִיגָה (דַּף ריט רֵישׁ עַמּוּד ג), לְעִנְיַן אֲמִירַת קִינוֹת עַל חָרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דְּאֵין לוֹמַר שׁוּם דָּבָר קוֹדֶם חֲצוֹת, וְגַם אֵין לְהוֹסִיף אַחַר חֲצוֹת שֶׁל מוֹצָאֵי שַׁבָּת, מִשּׁוּם דְּנֶחֱרַב הַבַּיִת בְּיוֹם רִאשׁוֹן, יוֹתֵר מִכָּל הַלֵּילוֹת, ע"ש שֶׁהֵבִיא כֵּן מִשֵּׁם מוהרח"ו, זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ אָמֵן, וּמִכָּל מָקוֹם אִם לָבוּשׁ בִּבְגְדֵי שַׁבָּת, טוֹב שֶׁיְּלַבֵּשׁ בִּגְדֵי חוֹל אַחַר חֲצוֹת, אִם הוּא אֶפְשָׁר לוֹ, דְּהוּא בְּבֵיתוֹ, כְּדֵי לוֹמַר תִּיקוּן חֲצוֹת, אִם הוּא בַּלֵּילוֹת דְּצָרִיךְ לוֹמַר תִּיקוּן רָחֵל, וּמַה שֶּׁכָּתַב בס' עַמּוּדֵי שָׁמַיִם (דַּף תח:), צָרִיךְ לְפָרֵשׁ בִּדְבָרָיו דְּכַוָּנָתוֹ לְקוֹדֶם חֲצוֹת בְּתְחִילַת הַלַּיְלָה, לֹא עַל אֲמִירַת תִּיקוּן חֲצוֹת, כְּסָבָרַת הָרַב הַמַּגִּיהַ מוהרש"ך בְּדִפּוּס פִּיסָא, דְּלֵיתָא לְהָא, וּבְרוּר. וְהָוֵי זָהִיר לוֹמַר הַתְּפִילָּה שֶׁסִּידֵּר הָרַב הַקָּדוֹשׁ הָרַשַׁ"שׁ זיע"א לְתִיקוּן חֲצוֹת, כַּאֲשֶׁר הוּבָא בְּסֵפֶר שִׁפַּת אֱמֶת (דַּף קכב.), וְהַזָּרִיז יַעְתִּיקֶנָּה מִשָּׁם בְּסִידּוּר שֶׁלּוֹ, כְּדֵי לְאוֹמְרָהּ בְּכָל הַלֵּילוֹת, עַד שֶׁתְּהֵא תְּפִילָּתוֹ שְׁגוּרָה בְּפִיו וּבְשִׂפְתָיו. ע"כ.

טוֹב לְהַחְמִיר שֶׁלֹּא לְהִתְעַסֵּק בִּמְלָאכָה עַד אַחַר סְעוּדַת מוֹצָאֵי שַׁבָּת

ט. אַף עַל פִּי שֶׁמּוּתָּר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה קוֹדֶם שֶׁיֹּאכַל סְעוּדָה רְבִיעִית, מִכָּל מָקוֹם כָּתְבוּ גּוּרֵי הָאַרְי"ז זִ"ל, שֶׁהַנֶּפֶשׁ הַיְתֵרָה אֵינָהּ הוֹלֶכֶת לְגַמְרֵי עַד סְעוּדַת מוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְלָכֵן אֵין רָאוּי לְהִתְעַסֵּק בִּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ אוֹכֶלֶת נֶפֶשׁ, אוֹ בְּלִימוּד תּוֹרָה, עַד אַחַר שֶׁיִּסְעוֹד סְעוּדַת מוֹצָאֵי שַׁבָּת. וּמֵיהוּ אִם הַדָּבָר יִגְרוֹם לוֹ בִּיטּוּל תּוֹרָה, בְּוַדַּאי שֶׁאֵין לוֹ לְהִתְבַּטֵּל מִלִּימוּדוֹ עַד שֶׁיֹּאכַל סְעוּדָה רְבִיעִית (שָׁם).

וּבַהֶעָרָה (שָׁם) כָּתַב כֵּן כָּתַב בְּמַטֵּה אֶפְרַיִם (סי' תר"ב בְּאֶלֶף הַמָּגֵן ס"ק כו) בְּשֵׁם הַפּוֹסְקִים, דְּנָכוֹן שֶׁלֹּא לַעֲסוֹק בִּמְלָאכָה בְּקֶבַע עַד שֶׁיְּקַיֵּים סְעוּדָה זוֹ. ע"ש. וְכֵן כָּתַב מָרָן הַחִיד"א בְּמַחֲזִיק בְּרָכָה (סי' ש אות ב) בְּשֵׁם גּוּרֵי הָאַרְי"ז זִ"ל, דְּהַנֶּפֶשׁ יְתֵירָה אֵינָהּ הוֹלֶכֶת לְגַמְרֵי עַד סְעוּדַת מוֹצָאֵי שַׁבָּת. וְלָכֵן אֵין רָאוּי לְהִתְעַסֵּק בִּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ אוֹכֶלֶת נֶפֶשׁ, אוֹ בַּתּוֹרָה, עַד אַחַר שֶׁסּוֹעֵד סְעוּדַת מוצ"ש. [סֵפֶר כַּוָּנוֹת יָשָׁן. וכ"ה בְּסֵפֶר נָגִיד וּמְצַוֶּה דַּף כו. פְּרִי עֵץ חַיִּים שַׁעַר הַשַּׁבָּת פֶּרֶק כד]. וְהוּבְאוּ דְּבָרָיו בְּבֵית מְנוּחָה (דַּף רעב:). וְעַיֵּין בְּשׁוּ"ת רִבְבוֹת אֶפְרַיִם (ח"א סי' רכב) מ"ש בְּעִנְיַן אִיסּוּר מְלָאכָה עַד לְאַחַר הַהַבְדָּלָה. ע"ש.

וְרֹאשׁ עוֹד בְּשׁוּ"ת תּוֹרָה לִשְׁמָהּ (סי' עט) אִם יֵשׁ מְצָוָה שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה עַד שֶׁיִּסְעַד סְעוּדָה רְבִיעִית. וְכָתַב, דְּנִרְאֶה דְּאֵין מְצָוָה בַּחֲסִידוּת זוֹ, דְּהָכִי אִיתָא בַּגְּמָרָא (ב"מ מב.) אָמַר רָבָא וּמוֹדָה שְׁמוּאֵל בְּעֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת דְּלֹא אַטְרְחוּ רַבָּנַן, וְאִי שָׁהָה לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת שִׁיעוּר לְמִקְּבְּרֵנְהוּ וְלֹא קְבָרֵנְהוּ, מְחַיֵּיב, וְאִי צוּרְבָא מֵרַבָּנַן הוּא, סָבַר דִּילְמָא מִבְּעֵי לֵיהּ זוּזֵי לְאַבְדַּלְתָּא. ע"ש. וְכֵן פָּסַק הָרַמְבַּ"ם (שְׁאֵלָה וּפִקָּדוֹן פֶּרֶק ד): הַמַּפְקִיד אֵצֶל חֲבֵירוֹ כְּסָפִים עֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת, אֵינוֹ חַיָּיב לִטְרוֹחַ וְלִקְבּוֹר אוֹתָן עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְאִם נִתְאַחֵר לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת כְּדֵי לְקָבְרָן וְלֹא קְבָרָן, וְנִגְנְבוּ אוֹ נֶאֱנְסוּ, חַיָּיב. וְאִם ת"ח אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיִּשְׁהֶא אַחַר שֶׁיַּבְדִּיל כְּדֵי לְקָבְרָן. ע"ש. וּמִפּוֹרָשׁ הַטַּעַם דְּבִשְׁאָר בְּנֵי אָדָם סוֹמְכִין עַל הַהַבְדָּלָה שֶׁשּׁוֹמְעִין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מִן הַחַזָּן. וְהַשְׁתָּא אִם יֵשׁ מְצָוָה בַּחֲסִידוּת זוֹ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה עַד אַחַר סְעוּדָה רְבִיעִית, הֲלֹא יֵשׁ לוֹ עוֹד זְמַן פִּיטּוּר עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה סְעוּדָה ד', דְּהָרֵי בַּגְּמָרָא ב"ק אָמְרִינַן בְּרָץ עֶרֶב שַׁבָּת לכ"ע פָּטוּר, מִשּׁוּם דְּרָץ בִּרְשׁוּת, וְלֹא מִקְרֵי פּוֹשֵׁעַ. וְנִמְצָא דַּחֲסִידוּת זוֹ אֲפִילּוּ בְּגֶדֶר מִצְוָה זוֹ שֶׁל רִיצָה דְּקַבָּלַת שַׁבָּת לֹא חֲשִׁיבָה. מִיהוּ אֶפְשָׁר דְּיֵשׁ קְצָת מִן הַקְּצָת מִצְוָה בָּזֶה, וְהַנּוֹהֵג בָּזֶה אֵין מַזְנִיחִין אוֹתוֹ. ע"ש. [ובבא"ח (פ' וַיֵּצֵא אות כז) הֵבִיא מִמַּחֲזִיק בְּרָכָה בְּשֵׁם סֵפֶר כַּוָּנוֹת יָשָׁן שֶׁהִזְהִיר ע"ז, אא"כ מְלָאכְתּ אוֹכֶלֶת נֶפֶשׁ. וְזֶה סוֹתֵר לכאו' למ"ש בְּתוֹרָה לִשְׁמָהּ. וּכְמוֹ שֶׁהֵעִיר ביבי"א (ח"ט או"ח סי'

צו). וּבְעֶצֶם דִּבְרֵי הַתּוֹרָה לִשְׁמָהּ, רְאֵה מ״ש לִדְחוֹת בַּחֲשׁוּקֵי חֶמֶד (ב״מ מב.)].

וְכָתַב הַבַּיִת יוֹסֵף בְּשֵׁם הַשִּׁבּוֹלֵי הַלֶּקֶט, שֶׁנָּהֲגוּ לוֹמַר פִּיּוּטִים וּזְמִירוֹת לְלַוּוֹת אֶת הַשַּׁבָּת כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּלַוִּים אֶת הַמֶּלֶךְ בְּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ. וְכֵן הוּא בְּמַחֲזִיק בְּרָכָה שָׁם. וּבְכַף הַחַיִּים פָּלַאגִ׳י (סי׳ לא אות ו, כב, מט) כָּתַב, וְיָדוּעַ דְּמִצְוָה לוֹמַר זְמִירוֹת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, כְּדֵי לְלַוּוֹת לְכַלָּה, וּבְחֶמְדַּת יָמִים כָּתַב, דְּהַפִּיּוּטִים שֶׁל מוֹצָאֵי שַׁבָּת, מְסוּגָּלִים לְהַצָּלָחָה בְּכָל דְּרָכָיו, כָּל יְמֵי הַשָּׁבוּעַ. וְהֶחָרֵד לִדְבַר ה׳, יְזָהֵר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה עַד שֶׁיִּהְיֶה שָׁעָה וּרְבִיעַ מֵהַלַּיְלָה, וְלֹא יִכָּנֵס בִּמְצוּדוֹת הַחֲרָמִים שֶׁל מָרָנָא וְרַבָּנָא מהרח״א אַבּוּלַעְפְיָא זצ״ל (בְּתַקָּנוֹתָיו בְּסֵפֶר חָנָן אֱלֹהִים אות ח), והחמ״י הֶחְמִיר עַד שָׁעָה וּמֶחֱצָה כְּדֵי לְהַבְדִּיל.

וְאַחַר בִּרְכַּת הַמַּבְדִּיל, יִשְׁתֶּה מְעַט, וְקוֹדֶם שֶׁיִּשְׁתֶּה הַכּוֹס כּוּלּוֹ, יֹאמַר בַּמֶּה יְזַכֶּה נַעַר אֶת אָרְחוֹ, עַד לֹא אֶשְׁכַּח דְּבָרֶךָ, שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. וְאח״כ יֹאמַר, יהר״מ ה׳ אֱלוֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתַּצְלִיחֵנִי בַּתּוֹרָה, עַל יְדֵי אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא זָכוּר לַטּוֹב, בְּכֹחַ אוֹתִיּוֹת יה״ו מֵאוֹתִיּוֹת שִׁמְךָ הָרָמוּזִים בִּשְׁמוֹ, וְלֹא אֶשְׁכַּח דָּבָר מִכָּל מַה שֶּׁאֲנִי לוֹמֵד בְּתוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה, וְתִפְתַּח לִבִּי בַּמִּקְרָא, בַּמִּשְׁנָה, בַּתַּלְמוּד, בָּאַגָּדָה, בְּסִפְרָא וְסִפְרֵי, וּבְפִסְקֵיהֶן, וּבְמִכִּילְתּוֹת וּבְרַיְיתוֹת וְתוֹסֶפְתּוֹת, וּמִדְרָשִׁים, וְכָל סִפְרֵי הַפּוֹסְקִים, מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם אָמֵן. וְאח״כ יְרָאֶה פָּנָיו בְּתוֹךְ הַיַּיִן שֶׁבַּכּוֹס, וְיֹאמַר ג״פ פָּסוּק כִּי רָאִיתִי אֱלֹהִים פָּנִים אֶל פָּנִים וַתִּנָּצֵל נַפְשִׁי, כמ״ש בס׳ הַזִּכְיָרָה (דף ה״ן) דְּיִנָּצֵל כָּל הַשָּׁבוּעַ מִכָּל רַע, וִיכַוֵּין בְּכָל פַּעַם בְּשֵׁם אגל״א, וְיִשְׁתֶּה כֻּלּוֹ. וּבְסֵפֶר מְגַלֶּה עֲמוּקוֹת, כָּתַב, דְּיֹאמַר במוצ״ש אַרְבָּעִים וְתֵשַׁע פְּעָמִים פָּסוּק זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי, וְיוֹעִיל לִזְכִירָה.

וְאִיתָא בַּתּוֹסֶפְתָּא, דְּאֵלִיָּהוּ יוֹשֵׁב במוצ״ש תַּחַת עֵץ הַחַיִּים, וְכוֹתֵב זְכֻיּוֹת שֶׁל שׁוֹמְרֵי שַׁבָּת. וְאֵלִיָּהוּ מְקַבֵּל עָלָיו אֶת הַדִּין לִהְיוֹת סוֹבֵל עוֹנֶשׁ בְּעַד הַצַּדִּיקִים שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ לַגֵּהִינֹּם עַל אֵיזֶה חֵטְא. וְלָכֵן מַזְכִּירִים אֵלִיָּהוּ במוצ״ש, לֹא עַל הַגְּאוּלָּה בִּלְבַד, אֶלָּא לְהַחֲזִיק לוֹ טוֹבָה. וּלְמִי אוֹי לְמִי אֲבוֹי, לְמִי שֶׁמְּחַלֵּל שַׁבָּת וּבָא במוצ״ש וְקוֹרֵא לְאֵלִיָּהוּ, דְּסַנֵּיגוֹרוֹ נַעֲשָׂה לוֹ קַטֵּיגוֹרוֹ. וּבְיַלְקוּט רְאוּבֵנִי (פ׳ בְּרֵאשִׁית) כָּתַב, וַיְבָרֵךְ גִּימַטְרִיָּא אֵלִיָּהוּ, דְּהוּא מְמוּנֶּה עַל כָּל מוֹצָאֵי שַׁבָּת, חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁבוּעוֹת, וְהוּא מַבְדִּיל בֵּין סִטְרָא דִּקְדוּשָּׁה לס״א. וְהַנֶּעְלָם שֵׁם שַׁבָּת גי׳ אֵלִיָּהוּ מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד, דִּבְשַׁבָּת לֹא יָבֹאוּ, וְהֵם נֶעְלָמִים, ובמוצ״ש אִיתְגַּלֵּי אֵלִיָּהוּ. וּבְמִדְרַשׁ תַּלְפִּיּוֹת (דף קיח) כָּתַב, דְּיֹאמַר מֵאָה וְעֶשְׂרִים צִירוּפֵי אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא, בְּכָל אוֹת כְּפִי מִסְפָּרָהּ, וְעוֹד י״פ, נֶגֶד עֶשֶׂר אוֹתִיּוֹת שֶׁל אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא, בֵּין הַכֹּל מֵאָה וּשְׁלוֹשִׁים, וְאח״כ יַבְדִּיל. אַךְ הַחַיִּד״א (מוֹרֶה בָּאֶצְבַּע סי׳ ה אות קסג) סִיֵּד סֵדֶר אֵלִיָּהוּ אַחַר הַמַּבְדִּלָה, כְּשֶׁמְּסַיֵּים פְּסוּקֵי וְיִתֶּן לְךָ. וְאַחַר הַמַּבְדִּלָה שֶׁאוֹמֵר בִּרְכַּת עַל הַגֶּפֶן, לֹא יָשִׂיחַ שׁוּם שִׂיחַת חוּלִּין, אֶלָּא תֵּכֶף יַתְחִיל פְּסוּקֵי וְיִתֶּן לְךָ.

וּכְשֶׁמַּיִם כָּל הַפְּסוּקִים, יִשְׁתֶּה מַיִם שְׁאוּבִים מִקּוֹדֶם הַמַּבְדִּלָה, אוֹ אַחַר הַמַּבְדִּלָה, שֶׁכָּתַב הַבָּלְבּוֹ, שֶׁנָּהֲגוּ הַנָּשִׁים לִדְלוֹת מַיִם במוצא״ש וכו׳ שֶׁבְּאֶרֶץ שֶׁל מִרְיָם בִּימֵּהּ שֶׁל טְבֶרְיָא, וְכָל מוצ״ש מַחֲזִירָן עַל כָּל בְּאֵרוֹת וְעַל כָּל מַעְיָנוֹת, וְכָל מִי שֶׁהוּא חוֹלֶה וְיִזְדַּמֵּן לוֹ מַיִם וְיִשְׁתֶּה, מִיָּד נִרְפָּא. לְכָךְ נָהֲגוּ לִשְׁאוֹב מַיִם בְּכָל מוֹצָאֵי שַׁבָּת. וְנִרְאֶה דְּמִלְבַד סְגוּלַת רְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ, לְמִי שֶׁשּׁוֹתֶה מַיִם מִבְּאֵרָהּ שֶׁל מִרְיָם, עוֹד רַבּוּתָא יַתִּירָה אִשְׁתַּכַּחַת, כִּי הֵם מְסוּגָּלִים לִפְתּוֹחַ לִבּוֹ בְּחָכְמַת הַתּוֹרָה. וְאָמְרוּ עַל מוהרח״ו שֶׁהִשְׁקָהוּ מַיִם רַבּוֹ רַבֵּינוּ הָאֲרִ״י ז״ל מִבְּאֵרָהּ שֶׁל מִרְיָם, וּבָזֶה זָכָה לְחָכְמַת הַקַּבָּלָה, וא״כ בְּעֵת שְׁתִיַּית הַמַּיִם אַחַר הַמַּבְדִּלָה, בְּעוֹדָנוּ שׁוֹתֶה הַמַּיִם, יְכַוֵּין בְּדַעְתּוֹ לִפְסוּקֵי פָּרָשַׁת חוּקַּת, אָז יָשִׁיר יִשְׂרָאֵל, עַד וְנִשְׁקָפָה עַל פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן, וְהוּא מְסוּגָּל לְהִתְחַכֵּם בַּתּוֹרָה בעז״ה.

וְהַחִיד״א (דְּבַשׁ לְפִי מַעֲרֶכֶת ת סוֹף אות מא) כָּתַב, וְכַד הֲוֵינָא טַלְיָא, רָאִיתִי לְהָרַב הַמּוּפְלָא חֲסִידָא קַדִּישָׁא, כמוה״ר חַיִּים בֶּן עַטָּר ז״ל, שֶׁיִּסֵּד קְרִיאָה נֶאֱמָנָה, בְּכָל לֵיל מוצ״ש קֹדֶשׁ, מִתְּחִילַת הַלַּיְלָה עַד הַבֹּקֶר, וְחִילֵּק הַלַּיְלָה לְאַרְבַּע מִשְׁמָרוֹת, וּבְכָל מִשְׁמָרָה לוֹמֵד מִשְׁנָה וּגְמָרָא וְזוֹהַר וַהֲלָכָה פְּסוּקָה, וְכָךְ הוּא בְּכָל לֵימוּד מֵאַרְבָּעָה חֲלָקִים, וְהָיָה מְיוּסָּד הַכֹּל בְּמִסְפָּר בְּמִפְקַד שְׁמוֹת הַקֹּדֶשׁ וּתְפִילוֹת שֶׁיִּסֵּד הָרַב ז״ל, לְיַיחֵד וּלְקַשֵּׁר כָּל הָעוֹלָמוֹת, וְיֶתֶר כַּוָּונוֹת פְּשׁוּטוֹת. עכ״ל. וּמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כְּסֵדֶר הַזֶּה, עכ״פ לֹא יְאַבֵּד הַשָּׁעוֹת בְּדְבָרִים בְּטֵלִים, כִּי הוּא עָוֹן פְּלִילִי, בְּכָל עֵת וּבְכָל זְמַן, קַל וָחוֹמֶר בְּעֵת וּבְעוֹנָה הַזֹּאת, דְּאָנוּ עוֹשִׂים לְוָיַת חֵן לְשַׁבָּת מַלְכְּתָא, וְהוּא תְּחִילַת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה, וְהַנָּכוֹן שֶׁיִּקְרָא בְּסִפְרֵי מוּסָר, כְּגוֹן סֵפֶר הַקָּדוֹשׁ רֵאשִׁית חָכְמָה עַל הַסֵּדֶר חוֹזֵר חֲלִילָה, וְכָתַב הַחִיד״א (מוֹרֶה בָּאֶצְבַּע סִימָן א אות

יז) שֶׁיִּלְמַד סִפְרֵי מוּסָר תָּדִיר, וְאַשְׁרָיו מִי שֶׁיִּקְבַּע לִימּוּד בְּסֵפֶר רֵאשִׁית חָכְמָה, וּמִשָּׁם יַכִּיר פְּחִיתוּת מַעֲשָׂיו וְתוֹקֶף חִיּוּבוֹ, וְיוֹם יוֹם יִתְבּוֹנֵן בְּעִנְיָנָיו, ע"כ. וְאָנֹכִי עַבְדּוֹ מוֹסִיף עַל דְּבָרָיו, דְּאִם בַּעַל נֶפֶשׁ הוּא, צַדִּיק יִבְחַן וַיַּכִּיר וְיִרְאֶה בְּעַצְמוֹ, שֶׁהוּא קוֹנֶה בְּגוּפוֹ הָאָרֶת קְדוּשָּׁה וְיִרְאַת ה', הֲיוֹתָן הַדְּבָרִים יוֹצְאִים מִפִּי קָדוֹשׁ, וּדְבָרִים הַיּוֹצְאִים מִן הַלֵּב נִכְנָסִים לַלֵּב, וְאִם הִתְחִיל בּוֹ וְהִשְׁלִימוֹ, יַחֲזוֹר פַּעַם אַחַר פַּעַם כָּל יָמָיו, וְיִרְאֶה דְּבָכָל פַּעַם יְרוּחַ רֵיוַח גָּדוֹל, מַה שֶּׁלֹּא לָמַד מִמֶּנּוּ קוֹדֶם, כְּמוֹ כֵן יַתְמִיד בְּסֵפֶר שֵׁבֶט מוּסָר, וְחֶמְדַּת יָמִים, וְקַב הַיָּשָׁר, וּשְׁאָר סִפְרֵי מוּסָר, כָּל אֶחָד לְפִי דַּרְגָּתוֹ, וּלְפִי הַסְּפָרִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ.

וְכָתַב בְּמוֹעֵד לְכָל חַי (סי' לא אות נה): מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לֵב לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל, מַה טּוֹב שֶׁיִּקְרָא פִּירוּשׁ רַשְׁ"י וְהָרְאֵ"ם מִפָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ, אוֹ בְּאֵיזֶה מְפָרֵשׁ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ לְסִימָנָא טָבָא לְכָל יְמוֹת הַשָּׁבוּעַ, דְּתַעֲלֶה לוֹ לִהְיוֹת מְבוֹרָכִים בַּתּוֹרָה, מְזוֹן הַנֶּפֶשׁ, גַּם בְּרָכוֹת יַעְטֶה מוֹרֶה לְמְזוֹן הַגּוּף, לִהְיוֹת לוֹ שֶׂפַע וּבְרָכָה רַבָּה אָמֵן, וּבְדֶרֶךְ הַחַיִּים כָּתַב, דְּלַנּוֹהֲגִים לִקְרוֹת פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ, נָכוֹן שֶׁיִּהְיֶה עִם פִּירוּשׁ רַשְׁ"י, דְּלַיְלָה לָאו זְמַן מִקְרָא הוּא. וְהִנֵּה הֲגַם דְּאֵין אָדָם לוֹמֵד אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁלִּבּוֹ חָפֵץ, וּגְדוֹלָה תּוֹרָה, דְּהַמְצֵא תִּמְצָא שִׁשִּׁים רִבּוֹא דַּרְשָׁנִים, וְכוּלָּם נִיתְּנוּ מֵרוֹעֶה אֶחָד מֵהַר סִינַי, מ"מ אַשְׁרֵי תִּבְחַר וּתְקָרֵב, פִּירֹשׁ מוה"ר מֹשֶׁה אַלְשִׁיךְ, דְּגִילָה עָלָיו רַבֵּינוּ הָאֲרִ"י, שֶׁהָיָה נִיצוֹץ שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר נַחְמָנִי, וְכִיּוֵּון אֶל הָאֱמֶת בְּדָרְשׁוֹתָיו, וּמָרָן הַחִיד"א בְּסִפְרוֹ שֵׁם הַגְּדוֹלִים (אות ח"ן) כָּתַב, דמוהרח"ו תַּלְמִידוֹ שֶׁל מוה"ר מֹשֶׁה אַלְשִׁיךְ, גִּילָה דְּרָבִינָא הִתְגַּלְגֵּל בְּרַבִּי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר נַחְמָנִי, בְּסוֹד הָעִיבּוּר. וּרְאֵה כָּתוּב, דִּבְצָרוֹת פּוֹלִין נִגְלָה לְחָכָם אֶחָד בְּהָקִיץ, לְהַצִּילוֹ מִתּוֹךְ הַהֶפְכָּה, עַל שֶׁהָיָה לוֹמֵד תָּדִיר דְּרָשׁוֹתָיו. ע"ש. וּמֵעֵין כַּיּוֹצֵא, נִגְלָה אֵלַי בַּחֲלוֹם עַל סֵפֶר אוֹר הַחַיִּים לְהָרַב הַקָּדוֹשׁ מוהר"ח בֶּן עַטָּר. [ע"כ].

וּבְשַׁעַר הַכַּוָּונוֹת (דף ס) אִיתָא, כִּי יֵשׁ ב' מִינֵי תּוֹסֶפֶת קְדוּשַּׁת שַׁבָּת שֶׁנִּתּוֹסֵף בְּשַׁבָּת, הא' הִיא עַל יְדֵי כַּוָּונַת הַתְּפִלָּה. והב' הִיא עַל יְדֵי כַּוָּונַת הַסְּעוּדוֹת, וּכְנֶגֶד הַמְשָׁכַת תּוֹסֶפֶת קְדוּשַּׁת שַׁבָּת לִימֵי הַחוֹל מבחי' הַסְּעוּדוֹת, אָנוּ עוֹשִׂים סְעוּדָה ד' במוצ"ש, וְכַוָּונָתָהּ הִיא לְהַמְשִׁיךְ אוֹר קְדוּשַּׁת סְעוּדוֹת שַׁבָּת לְכָל סְעוּדוֹת יְמֵי הַחוֹל, וּכְנֶגֶד הַמְשָׁכַת תּוֹסֶפֶת קְדוּשַּׁת שַׁבָּת מִבְּחִינַת הַתְּפִלּוֹת אָנוּ אוֹמְרִים מִזְמוֹר זֶה שֶׁל וִיהִי נוֹעַם, וְעַל יְדֵי זֶה אָנוּ מַמְשִׁיכִין אוֹתוֹ נוֹעַם עֶלְיוֹן בְּכָל תְּפִלּוֹת הַשָּׁבוּעַ. ע"כ. וּבְכַף הַחַיִּים (אות ב) הֵבִיא מִסֵּפֶר יַלְקוּט הָרְאוּבֵנִי שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם הָאֲרִ"י, דְּבִסְעוּדוֹת לֵיל שַׁבָּת וּתְפִלָּתוֹ מִתְבָּרְכִין יוֹם א' וב', וְשֶׁל שַׁחֲרִית מִתְבָּרְכִין סְעוּדוֹת שֶׁל יוֹם ג' וד', וּדְמִנְחָה יוֹם ה' ו'. ומכ"ז מְבוֹאָר שֶׁגַּם הַנָּשִׁים בִּכְלַל חִיּוּב סְעוּדָה רְבִיעִית, שֶׁגַּם הֵן צְרִיכוֹת לְהַמְשִׁיךְ בְּרָכָה לִסְעוּדוֹת הַחוֹל.

סְעוּדָה רְבִיעִית בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב

י. יֵשׁ נוֹהֲגִים לִסְעוֹד בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב לְלַוּוֹת אֶת הַיּוֹם טוֹב כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂים סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת. וְאֵין מִנְהָגֵינוּ כֵּן (שָׁם עַמּוּד תתקלט).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב הַנּ"ל הָרַמְבַּ"ם (שַׁבָּת פֶּרֶק ל ה"ה) מְסַדֵּר אָדָם שׁוּלְחָנוֹ בער"ש וְאע"פ שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לִכְזַיִת, וְכֵן במוצ"ש וכו', כְּדֵי לְכַבְּדוֹ בְּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ, וְצָרִיךְ לְתַקֵּן בֵּיתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת, וְיִהְיֶה נֵר דָּלוּק וְשׁוּלְחָן עָרוּךְ וּמִטָּה מוּצַעַת שֶׁכָּל אֵלּוּ לִכְבוֹד שַׁבָּת הֵן. וּבַהֲלָכָה ז' כָּתַב: אֵיזֶה הוּא עוֹנֶג, ז"ש חֲכָמִים שֶׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן תַּבְשִׁיל שֶׁמֵּן בְּיוֹתֵר וכו'. וּבַהֲלָכָה ט' כָּתַב: חַיָּיב אָדָם לֶאֱכוֹל ג' סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת אַחַת עַרְבִית וְאַחַת שַׁחֲרִית וְאַחַת בַּמִּנְחָה, וְצָרִיךְ לִקְבּוֹעַ כָּל סְעוּדָה מִשְּׁלָשְׁתָּן עַל הַיַּיִן וְלִבְצוֹעַ עַל שְׁנֵי כִּכָּרוֹת, וְכֵן בְּיָמִים טוֹבִים. ע"כ. וּבְהִלְכוֹת יוֹם טוֹב (פֶּרֶק ו הֲלָכָה טז) כָּתַב, כְּשֵׁם שֶׁמִּצְוָה לְכַבֵּד שַׁבָּת וּלְעַנְּגָהּ, כָּךְ כָּל יָמִים טוֹבִים וכו', וּכְבָר בֵּיאַרְנוּ הַכִּיבּוּד וְהָעִינּוּג בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת. ע"כ. ולכאו' מַשְׁמַע דה"ה לְגַבֵּי סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה. שֶׁהֲרֵי הָרַמְבַּ"ם מַשְׁוֶה כָּל דִּינֵי כָּבוֹד וְעוֹנֶג בְּיוֹם טוֹב, לְדִינֵי כָּבוֹד וְעוֹנֶג בְּשַׁבָּת.

אִיבְּרָא דְּהַטּוּר (א"ח תקכט) כָּתַב, וְצָרִיךְ לְכַבְּדוֹ וּלְעַנְּגוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּעַנֵּג וּמְכַבֵּד הַשַּׁבָּת, וּבְהִלְכוֹת שַׁבָּת כְּתַבְתִּיו, וי"א שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת בּוֹ ג' סְעוּדוֹת, וכ"כ הָרַמְבַּ"ם, וא"א הָרֹא"שׁ לֹא נָהֲג כֵּן. ובב"י שָׁם כָּתַב, הוּא בְּפֶרֶק ל' מֵהִלְכוֹת שַׁבָּת, וְאֵינוֹ מוּכְרָח בִּדְבָרָיו. וְכָתַב הַכָּל בּוֹ (סי' נח) שי"א שֶׁהַסְּעוּדָה הַשְּׁלִישִׁית ביו"ט הִיא כְּשֶׁאוֹכְלִין תַּבְשִׁיל אַחֵר לְבַד הָרִאשׁוֹן, וְאע"פ שֶׁאֵין מַפְסִיק בָּהּ בבהמ"ז, וְלֹא הֶחְמִירוּ לַעֲשׂוֹתָן רַק בְּשַׁבָּת. ע"כ. ובש"ע שָׁם כָּתַב, וְצָרִיךְ לְכַבְּדוֹ וּלְעַנְּגוֹ כְּמוֹ בְּשַׁבָּת, וְחַיָּיב לִבְצוֹעַ עַל שְׁנֵי כִּכָּרוֹת וְלִקְבּוֹעַ כָּל סְעוּדָה עַל הַיַּיִן וכו', וְלֹא נָהֲגוּ לַעֲשׂוֹת בּוֹ סְעוּדָה שְׁלִישִׁית. ע"כ.

ויל"ע בְּדַעַת מָרָן הב"י לְגַבֵּי סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה. וְיֵשׁ לְפַלְפֵּל בָּזֶה, ודו"ק. [גַּם צ"ע בִּדְבְרֵי הָרַמְבַּ"ם, הָאִם גַּם בי"ט יוֹשֵׁב וּמִתְעַטֵּף מְיַיחֵל לְקַבָּלַת י"ט, וְכֵן יוֹצְאִים לַשָּׂדֶה לְהַקְבָּלַת פְּנֵי י"ט, כמ"ש הָרַמְבַּ"ם שָׁם בה"ב לְגַבֵּי שַׁבָּת. וְעַיֵּין]. וּבְלֶקֶט יוֹשֵׁר (ח"א עַמּוּד נח) כָּתַב, במוצ"ש הָיָה מְסַדֵּר שֻׁלְחָנוֹ וְאָכַל לְלַוּוֹת הַמַּלְכָּה, וְאֵינוֹ חָשׁ אִם אָכַל מְיָד אַחַר הַהַבְדָּלָה וכו' בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב אֵינוֹ אוֹכֵל. ע"כ.

וּמִנְהָגוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן חֲזוֹן אִישׁ (מוּבָא בְּאָרְחוֹת רַבֵּינוּ ח"א אות קח) לֶאֱכוֹל סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה גַּם בְּמוֹצָאֵי י"ט, וְהֵבִיא מ"ש (סוּפָה מה:) כָּל הָעוֹשֶׂה אִיסּוּר לֶחָג בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה מעה"כ כְּאִילּוּ בָּנָה מִזְבֵּחַ וְהִקְרִיב עָלָיו קָרְבָּן, שנא' אִסְרוּ חַג בַּעֲבוֹתִים עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ. וכ"ה בִּירוּשַׁלְמִי (ע"ז פ"א ה"א) א"ר יוֹדָן קְרָא מְסַיֵּיעַ לְמָה דְּאָמְרִי חַבְרַיָּיא דִּבְעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה [לְתִשְׁרֵי] הוּא בְּרִיהּ דְּמוֹעֲדָא. וע"ש בְּפְנֵי מֹשֶׁה. ובקונט' בִּרְכַּת אֵלְיָהוּ (עמ' יד), הֵבִיא סְיוּעַ לָזֶה ממ"ש בְּתַשְׁבֵּ"ץ קָטָן (סי' פב) "וּכְשֶׁהוּא מַבְדִּיל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אוֹ בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב עַל שׁוּלְחָנוֹ, מְכַסֶּה אֶת הַפַּת כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂים בְּשַׁבָּת, אָמְנָם אֵינוֹ מַצְרִיךְ ב' לְחָמִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אוֹ בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב. ע"כ. וְעוֹד שֶׁבַּזוֹהַר הק' אִיתָא שֶׁגַּם בְּיוֹ"ט אִיכָּא נָפֶשׁ יְתֵירָה, וא"כ י"ל דְּדָמוּ אַהֲדָדֵי גַּם לְעִנְיַן סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה.

אוּלָם יֵשׁ לִדְחוֹת, שֶׁרַק שַׁבָּת אִיקְרֵי כַּלָּה מַלְכְּתָא, וּכְמוֹ שֶׁעוֹשִׂים קַבָּלַת שַׁבָּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְלֹא עוֹשִׂים קַבָּלַת יוֹם טוֹב בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב. וְלָכֵן אע"פ שֶׁעוֹשִׂים הַבְדָּלָה בְּמוֹצָאֵי י"ט, שָׁמָּא אֵינוֹ עִנְיָן ג"כ לִסְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה. וְעוֹד, שֶׁבְּשַׁעַר הַכַּוָּונוֹת (דְּרוּשֵׁי סֵדֶר שַׁבָּת א עִנְיָן וְיהִי נוֹעַם דמוצ"ש) בֵּיאֵר עִנְיָן אֲמִירַת וְיהִי נוֹעַם וְסֵדֶר קְדוּשָּׁה, וְכֵן סְעוּדָה רְבִיעִית, שֶׁהוּא לְהַמְשִׁיךְ קְדוּשַׁת שַׁבָּת לִימֵי הַחוֹל שע"י הַתְּפִלּוֹת וע"י הַסְּעוּדוֹת, וְיִתָּכֵן שֶׁזֶּה לֹא שַׁיָּךְ בְּיוֹם טוֹב, לְהַמְשִׁיךְ קְדוּשַׁת יוֹם טוֹב. וְדַיְיקָא נַמִּי שֶׁאֵין אוֹמְרִים סֵדֶר קְדוּשָּׁה בְּמוֹצָאֵי י"ט. גַּם מ"ש שֶׁעֶצֶם הַנִּקְרֵאת לוּז אֵינָהּ נֶהֱנֵית מִשּׁוּם אֲכִילָה רַק מֵאֲכִילַת סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה במוצ"ש, אֶפְשָׁר שֶׁאֵינוֹ שַׁיָּךְ בְּמוֹצָאֵי י"ט. וּרְאֵה לְהַלָּן.

מְלַוֶּה מַלְכָּה בְּמוֹצָאֵי תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל אַחַר הַשַּׁבָּת

וְהגר"ח פָּלַאגִ'י בִּשּׁוּ"ת לֵב חַיִּים נִסְתַּפֵּק (ח"ב סי' קנט) בְּחוֹלֶה שֶׁאָכַל וְשָׁתָה בְּתִשְׁעָה בְּאָב, אִם חַיָּיב לַעֲשׂוֹת סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה, אוֹ דִּילְמָא כֵּיוָן שֶׁהוּא תִּשְׁעָה בְּאָב, שֶׁאֵינוֹ זְמַן לַאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה אִם כֵּן אֵין בּוֹ חִיּוּב מְלַוֶּה מַלְכָּה. וְיִתָּכֵן שֶׁאֵלּוּ שֶׁמַּחְמִירִים עַל עַצְמָם לָצוּם בי"ז בְּתַמּוּז מִבָּעֶרֶב, אֵין לָהֶם גַּם מִצְוַת סְעוּדַת רְבִיעִית כְּשֶׁחָל י"ז בְּתַמּוּז בְּיוֹם רִאשׁוֹן, וצ"ע. וּמִסְתַּבְּרָא מִילְתָא שבכה"ג אֵין שַׁיָּךְ סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה, וְזֶה מִכַּמָּה טְעָמִים, ודו"ק.

אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לְהִסְתַּפֵּק אִם יֵשׁ עִנְיָן לַעֲשׂוֹת מַשֶּׁהוּ בִּסְעוּדַת מוֹצָאֵי הַצּוֹם, בִּשְׁבִיל מְלַוֶּה מַלְכָּה, דִּכְמוֹ שֶׁמַּבְדִּילִין בְּאוֹתָהּ שָׁעָה עַל הַכּוֹס, וְהַבְדָּלָה הִיא בִּשְׁבִיל לְלַוּוֹת אֶת הַמֶּלֶךְ, [פְּסָחִים קג.] כָּךְ יֵשׁ עִנְיָן לַעֲשׂוֹת סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה, או"ד הַבְדָּלָה אֵינָהּ רְאָיָה לְגַבֵּי סְעוּדָה זוֹ, שֶׁהֲרֵי גַּם בי"ט עוֹשִׂים הַבְדָּלָה אע"פ שלכאו' ל"ש לוֹמַר בָּזֶה שֶׁהִיא כְּדֵי לְלַוּוֹת אֶת הַמֶּלֶךְ, שֶׁרַק שַׁבָּת נִקְרֵאת כַּלָּה מַלְכְּתָא, לֹא כֵן יו"ט, וא"כ ש"מ שֶׁיֵּשׁ הַבְדָּלָה שֶׁאֵינָהּ ע"מ לְלַוּוֹת אֶת הַמֶּלֶךְ. ועכ"פ לֹא עוֹשִׂים סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה בְּיוֹ"ט, אע"פ שֶׁעוֹשִׂים הַבְדָּלָה.

ושו"ר לְמִי שֶׁחָקַר בָּזֶה אִם יֵשׁ לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה בְּמוֹצָאֵי הַצּוֹם כְּמוֹ הַבְדָּלָה, [תשוה"נ ה, קסח], אַךְ כְּבָר כָּתַבְנוּ שֶׁאֵינוֹ מוּכְרָח. וּמַה שֶּׁכָּתַב שֶׁשָּׁמַע מת"ח מוּפְלָג שֶׁהוֹרָה לְאִשָּׁה חוֹלָה בת"ב שֶׁחָל במוצ"ש, שֶׁחַיֶּיבֶת לֶאֱכוֹל פַּת בָּעֶרֶב לִסְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה, שֶׁהִיא חִיּוּב מִן הַדִּין גַּם לְנָשִׁים. ע"כ. הִנֵּה זֶה תָּמוּהַּ מִסְּבָרָא. ובקונט' בִּרְכַּת אֵלְיָהוּ (עמ' טו) הֵבִיא בְּשֵׁם מָרָן זיע"א שֶׁאָמַר לוֹ לְגַבֵּי חוֹלֶה שֶׁאוֹכֵל במוצ"ש שֶׁהוּא ט"ב, שֶׁאֵין בָּזֶה חִיּוּב סְעוּדָה רְבִיעִית. וְשֶׁכֵּן הֵשִׁיב לוֹ הגרי"ש אֶלְיָשִׁיב.

מְלַוֶּה מַלְכָּה בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּיפּוּרִים שֶׁחָל בְּשַׁבָּת

וְעוֹד יֵשׁ לַחְקוֹר, אִם שַׁיָּךְ סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּיפּוּרִים שֶׁחָל בְּשַׁבָּת, וּכְבָר כָּתַבְנוּ שֶׁמֵּחִיּוּב הַבְדָּלָה אֵין רְאָיָה, שֶׁהֲרֵי בְּפַשְׁטוּת לֹא שָׁמַעְנוּ בפוס' מְלַוֶּה מַלְכָּה בי"ט, וְאע"פ שֶׁמַּבְדִּילִין בּוֹ. וְאוּלַי הוּא תָּלוּי בִּנְשָׁמָה יְתֵירָה, ובי"ט אע"פ שֶׁיֵּשׁ נְשָׁמָה יְתֵירָה מ"מ אֵינוֹ כְּמוֹ בְּשַׁבָּת. וַהֲרֵי אֵין מְבָרְכִים עַל הַבְּשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי י"ט, וְכֵן בְּמוֹצָאֵי יוהכ"פ. וְכֵן י"ל שֶׁהוּא תָּלוּי בְּקַבָּלַת שַׁבָּת, וְאִם אֵין קַבָּלַת שַׁבָּת ביוהכ"פ שֶׁחָל בְּשַׁבָּת, כָּךְ אֵין עִנְיָן לְלַוּוֹת אֶת הַשַּׁבָּת בִּיצִיאָתָהּ. וצ"ע.

וְיֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב דְּלֹא שַׁיָּךְ סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה במוצ"ש שֶׁחָל בּוֹ יוה"כ, דְּמֵאַחַר שֶׁאֵין בְּיוֹמוֹ מִצְוַת עוֹנֶג בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, מִנָּלַן לְהוֹסִיף בִּיצִיאָתוֹ לְלַוּוֹתוֹ בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, וְעוֹד יֵשׁ לְצַדֵּד שֶׁחִיּוּב מְלַוֶּה מַלְכָּה הוּא מִדִּין עוֹנֶג, שֶׁמּוֹכִיחַ שֶׁמִּתְעַנֵּג מֵהַשַּׁבָּת וְקָשֶׁה לוֹ הַפְּרִידָה, אֲבָל ביוה"כ שֶׁאֵין דִּין עוֹנֶג רַק דִּין כָּבוֹד (שַׁבָּת קיט.), וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עוֹנֶג לִקְדוֹשׁ ה' מְכוּבָּד זֶהוּ יוה"כ, אֵין בָּזֶה עִנְיָן לְהוֹכִיחַ שֶׁמִּתְעַנֵּג בָּהּ וְקָשֶׁה לוֹ הַפְּרִידָה, וצ"ע. [תשוה"נ ה, קפד]. אַךְ יֵשׁ לְהָשִׁיב עַל זֶה, שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁמַּעִיקַּר הַדָּבָר הֲרֵי בְּשַׁבָּת שַׁיָּךְ עוֹנֶג וְכָבוֹד, רַק שֶׁאִיסּוּר אֲכִילָה ביוהכ"פ מוֹנְעוֹ. [וְכֵן יֵשׁ לַחֲקוֹר מִצַּד יוהכ"פ. ונ"מ בַּחֲקִירָה זוֹ אִם יֵשׁ עִנְיָן לִיתֵּן מַמְתַּקִּים לְתִינוֹקוֹת, אוֹ חוֹלֶה שֶׁמּוּכְרָח לֶאֱכוֹל אִם ש עִנְיָן שֶׁיֹּאכַל מַאֲכָל עָרֵב יוֹתֵר כְּשֶׁאֵינוֹ מַרְבֶּה בְּשִׁיעוּר הָאֲכִילָה]. וְהַטַּעַם הַשֵּׁנִי שֶׁכָּתַב, נִרְאֶה רָחוֹק, וְגַם הֲרֵי הַנִּידּוֹן מִצַּד שַׁבָּת וְלֹא מִצַּד יוהכ"פ, וּבְשַׁבָּת יֵשׁ מִצְוַת עוֹנֶג.

וע"פ הַטַּעַם שֶׁכָּתַב הָאֲרי"י בשעה"כ (הנז"ל) לְמִצְוַת סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה, יל"ע אִם שַׁיָּךְ לוֹמַר כֵּן בְּמוֹצָאֵי יוהכ"פ שֶׁחָל במוצ"ש, וְשָׁמָּא תָּלוּי בַּאֲמִירַת סֵדֶר קְדוּשָּׁה וְיהִי נוֹעַם וכו' וְאַתָּה קָדוֹשׁ, שֶׁהֲרֵי בשעה"כ לְהָאֲרי"י ז"ל בֵּיאֵר, דַּאֲמִירַת וְאַתָּה קָדוֹשׁ הוּא כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ קְדוּשַׁת שַׁבָּת שע"י הַתְּפִלּוֹת, וְכָל כְּהַאי גַּוְונָא עוֹשִׂים בּוֹ סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה, כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ קְדוּשַׁת שַׁבָּת שע"י הַסְּעוּדוֹת. ושו"ר בְּשוּ"ת תּוֹרָה לִשְׁמָהּ (סִימָן קמט) שֶׁנִּשְׁאַל אִם בְּמוֹצָאֵי יוהכ"פ שֶׁחָל בְּשַׁבָּת, אוֹמְרִים במוצ"ש סֵדֶר קְדוּשָּׁה, וְכֵן בִּסְעוּדַת מוצ"ש אִם יֹאמַר מִגְדּוֹל [לְפוּם מַאי דס"ל שֶׁבִּסְעוּדָה רְבִיעִית אוֹמְרִים מִגְדּוֹל]. וְהֵשִׁיב, שֶׁלְּפִי דִּבְרֵי הָאֲרי"י הנז', שֶׁיֵּשׁ ב' מִינֵי תּוֹסֶפֶת קְדוּשַׁת שַׁבָּת, ע"י כַּוָּונַת הַתְּפִלָּה, וע"י כַּוָּונַת הַסְּעוּדוֹת, וּכְנֶגֶד הַמְּשָׁכַת תוס' קְדוּשַׁת שַׁבָּת לִימֵי הַחוֹל מבחי' הַסְּעוּדוֹת, עוֹשִׂין סְעוּדָה ד', לְהַמְשִׁיךְ אוֹר קְדוּשַׁת סְעוּדַת שַׁבָּת לְכָל סְעוּדוֹת יְמֵי הַחוֹל, וּכְנֶגֶד הַמְּשָׁכַת תוס' קְדוּשַׁת שַׁבָּת מִכֹּחַ הַתְּפִלּוֹת, או' מִזְמוֹר וְיהִי וכו'. וא"כ הַשְׁתָּא מִזְמוֹר וְיהִי נוֹעַם וַאֲי צָרִיךְ לְאוֹמְרוֹ כּוּלּוֹ, כִּי אוֹתוֹ הַיּוֹם נִמְשָׁךְ תּוֹסֶפֶת קְדוּשַׁת שַׁבָּת, וּמַה גַּם שֶׁהוּא ביוה"כ שֶׁהַיּוֹם הַהוּא כּוּלּוֹ מִתְגַּלֶּה אוֹר הַבִּינָה וכו', וְהוּא גִּילּוּי הָאָרָה יוֹתֵר וְצָרִיךְ לְבַקֵּשׁ בְּפָסוּק וְיהִי נוֹעַם לְהַמְשִׁיךְ אוֹתוֹ נוֹעַם עֶלְיוֹן דְּבִינָה בְּכָל תְּפִלּוֹת הַשָּׁבוּעַ, אַךְ בִּסְעוּדָה שֶׁל מוֹצָאֵי שַׁבָּת ויוה"כ לֹא יִכְוֵין בָּהּ כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ אוֹר קְדוּשַׁת שַׁבָּת לִימֵי הַחוֹל מבחי' הַסְּעוּדוֹת כַּנַּ"ל בְּכָל מוצ"ש, מִפְּנֵי כִּי בְּאוֹתוֹ שַׁבָּת הָיוּ בְּתַעֲנִית וְלֹא הָיָה בּוֹ סְעוּדוֹת, גַּם אֵין צוֹרֶךְ לוֹמַר בָּהּ שֶׁהִיא כְּנֶגֶד דָּוִד מַלְכָּא קַדִּישָׁא, כַּנַּ"ל בִּשְׁאָר מוצא"ש, גַּם אֵין צוֹרֶךְ לוֹמַר מִגְדּוֹל. ע"כ.

וּלְעִנְיַן הֲלָכָה, בנ"ד לְגַבֵּי יוהכ"פ שֶׁחָל בְּשַׁבָּת, אִם יֵשׁ לַעֲשׂוֹת סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה בְּמוֹצָאֵי הַיּוֹם, מִסְתַּבֵּר שֶׁלֹּא יָצָא הַדָּבָר מִכְּלַל סָפֵק, וּכְדַאי לְהִשְׁתַּדֵּל לֶאֱכוֹל פַּת, אוֹ לְהוֹסִיף בִּסְעוּדָתוֹ דָּבָר מָה לִכְבוֹד מְלַוֶּה מַלְכָּה. דְּשָׁמָּא יֵשׁ בָּזֶה מִצְוָה. וצ"ע.

יא. חוֹלֶה שֶׁאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה בְּתִשְׁעָה בְּאָב אִם חָל תִּשְׁעָה בְּאָב בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אֵין הַחוֹלֶה צָרִיךְ לֶאֱכוֹל פַּת בִּשְׁבִיל סְעוּדָה רְבִיעִית, וְכֵן אֵין צָרִיךְ לִסְעוֹד סְעוּדָה שֶׁל פַּת בְּמוֹצָאֵי יוֹם רִאשׁוֹן מוֹצָאֵי הַצּוֹם בִּשְׁבִיל מְלַוֶּה מַלְכָּה, וְכֵן לֹא שַׁיָּךְ סְעוּדַת מְלַוֶּה מַלְכָּה בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּיפּוּרִים שֶׁחָל בְּשַׁבָּת (שָׁם עַמּוּד תתקמ).

בשורה טובה לאוהבי התורה והלומדיה

להי"ד בינ"ד עמ"י עש"ד

בסיעתא דשמיא בקרוב רוצים להדפיס
את סדרת הספרים החדשה

"אשיחה בחוקיך בהלכה"

חמשה כרכים
לסדר פרשיות השבוע

מהרב אורן נזרית שליט"א

נדבך נוסף חשוב מאוד לסדרות הספרים
"שיחות חיזוק", "אשיחה בחוקיך" ועוד מהמחבר

וכעת מבקשים לזכות
את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף
בהדפסת סדרת הספרים
"אשיחה בחוקיך בהלכה"
ניתן לזכות בהוצאת הסדרה
או בפרשיות
ולהקדישן לברכה הצלחה
ולעילוי נשמת וכיו"ב

הספרים מעוטרים
בהסכמת גדולי הדור שליט"א
והתקבלו כס"ד כאהבה רבה
בהיכלי התורה

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

בונים את בית ה'

משכן לאביר יעקב

182 ₪ >> גימטריה יעקב

שותפות חודשית בבניית

מקום תורה, תפילה וטהרה

כל תורם - שותף.

כל שותף - אבן בבניין.

זה הזמן לקחת חלק.

050.901.3000

bit

בנק מזרחי

סניף 426 מ.ח 371407

ע"ש יגדיל תורה

שותפים להקים
מקום לה' משכנות ל'אביר יעקב'

אי"ה רוצים להתחיל בבניית בית כנסת
ובית מדרש יגדיל תורה
ומקוה טהרה לנשים ולגברים
ברחוב שמשון עמיצור בשכונת רמות בבאר שבע

רוצים לשתף 840 חברים שישתתפו בס"ך של תרומה בשם 'יעקב'
מו"ז רבי יעקב אביחצירא זיע"א
סה"כ 'יעקב' 182 ש"ח כפול 36 חודשים

דרך הקישור של נדרים פלוס מקבלים החזר מס לפי סעיף 46
וקבלה דיגיטלית למייל
בטלפון 03-7630585 שלוחה 9219

מי שיהיה שותף
יזכה בספר חדש
יגדיל תורה בהלכה
שבת כרך א'

ערוץ יגדיל

או בסריקה

לפרטים: 0548410379

לפרטי הפקדה לחשבון בנק מזרחי סניף 426 מ.ח 371407 ע"ש יגדיל תורה